

MĂRTURIE CREȘTINĂ ȘI RECUNOȘȚINȚĂ

*ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU - 100 DE ANI
DE LA NAȘTERE*

*PRINOS DE RECUNOȘȚINȚĂ ARHIEPISCOPULUI TEOFIL
HERINEANU LA 100 DE ANI DE LA NAȘTERE*

CUPRINS

CUVÂNT INTRODUCATIV - Î.P.S. BARTOLOMEU

I. VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

PR. PROF. DR. ALEXANDRU MORARU

II. INEDITE

CUVÂNT ROSTIT ÎN CATEDRALA DIN CLUJ-NAPOCA LA 23 Iunie 1967, CU PRILEJUL PRIMEI VIZITE PASTORALE A NOULUI MITROPOLIT AL ARDEALULUI, DR. NICOLAE MLADIN (p. 65)

CUVÂNT ROSTIT LA ARAD ÎN 26 AUGUST 1973, CU OCAZIA ÎNSCĂUNĂRII P.S. DR. VISARION AȘTILEANU CA EPISCOP AL ARADULUI, IENOPOLIEI ȘI HĂLMAGIULUI (p. 69)

CUVÂNT ROSTIT ÎN 3 DECEMBRIE 1987, CU PRILEJUL FESTIVITĂȚILOR ORGANIZATE LA ÎMPLINIREA A 30 DE ANI DE ARHIERIE LA CLUJ (p. 73)

DESPRE MINCIUNĂ (MEDITAȚIE ROSTITĂ ÎN ROMAN, 18 APRILIE 1953) (p. 79)

SPOVEDANIA CLERICILOR (MEDITAȚIE ȚINUTĂ LA CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN EPARHIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR ÎN ANUL 1956) (p. 89)

SCRISOARE PRIMITĂ ÎN MARTIE 1956 DE LA PR. BOBU VICTOR (p. 99)

PREDICA FAPTELOR ÎN VIAȚA PREOȚEASCĂ (MEDITAȚIE ȚINUTĂ LA CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN EPARHIA CLUJULUI ÎN LUNA NOIEMBRIE 1959 (p. 103)

III. EVOCĂRI

† **DR. IRINEU POP-BISTRIȚEANUL, EPISCOP-VICAR**

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU,

MODEL DE CONDUITĂ PENTRU SLUJITORII BISERICII (p. 119)

† **VASILE SOMEȘANUL, EPISCOP-VICAR**

ARHIEPISCOPUL TEOFIL - PĂRINTELE NOSTRU (p. 133)

PR. IUSTIN ȚIRA

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU

LA UN SECOL DE LA NAȘTERE (1909-1992) (p. 139)

PR. VASILE NEMEȘ

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU,

MISIONAR ȘI INTERPRET AL EVANGHELIEI (p. 149)

PR. TEOFIL HERINEANU

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU AȘA CUM L-AM CUNOSCUȚ (p. 167)

MONICA NEAGA

AMINTIRI... (p. 177)

CUVÂNT INTRODUCȚIV

Î.P.S. BARTOLOMEU

I

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU (1909-1992)

PR. PROF. DR. ALEXANDRU MORARU

A. VIAȚA

S-a născut la 11 noiembrie 1909, în localitatea Arcalia, jud. Bistrița-Năsăud¹.

După terminarea școlii primare la Lemniu, azi în jud. Sălaj, a urmat cursurile medii la Liceul „Andrei Mureșanu” din Dej (1920-1921) și cele ale Liceului „G. Barițiu” din Cluj (1921-1928); Academia Teologică Unită din Cluj-Gherla (1928-1932); în cadrul acestei pregătiri a urmat studii de specializare la Facultatea de teologie catolică din Paris (1929-1930).

După ce s-a reîntors în țară, s-a dedicat misiunii preoțești, ca preot celibatar, timp de 17 ani, păstoriind în parohiile Ceaba, Băbuț și Panticeu, din fosta Eparhie Unită de Cluj-Gherla, cu rezultate misionar-

pastorale deosebite. În această perioadă de timp, pe lângă activitatea pastorală și studiul intens al Sfintei Scripturi, a publicat articole, predici și meditații, în diferite periodice bisericești; a tradus și a publicat cartea lui D. I. B. Chautard, *Sufletul apostolatului*. Importantul act al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania din 21 octombrie 1948 l-a găsit preot în Panceu, jud. Cluj.

Pentru calitățile de păstor de suflete, dar și pentru faptul că „a înțeles să răspundă la istoricul act al Reîntregirii bisericești din 1948”, trecând la Biserica Ortodoxă, în 8 iunie 1949 a fost ales episcop titular la Eparhia Romanului și Hușilor.

După tunderea în monahism (în 20 iulie 1949), la scurtă vreme Părintele Teofil Herineanu a fost hirotonit episcop (la 21 august 1949), la Schitul Dragoslavele (Muscel). Slujba a fost săvârșită de Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, Mitropolitul Firmilian al Olteniei și Episcopul Iosif Gafton al Râmnicului și Argeșului, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

Solemnitatea înscăunării Episcopului Teofil la Roman a avut loc la 28 august 1949, în prezența Patriarhului Justinian Marina, a Mitropolitului Sebastian Rusan al Moldovei, a Episcopului Antim Nica, locotenent al Eparhiei Galaților, precum și a numeroși clerici și credincioși.

La Roman a păstorit timp de opt ani și jumătate, cu rezultate alese, îndeosebi pe tărâm misionar – pastoral.

Prin ridicarea Episcopului Nicolae Colan în treapta de mitropolit al Ardealului, scaunul epar-

hial de la Cluj a rămas vacant.

În acest scaun a fost ales, la 19 decembrie 1957, Episcopul Teofil Herineanu.

La 22 decembrie 1957 a avut loc solemnitatea instalării sale în Catedrala Ortodoxă Română din Cluj, pe scaunul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului.

După câteva decenii, la 19 iunie 1973, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luând în considerare vechimea și importanța istorică a Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului a hotărât ridicarea ei la rang de arhiepiscopie, iar pe titularul ei, Episcopul Teofil Herineanu, la rangul de arhiepiscop. Festivitățile bisericești prilejuite de ridicarea Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului la rang de arhiepiscopie au avut loc în Catedrala Ortodoxă Română din Cluj, la 9 septembrie 1973, zi în care a fost hirotonit întru arhiereu Prea Cuviosul Arhimandrit **Justinian Chira** (de la Mănăstirea Rohia), cu titlul de „**Maramureșanul**”.

În cele peste patru decenii de păstorire, mai întâi ca episcop al Romanului și Hușilor, apoi ca episcop și arhiepiscop la Cluj, s-a dovedit a fi un bun cunoscător al problemelor vieții bisericești. A brăzdat de la un capăt la altul teritoriul eparhiilor pomenite, răspunzând cu părintească dragoste la toate invitațiile primite: de a sfinți sau resfinți biserici, de a oficia Sfânta Liturghie ș. a.

Pe lângă sutele de sfințiri și resfințiri de biserici, Arhiepiscopul Teofil a făcut nenumărate vizite canonice, vizite cu prilejul conferințelor de orientare ori administrative ale preoțimii din protopopiate.

Arhiepiscopul Teofil s-a preocupat îndeaproape

și de pregătirea duhovnicească a elevilor semina-riști sau a studenților teologi. A fost un sfătuitor permanent al corpului profesoral din Cluj-Napoca.

Vlădica Teofil a fost și bun gospodar atât la Roman cât și la Cluj. Sub păstoria sa au fost realizate o serie de lucrări, în incinta Eparhială dar și în întreaga Arhiepiscopie.

În activitatea sa arhierască a fost un statornic rugător către Dumnezeu și bun tâlcuitor al Sfintei Scripturi. Roadele străduințelor sale le găsim în Pastoralele de Crăciun și Paști, publicate într-un frumos volum cu titlul *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca 1987, 470 p. (ediție îngrijită de Pr. prof. dr. Alexandru Moraru), precum și în studiile și articolele din periodicele noastre bisericești: „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Iași; „Mitropolia Ardealului” – Sibiu; „Îndrumătorul bisericesc” de la Sibiu și Cluj-Napoca.

Sub păstoria sa, în Editura eparhiei au apărut numeroase lucrări de cultură bisericească și laică, care au sporit patrimoniul spiritualității neamului românesc.

Arhiepiscopul Teofil s-a preocupat permanent de ridicarea culturală și teologică a preoțimii din eparhia sa, pentru a fi în pas cu cerințele vremii, de a fi preoți vrednici în parohiile încredințate lor spre păstorie.

Conștient de misiunea încredințată, Arhiepiscopul Teofil a desfășurat și o bogată activitate ecumenică.

Pe plan extern, a făcut parte din anumite delegații ale Bisericii Ortodoxe Române, care au vizitat

Bisericile Ortodoxe surori (din URSS, Iugoslavia, Bulgaria, Siria, Locurile Sfinte).

Pe plan intern, a participat la numeroase întruniri ecumeniste, iar la Cluj a întreținut relații frățești cu reprezentanții Bisericilor izvorâte din Reformă (calvină, luterană și unitariană), întinzându-le o „mână caldă” și „lucrând în colaborare, în adevăratul spirit ecumenist”.

Ca semn de înaltă apreciere și prețuire a acestei activități ecumeniste, Institutul Teologic Protestant din Cluj i-a conferit Arhiepiscopului Teofil înaltul titlu academic de Doctor honoris causa, în data de 13 mai 1974.

A promovat **ecumenismul local**, de înfrățire sinceră a naționalităților conlocuitoare și de trăire a Bisericilor creștine din țara noastră, în duhul dragostei lui Hristos.

A trecut la cele veșnice în 3 noiembrie 1992, fiind înmormântat într-o criptă în subsolul Catedralei Ortodoxe Române din Cluj-Napoca, alături de ctitorul acesteia, Episcopul Nicolae Ivan.

B. ÎNFĂPTUIRILE

1. PE TĂRĂM ADMINISTRATIV-BISERICESC

În cei 35 de ani de păstorire la Cluj, Arhiepiscopul Teofil Herineanu s-a dovedit a fi un bun cunoscător al problemelor vieții bisericești, preocupându-se de o rezolvare a lor cât mai fericită.

În cursul păstoririi sale, teritoriul Eparhiei Clujului a fost mărit ori micșorat în funcție de îm-

părțirea administrativ-teritorială a țării sau de apariția unor noi Eparhii: **Alba Iulia** sau **Maramureș și Sătmar**; dintre Protopopiatele pe care le-a oblăduit duhovnicește, amintim: **Aiud, Baia Mare, Beclean, Bistrița, Câmpeni, Cluj, Dej, Gherla, Huedin, Lăpuș, Năsăud, Sighet, Turda și Vișeu** cu sute de parohii și filii, cu mănăstirile: **Nicula, Rohia, Moisei, Piatra Fântânelor și Râmet**; după 1990: **Nicula, Piatra Fântânelor, Cășiel, Feleacu, Dobric, Nușeni, Ilva Mare și Băișoara**.

În tot ceea ce era de îndeplinit, Arhiepiscopul Teofil premergea cu exemplul personal, model de slujire și trăire duhovnicească; și-a împletit grija pentru bunul mers al Bisericii cu interesele și năzuințele neamului nostru românesc. Pentru aceste două idealuri de slujire a fost cu totală dăruire.

Preocupat de zestrea sufletească a credincioșilor noștri, în afară de numeroase și înălțătoare slujbe în Catedrala eparhială, Arhiepiscopul Teofil a brăzdat de la un capăt la altul teritoriul Eparhiei Clujului, răspunzând cu părintească dragoste la toate invitațiile primite: de a sfinți și resfinți biserici noi sau renovate, de a oficia Sfânta Liturghie arhierască în diferite părți ale Eparhiei la cererea bunilor credincioși ș. a.

Pe lângă sutele de sfințiri și resfințiri de biserici, unde s-au oficiat Sfintele Liturghii, Arhiepiscopul Teofil a făcut nenumărate vizite canonice inopinate, pentru a vedea la fața locului pe fiecare preot în parohie, de a constata traiul și activitatea sa misionar-pastorală. În toate aceste împrejurări a tălmăcit cu multă înțelepciune și pricepere cuvântul Sfintei

Scripturi, din care s-au adăpat cu folos sufletele însetate ale credincioșilor noștri, mângâindu-se de îndemnul mântuitoare ale Domnului Iisus Hristos; a combătut de fiecare dată patimile și păcatele care au asaltat viața credincioșilor; a urmărit, apoi, cu precădere, fortificarea în credință a credincioșilor, stăvilirea prozelitismului sectar, desăvârșirea unității de credință, cultivarea dragostei și atașamentului față de legea strămoșească (ortodoxă), dar și față de neamul nostru românesc.

O statistică generală a activității misionar-pastorale a ierarhului Teofil Herineanu arată astfel: în **1958**: 30 Sf. Liturghii arhieresti, 14 sfințiri sau resfințiri de biserici, 18 vizite canonice; în **1959**: 30 Sf. Liturghii, 15 sfințiri sau resfințiri de biserici, 19 vizite canonice; în **1960**: – 30 Sf. Liturghii, 15 sfințiri sau resfințiri de biserici, 19 vizite canonice. ; În **1961**: 33 Sf. Liturghii, 12 sfințiri sau resfințiri de biserici, 10 vizite canonice; în **1962**: 33 Sf. Liturghii, 12 sfințiri sau resfințiri de biserici, 10 vizite canonice; în **1963**: 41 Sf. Liturghii, 11 sfințiri sau resfințiri de biserici, 14 vizite canonice la mai multe biserici; în **1964**: 64 Sf. Liturghii, 7 sfințiri sau resfințiri de biserici, 46 vizite canonice; în **1965**: 38 Sf. Liturghii, 17 sfințiri sau resfințiri de biserici, peste 20 de vizite canonice; în **1966**: 32 Sf. Liturghii, 15 sfințiri sau resfințiri de biserici, peste 20 de vizite canonice; în **1967**: 34 Sf. Liturghii, 18 sfințiri sau resfințiri de biserici, peste 20 de vizite canonice; în **1969**: peste 30 Sf. Liturghii, peste 10 sfințiri sau resfințiri de biserici, peste 20 vizite canonice; în **1970**: peste 30 Sf. Liturghii, 14 sfințiri sau resfințiri de biserici, 11 vizitei canonice;

în 1971: peste 30 Sf. Liturghii, 18 sfințiri sau resfințiri de biserici, 28 vizite canonice; în 1972: peste 30 Sf. Liturghii, 18 sfințiri sau resfințiri de biserici, 19 vizite canonice².

În vara anului 1973 a avut loc un eveniment important în viața Eparhiei Clujului, înălțarea ei (în 11 iunie 1973) la rang de Arhiepiscopie, a Episcopului Teofil la rang de Arhiepiscop și alegerea Arhim. Justinian Chira de la Mănăstirea Rohia, ca Episcop vicar la aceeași Arhiepiscopie³. Festivitățile de ridicare în rang de Arhiepiscopie a Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului au avut loc în Catedrala eparhială din Cluj-Napoca, precum și hirotonirea Arhim. Justinian Chira întru Episcop, cu titlul de Maramureșanul (în 9 septembrie 1973).

Din 1973 înainte, activitatea misionar-pastorală pentru o bună vreme se va dubla; de pildă, între 1973-1985 Arhiepiscopul Teofil, împreună cu P. S. Episcop-vicar Justinian vor săvârși peste 70 de Sf. Liturghii arhieresti, peste 30 de sfințiri sau resfințiri de lăcașuri de cult, peste 60 de vizite canonice; între 1985-1992 liturghiile arhieresti au început să se mai împuțineze, datorită faptului că, Arhiepiscopul Teofil fiind înaintat în vârstă, n-a mai putut ține ritmul alert de până atunci în activitatea sa misionar-pastorală; în schimb, P. S. Episcop-vicar Justinian a desfășurat o intensă activitate misionar-pastorală, cu zeci de liturghii arhieresti, sfințiri sau resfințiri de biserici și numeroase vizite canonice în Eparhie⁴.

Mai amintim că în cursul vizitelor pastorale Arhiepiscopul Teofil și P. S. Episcop-vicar Justinian au dat îndrumări și preoților, să depună râvnă sus-

ținută în pastorație, să săvârșească cu regularitate Sfintele Slujbe în duminici și sărbători, să predice cuvântul lui Dumnezeu în toate ocaziile, inspirându-se din izvoarele nesecate de învățătură ale Sfintei Scripturi și ale Sfinților Părinți, să fie cu inimile și cu sufletele curate, să „coboare între oameni” și să se apropie de ei, să-i ajute pe cei în necazuri și în durere, să-i slujească cu sinceritate, demnitate și credincioșie.

O atenție deosebită a acordat Arhiepiscopul Teofil numirii și promovării preoților, după principiul „omul potrivit la locul potrivit”, respectând în același timp și dispozițiile legale privitoare la acestea. A stimulat și încurajat pe preoții vrednici prin promovări și distincții, dar a știut să aplice și „toiagul îndreptării” celor care nu și-au îndeplinit cum se cuvine dregătoria lor.

Arhiepiscopul Teofil s-a dovedit și un bun gospodar, înfăptuind o serie întreagă de lucrări: de pildă, în incinta Reședinței arhiepiscopale a fost ridicată **o clădire nouă**, în care se află **fabrica de lumânări**, **căminul preoțesc** și **biblioteca eparhială**, precum și cea a **Facultății de Teologie Ortodoxă**; s-a ridicat **o altă clădire** (o nouă aripă) pentru Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, în cadrul căreia se găsește un frumos **Paraclis**, pentru elevii Seminarului și studenții Facultății; a fost amenajat un interesant **Muzeu eparhial**; s-au renovat de câteva ori clădirile Arhiepiscopiei; s-au padimentat cu marmură coridoarele Reședinței eparhiale; au fost ridicate în întreaga Eparhie sute de lăcașuri de cult, case parohiale și alte edificii bisericești, ce

deservesc nevoile Bisericii noastre, majoritatea cu sprijinul material al Eparhiei Clujului, fie cu ajutorul său personal.

În municipiul Cluj-Napoca are două ctitorii: **Capela din Cartierul Grigorescu** (acum Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel”) și **Capela din Cartierul Gheorgheni** (azi Biserica „Sf. Dumitru”); tot cu sprijinul Arhiepiscopului Teofil s-au executat lucrări de reparație sau de renovări la unele biserici și mănăstiri, multe dintre ele monumente istorice.

În același timp, un rol însemnat au jucat, în buna desfășurare a activității clerului și **Conferințele administrative** pe protopopiate, în care s-au dezbătut probleme legate de viața parohiei sau de legile de stat care trebuiau cunoscute și aplicate de către preoțimea noastră. La multe dintre ele a fost prezent și Arhiepiscopul Teofil, care, pe lângă meditații religioase a oferit sfaturi și îndemnuri utile clerului în parohie, privind statornicia în credința ortodoxă, stăvilirea prozelitismului sectar, intensificarea și îmbunătățirea activității pastorale și misionare în eparhie.

Sub aspect administrativ-bisericesc, în cursul păstoririi ierarhului Teofil s-a constatat preocuparea preoțimii pentru înălțarea, repararea, pictarea și întreținerea lăcașurilor de cult, înzestrarea bisericilor cu odăjdii noi, cărți de cult, obiecte liturgice, îngrijirea cimitirelor; construcții și reparații de case parohiale, ca și întreținerea acestora.

Pe plan duhovnicesc s-a remarcat: slujirea cu regularitate a Sfintelor Slujbe, pietate și grijă în săvârșirea celor sfinte; activitate predicatorială bună,

urmărindu-se câteva probleme esențiale: întărirea adevărurilor de credință în rândul credincioșilor, promovarea moralității și dragostea față de neam; ținuta corespunzătoare în biserică și în afara ei; răspuns prompt la solicitările credincioșilor noștri.

2. PE TĂRÂM CULTURAL

În perioada comunistă a fost afectată în mare măsură și activitatea cultural-editorială a Bisericii noastre.

Dacă în perioada de început activitatea Bisericii s-a redus la tipărirea câtorva cărți de cult, de rugăciuni, reviste centrale sau mitropolitane, manuale școlare, Telegraful Român, Pastoralele ierarhilor sau calendarele de perete, mai apoi, cu mari eforturi a fost posibilă scoaterea la lumină a unor lucrări de spiritualitate românească și universală. Toate lucrările au fost o bună vreme serios cenzurate de către reprezentanții Ministerului Cultelor sau, mai apoi, de către cei ai Departamentului Cultelor; au fost însă, mai târziu, etape când Biserica a aflat în același Departament oameni de înaltă ținută civică, care, cu multe riscuri, au permis strecurarea unor lucrări spre Biserică și credincioși.

Cu toate aceste opreliști și Arhiepiscopul Teofil a militat pentru tipărirea de cărți în Eparhia sa. Astfel, cu eforturi morale și financiare, a dat la lumina tiparului cărți ce au fost de mare folos clerului și credincioșilor creștini. Unele dintre ele au rămas adevărate monumente ale culturii noastre românești. Iată publicațiile ce au apărut cu binecuvânta-

rea Arhiepiscopului Teofil Herineanu: Arhid. prof. Ioan T. Brie, *Răspunsuri mari*, după diferiți autori, pentru cor mixt, Cluj, 1971; *Liturghia psaltică și alte cântări religioase pentru trei voci*, întocmită pentru elevii Seminarului Teologic Cluj, Cluj, 1971; *Liturghia pentru cor mixt de A. Sequens* (reeditare), Cluj, 1971; *Culegere de 50 colinde pentru cor mixt*, după diferiți autori, Cluj, 1972; *Liturghia pentru cor mixt după A. Bena* (reeditare), Cluj, 1973; *Cântări la cununie pentru cor mixt de Al. Podoleanu* (reeditare), Cluj, 1974; *Axioane după diferiți autori, pentru cor mixt*, Cluj, 1974; *Culegere de coruri patriotice și populare pe trei voci egale pentru elevii Seminarului Teologic*, ed. I, Cluj-Napoca, 1975; ed. a II-a, 1976; *Liturghia pentru cor mixt de Gh. Cucu* (reeditare), Cluj-Napoca, 1977; *Cântările liturgice pentru cor mixt*, Cluj-Napoca, 1978; 12 colinde populare din Transilvania, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1979; *Cântări de cununie și cântări funebre adaptate și armonizate pe trei voci egale, pentru elevii Seminarului Teologic*, Cluj-Napoca 1978; 73 colinde pe trei voci egale, ed. I, Cluj-Napoca, 1980; ed. a II-a, Cluj-Napoca, 1983; *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări religioase, pe trei voci egale după diferiți autori*, Cluj-Napoca, 1980; *Cântările Sfintei Liturghii de G. Musicescu, pentru cor mixt*, (reeditare), Cluj-Napoca, 1982⁵; Acad. Prof. Ștefan Pascu, *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1982 (format 8/61x86), 347 p. ; Episcop Justinian Chira, *Darurile Bisericii*, Cluj-Napoca, 1983, 255 p. ; Pr. prof. Ioan Bunea, *Cuvânt de învățătură. Predici la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 1983, 370 p. ; Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*,

Cluj-Napoca, 1983, 505 p + 77 fig. ; Prot. Nicolae Vasiiu, Pr. prof. Ioan Bunea, *Episcopul Nicolae Ivan (1855-1936), ctitorul reînviatelor Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1985, 425 p. ; P. S. Episcop Justinian Chira, *Viața Maicii Domnului*, Cluj-Napoca, 1986, 212 p. ; Pr. prof. Ioan Bunea, *Cuvânt de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Cluj-Napoca, 1986, 352 p.⁶; Arhid. Prof. Ioan T. Brie, *Cântările Sfintei Liturghii de D. Cunțanu, armonizare pentru cor mixt*, Cluj-Napoca, 1986; Idem, *Pe Tine Te laudăm (5 variante) și Axionul duminical, cor mixt*, Cluj-Napoca, 1988; Idem, *Cântări la serviciile religioase pe trei voci egale și o singură voce și colinde pe o singură voce*, Cluj-Napoca, 1989⁷; Pr. prof. dr. Alexandru Moraru, *La răscruce de vremi o viață de om: Nicolae Colan, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului (1936-1957). După documente, corespondență, relatări, impresii*, Cluj-Napoca, 1989, 632 p. ; IPS. Arhiepiscop Teofil Herineanu, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca, 1989, 470 p.⁸; Arhimandrit Serafim Man, *Livada Duhovnicească*, Cluj-Napoca, 1990, 440 p.; Arhid. Ioan T. Brie, *Cântările bisericesti după melodiile celor opt glasuri*, de D. Cunțanu, Cluj-Napoca, 1990; Pr. prof. Vasile Stanciu, *Slujbele Sfinților români din Transilvania și alte Cântări religioase*, Cluj-Napoca, 1990, 270 p. ; Silviu Dragomir, *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei. Documente apocrife privitoare la începuturile unirii cu catolicismul roman (1697-1701)*, Cluj-Napoca, 1990; 10 lucrări pentru cor mixt (tropare și axioane), Cluj-Napoca, Ioan T. Brie, 1991; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Pagini din Istoria Bisericii Românești. Considerații în legătură*

cu uniția din Transilvania, Cluj-Napoca, 1991, 83 p.

Tot pe linie culturală, un moment de seamă din viața Eparhiei noastre l-a constituit apariția *Îndrumătorului Bisericesc, Misionar și Patriotic* (în 12 volume), în perioada 1978-1989, cu binecuvântarea Arhiepiscopului **Teofil** și cu purtarea de grijă a P. S. Episcop-vicar **Justinian Chira-Maramureșanul**. Deși a apărut în anii cei mai apăsători ai dictaturii comuniste, *Îndrumătorul Bisericesc* a avut menirea „de a întări unitatea sufletească a credincioșilor români de.... a-i aduce la cunoașterea adevărului de credință... și... de a-i deprinde cu traducerea în viață a cerințelor legii morale evanghelice”⁹. El a avut, în același timp, „soarta și menirea de a deveni mărturia preocupărilor cărturărești, expresia grijilor, frământărilor și cugetărilor unor slujitori ai Bisericii de aici și din altă parte, de a fi plămânul de respirație a unor minți care, lăsând la o parte banalele griji au pus mâna pe condei și au așternut pe hârtie roada osârdiei lor intelectuale și a ceasurilor lor reflectare”¹⁰.

Iată titlurile *Îndrumătorului*¹¹ în cei 12 ani de apariție: *Îndrumător Bisericesc*, 1978, București, 1978, 276 p. ; *Îndrumător Bisericesc*, 1979, București, 1979, 352 p. ; *Îndrumător Bisericesc*, 1980, Sibiu, 1980, 234 p. ; *Îndrumător Bisericesc*, 1981, Cluj-Napoca, 1981, 288 p. ; *Îndrumător Bisericesc*, 1982, Cluj-Napoca, 1982, 304 p. ; *Îndrumător Bisericesc*, 1983, Cluj-Napoca, 1983, 98 p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1984, Cluj-Napoca, 1984, 80 + XII p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1985, Cluj-Napoca, 1985, 107 p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1986, Cluj-

Napoca, 1986, 122 + XXVIII p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1987, Cluj-Napoca, 1987, 112 + XXVII p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1988, Cluj-Napoca, 1988, 178 p. ; *Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic*, 1989, Cluj-Napoca, 1989, 171 p.

Cu toate că apariția *Îndrumătorului Bisericesc, Misionar și Patriotic* „a fost episodică (regretăm că existența sa s-a estompat chiar în zorile libertății noastre din motive necunoscute), putem să spunem, fără a greși, că el și-a adus o mică contribuție la penetrarea zidului dintre suflete, uneori de nepătruns, pe care sistemul de atunci l-a pus între om și om, între om și Dumnezeu.

Prin urmare, prin scrisul său «Îndrumătorul» a fost și el un avanpost al rezistenței în fața ciumei roșii și a evului întunecos de comunism”¹².

În afară de acestea, amintim apariția *Cărții de rugăciuni*, în mai multe ediții, a *Pastoralelor*, cu prilejul Nașterii Domnului și a Învierii Domnului, a *Calendarelor de perete* ș. a.

Pentru ridicarea nivelului teologic și cultural al Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, Arhiepiscopul Teofil Herineanu s-a îngrijit ca toate catedrele de la această școală teologică să fie completate cu profesori competenți și de vocație. În felul acesta corpul profesoral de aici a fost alcătuit în majoritate din profesori titulari, majoritatea preoți, licențiați în Teologie sau Filologie, doctoranzi sau doctori în Teologie sau Filologie. Între aceștia, pomenim pe: Arhid. prof. dr. **Ioan Zăgrean**, fost director, Pr. prof. **Vasile Bondrea**, Pr. prof. **Victor Ienciu**, Arhid. prof. **Ioan T. Brie**, fost director, Pr.

prof. **Alexandru Fărcaș**, Pr. prof. dr. **Dumitru Bodea**, Pr. prof. **Emil Nicolescu**, Pr. prof. **Onisie Morar**, Pr. prof. **Simion Felecan**, Pr. prof. **Gavril Moldovan**, Prof. dr. **Vasile Scurtu**, Pr. prof. **Vasile T. Băltan**, Prof. **Partenie Pop**, Pr. prof. **Vasile Matei**, Pr. prof. **Gheorghe Pasat**, Pr. prof. **Ioan Pop**, fost director, Pr. prof. dr. **Mircea Basarab**, Pr. prof. **Constantin Bradea**, fost director, Prof. **Ioan I. Brie**, Arhim. prof. **Irineu Iurașcu**, Pr. prof. **Iorgu Petrovici**, Pr. prof. **Gheorghe-Dragoș Braica**, Pr. prof. dr. **Dumitru Colotelo**, Pr. prof. dr. **Alexandru Moraru**, fost director, Pr. prof. **Remus Lazăr**, fost director, Pr. prof. **Dumitru Pinte**, fost director, Pr. prof. **Nicolae Buda**, Pr. prof. **Vasile Stanciu**, fost director, Pr. prof. dr. **Valer Bel**, Pr. prof. **Ioan Chirilă**, fost director, Pr. prof. **Dumitru Boca**, Prof. **Simion-Doru Cristea**, Pr. prof. **Traian Titus Pânzaru**, Pr. prof. **Mirel Șpan**, Prof. **Radu-Dorin Micu**, Pr. prof. **Petru Stanciu**, Prof. **Maria-Emilia Stanciu**, Prof. **Iuliana Molnar**, Prof. **Ligia Jucan** și Prof. **Lucia-Monica Aniței**¹³.

Arhiepiscopul Teofil s-a îngrijit și de latura duhovnicească a elevilor seminariști prin meditații și predici la începutul și la încheierea săptămânilor duhovnicești din posturile Nașterii Domnului și Învierii Domnului, la deschiderea și la sfârșitul anului școlar, de hramul școlii: Sfinții Trei Ierarhi ș. a.

Iată câteva titluri reprezentative pe care Arhiepiscopul Teofil le-a dezbătut în fața elevilor seminariști: *Temeiurile biblice ale Apostolului preoției*,¹⁴ *Respectarea dispozițiilor Regulamentului școlii*,¹⁵ *Evlavia preoțească*,¹⁶ *Viața religios-morală a elevului seminarist în vacanță*,¹⁷ *Chemarea preoțească*¹⁸; *Jertfa preoțească*¹⁹;

Ocrotirea (prin școală) a chemării preoțești²⁰; Continua perfecționare a elevilor seminariști – semn de apropiere către Dumnezeu, perfecțiunea însăși²¹; Cultivarea chemării preoțești²²; Sfințirea numelui lui Dumnezeu și împlinirea voii Sale²³; Slujirea preotească²⁴; Folosirea timpului cu multă chibzuință²⁵; Frumusețea slujirii liturgice²⁶; Purtătorul de Hristos (Hristofor)²⁷; Participarea la serviciile divine și evitarea petrecerilor scandaloase²⁸; Păstorul cel Bun (Iisus Hristos)²⁹; Conlucrarea cu Iisus Hristos în opera de tămăduire a bolnavilor³⁰; Chemarea la sfințenie³¹; Interpretarea corectă a Sfintei Scripturi;³² Progresul în sfințenia morală;³³ Necesitatea cultivării intelectului și a sufletului³⁴; Sfinții Trei Ierarhi – modele pentru slujitorii Altarelor creștine³⁵; Datoria elevului seminarist de a străluci ca o făclie (prin conduită)³⁶; Datoria elevului seminarist de a-L urma pe Hristos³⁷; Citirea cu osârdie a Sfintei Scripturi de către elevi în timpul verii³⁸; Evlavie creștină³⁹; Virtutea ascultării⁴⁰; Formarea duhovnicească și cetățenească⁴¹.

Aceeași grijă duhovnicească a purtat-o Arhiepiscopul Teofil și elevilor de la **Seminarul Teologic Special de la Curtea de Argeș**, aparținători Eparhiei Clujului; a fost prezent în mijlocul lor fie de hramul școlii, Sfinții Trei Ierarhi, fie pe parcursul unui an școlar.

În același timp a fost preocupat și de studenții teologi (aparținători aceleiași Eparhii) de la **Institutele Teologice Universitare din Sibiu sau București**, participând adesea la examenele lor de licență; era un mod de a se convinge personal de capacitatea fiecăruia, de a vedea în ce posturi ar merita să fie promovați în viitor.

Un interes aparte a avut și față de **doctoranzii în Teologie**, majoritatea dintre ei fiind repartizați în învățământul teologic.

Amintim că, sub conducerea Arhiepiscopului Teofil, Arhiepiscopia noastră a acordat subvenții pentru: Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, Institutele Teologice din Sibiu, București și Cluj-Napoca, precum și pentru fostul Seminar Teologic Special din Curtea de Argeș; de asemenea, au fost acordate burse pentru elevii și studenții silitori la învățătură și cu o bună purtare din școlile teologice amintite.

Un rol însemnat l-a avut Arhiepiscopul Teofil și la reînființarea Institutului Teologic Universitar din Cluj-Napoca (în 1990), acceptând readucerea la viață a acestuia (în ciuda opozițiilor din partea unora din Centrul eparhial Cluj) și sprijinind din punct de vedere financiar începerea activității institutului; l-a preocupat, în același timp, promovarea de cadre didactice reprezentative, între care pomenim: Pr. prof. dr. **Alexandru Moraru**, rector (1990-1992) și decan (1992-1996); Pr. conf. dr. **Ioan-Vasile Leb**, prorector (1990-1992) și prodecan (1992-1996); Pr. lector **Remus Lazăr**; Lect. drd. **Marius Jucan**, Pr. asist. dr. **Valer Bel**; Pr. asist. drd. **Stelian Tofană**, Pr. asist. drd. **Vasile Stanciu**, Pr. asist. drd. **Ioan Chirilă**, Pr. asist. drd. **Irimie Marga** (toți titulari), la care s-au adăugat ierarhii, profesori suplinitori: P. S. Episcop dr. **Irineu Pop-Bistrițeanul**; P. S. Episcop dr. **Ioan Mihălțan** (Oradea), precum și prestigioși profesori suplinitori de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu: Pr. prof. dr. **Dumitru Abrudan**, Pr. prof. dr.

Vasile Mihoc, Pr. prof. dr. **Ioan Ică-senior**, Pr. prof. dr. **Ilie Moldovan**, Pr. prof. dr. **Liviu Streza**, Arhid. prof. dr. **Ioan Floca**, Pr. prof. dr. **Sebastian Şebu**⁴².

Din toamna anului 1992, Institutul Teologic a fost acceptat ca Facultate de Teologie Ortodoxă, în cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca; de la un an la altul învăţământul teologic universitar din Cluj-Napoca a progresat, fiind între facultăţile de frunte ale universităţii pomenite.

Arhiepiscopul Teofil a fost apoi prezent la majoritatea **conferinţelor teologice interconfesionale**, ţinute la Institutul Teologic Protestant de grad universitar din Cluj-Napoca sau la Institutele Teologice Ortodoxe din Sibiu şi Bucureşti; în cadrul acestora, de multe ori a luat cuvântul, susţinând temele tratate cu argumente (texte) biblice, deoarece era un bun tâlcuitor al Sfintei Scripturi.

Tot pe tărâm cultural s-au înscris şi **conferinţele de orientare preoţească** (câte patru în fiecare an), la fiecare protopopiat din Eparhie (ca de altfel la toate eparhiile din ţară); în cadrul acestora s-au tratat, pe lângă probleme sociale şi de pastoraţie, teme de istorie bisericească şi naţională ecumeniste; menţionăm că subiectele erau unice pentru întreaga Patriarhie Română; cele mai de seamă subiecte au fost următoarele: *Obligaţiile Consiliilor parohiale la susţinerea bisericii şi a parohiei*⁴³; *Conştiinţa creştină şi războiul, cu specială privire asupra îndatoririi preoţilor*⁴⁴; *Biserica Ortodoxă şi problema dezarmării generale şi totale*⁴⁵; *Folosul cunoaşterii şi respectarea legilor de Stat pentru viaţa bisericească*⁴⁶; *Realizări ale acţiunii pentru apărarea păcii în cursul ultimelor 12 luni*⁴⁷;

Contribuții ale Bisericilor Ortodoxe la acțiunea de apărare a păcii și libertății popoarelor⁴⁸; Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică⁴⁹; Învățătura Bisericii Ortodoxe față de proprietatea obștească⁵⁰; Atitudinea Bisericilor și confesiunilor creștine față de principalele probleme ale vieții internaționale⁵¹; Poziția ortodoxă în ecumenism⁵²; Ecumenismul și problemele lumii contemporane⁵³; Ca toți să fie una (Ioan 17, 21); Unitatea creștină privită din punct de vedere interconfesional și idealurile umanității contemporane⁵⁴; Importanța monumentelor de artă bisericească și grija pentru conservarea lor. Îndatoririle preoțimii; Problema păcii în preocupările actuale ale Bisericilor creștine și ale organizațiilor mondiale⁵⁵; Orientări noi în lucrarea pastorală a preotului⁵⁶; Aspecte actuale în relațiile interbisericești ale Bisericii Ortodoxe Române⁵⁷; Sfinții Apostoli Petru și Pavel în lumina apostolicității și sobornicității Bisericii⁵⁸; 450 de ani de la sfințirea mănăstirii Curtea de Argeș⁵⁹; Acțiuni recente ale Bisericii Ortodoxe Române pentru apropierea dintre Biserici și pacea lumii⁶⁰; Unitatea Bisericii Ortodoxe Române⁶¹; Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la păstrarea și afirmarea unității poporului român⁶²; Preotul îndrumător al vieții morale a credincioșilor⁶³; Slujirea intereselor obștești din țara noastră, în lumina noilor legiuiri. Îndatoririle clerului și credincioșilor⁶⁴; Metode de pastorație în Biserica Ortodoxă Română⁶⁵; Relația dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Vechi Orientale, contribuție la refacerea unității creștine și la apropierea dintre popoare;⁶⁶ Ecumenismul creștin. Elemente constitutive, perspective și obstacole;⁶⁷ Preocupări actuale ale Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității lăuntrice de doctrină,

*cult și organizare;*⁶⁸ *Sprijinirea de către Biserica Ortodoxă Română a strădaniilor actuale pentru progres ale poporului român;*⁶⁹ *Biserica Ortodoxă Română și problema instaurării unor condiții internaționale de colaborare și securitate;*⁷⁰ *Biserica Ortodoxă Română și îndrumarea morală a credincioșilor;*⁷¹ *Momente principale privind începuturile vieții religioase a românilor până la organizarea mitropoliilor în țara noastră;*⁷² *Cultul ortodox ca mijloc de sprijinire a bunelor relații dintre oameni;*⁷³ *Contribuția actuală a teologilor ortodocși români pentru sprijinirea vieții și a progresului;*⁷⁴ *Problema uniformizării cultului, cântarea comună în biserică – contribuții la unificarea spirituală a Bisericii Ortodoxe Române;*⁷⁵ *Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de activitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române;*⁷⁶ *Experiențele pastorale în propovăduirea, apărarea și păstrarea dreptei credințe;*⁷⁷ *Predica în zilele noastre;*⁷⁸ *Bunele relații dintre cultele religioase din țara noastră, contribuție la unitatea poporului român;*⁷⁹ *Frontul Unității Socialiste, expresie a unității de voință și acțiune a întregului popor. Îndatoririle clerului, ale organelor parohiale și ale credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini acțiunile obștești pe plan local, pentru progresul material și spiritual al Patriei;*⁸⁰ *Preotul, factor esențial în pastorație;*⁸¹ *Forme și manifestări ale vieții creștine pe pământul românesc, premise ale organizării primelor noastre mitropolii. Contribuția lor la promovarea unității spirituale a poporului român;*⁸² *Grija preoților și credincioșilor pentru cunoașterea, prețuirea și conservarea bunurilor religioase și de artă bisericească – valori ale patrimoniului cultural-național.*

Grija pentru fondul arhivistic; Aniversarea a 50 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie și a 90 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române; Apostolatul Social în Biserica Ortodoxă Română, la a 75-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian;⁸³ Poporul român în lupta pentru progresul Patriei, pentru pace și colaborare internațională;⁸⁴ Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii, unității poporului român și a progresului social; Cultul divin, mijloc de apărare a dreptei credințe, de promovare a vieții morale și de slujire a năzuințelor omenirii contemporane;⁸⁵ Aniversarea Independenței de Stat a României. Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la războiul de independență din anul 1877; Clerici ortodocși ctitori de limbă și cultură românească;⁸⁶ Ecumenismul practic în viața cultelor din țara noastră; Aniversarea a 30 de ani de la proclamarea Republicii;⁸⁷ Ocrotirea Patrimoniului cultural-național, îndatorire patriotică a preoțimii ortodoxe; Noua ordine economică și politică în lume, țel al politicii externe a României;⁸⁸ Locul și rolul preotului în activitatea bisericească și social-obștească în societatea contemporană;⁸⁹ Aniversarea a 60 de ani de la formarea Statului național unitar român; Aniversarea a 120 de ani de la Unirea Principatelor Române. Contribuția Bisericii în înfăptuirea acestui mare act istoric;⁹⁰ Inițiative și contribuții românești în cadrul O. N. U.;⁹¹ Îndatorirea preotului de a cultiva în inimile credincioșilor dragostea de patrie și de Biserica strămoșească;⁹² Învățăturile morale și sociale în opera Sf. Vasile cel Mare, necesare preotului din vremea noastră;⁹³ Slujitorul bisericesc, preot și cetățean contemporan;⁹⁴ Aniversarea a 2050 de ani de la întemeierea statului dac

centralizat și independent sub conducerea lui Burebista;⁹⁵ Aportul României la crearea climatului de destindere, securitate, pace și colaborare pe continentul european;⁹⁶ Principalele obiective ale Planului de dezvoltare economică și socială a țării noastre în anii 1981-1985;⁹⁷ Respectarea ordinii de drept a Republicii Socialiste România, îndatorire patriotică a fiecărui cetățean. Conduita preotului în societate, exemplu pentru credincioși;⁹⁸ Acțiuni și poziții ale Bisericii Ortodoxe Române în cadrul organizațiilor creștine pentru apărarea păcii și soluționarea problemelor litigioase din lume pe cale pașnică;⁹⁹ Disciplina clerului Bisericii Ortodoxe Române în lumina canoanelor, legiuirilor Bisericii Ortodoxe Române și de stat, exemplu pentru viața credincioșilor;¹⁰⁰ Pacea, imperativ vital al omenirii contemporane. Sarcinile Bisericii astăzi. Rolul mirenilor în lucrarea Bisericii în vremea noastră;¹⁰¹ Momente aniversare din Istoria poporului român (525 de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare ca Domn al Moldovei și 350 de ani de la urcarea pe tronul țării Românești a lui Matei Basarab); Viața de familie și conduita slujitorilor bisericești, factori importanți în realizarea vieții sociale și spirituale a Bisericii; Activitatea slujitorilor bisericești în combaterea comportărilor antisociale (alcoolismul, fumatul, trândăvia etc.);¹⁰² Aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuția Bisericii Ortodoxe Române;¹⁰³ Promovarea unității întregului nostru popor român, datorie patriotică a tuturor fiilor țării noastre;¹⁰⁴ 125 de ani de la formarea statului național român modern, prin unirea Moldovei cu Muntenia;¹⁰⁵ Momente din lupta poporului român pen-

tru afirmarea ființei sale naționale de-a lungul veacurilor. Cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la revoluția lui Horea, Cloșca și Crișan;¹⁰⁶ Momente importante din viața Bisericii Ortodoxe Române (cu prilejul aniversării Centenarului autocefaliei și a 60 de ani de Patriarhie);¹⁰⁷ Dreapta interpretare a Sfintei Scripturi și Tradiția bisericească, temeuri ale credinței adevărate;¹⁰⁸ Respectarea legilor, cinstea și corectitudinea – trăsături esențiale ale clerului și credincioșilor Bisericii noastre;¹⁰⁹ Pastorația cu prilejul săvârșirii Sfintelor Taine și a ierurgiilor;¹¹⁰ Preotul în viața morală a societății de azi;¹¹¹ Biserica Ortodoxă și contribuția ei la promovarea unității panortodoxe (cu prilejul împlinirii a 1200 de ani de la Sinodul VII ecumenic);¹¹² Momente din lupta poporului român pentru apărarea pământului strămoșesc (cu prilejul împlinirii a 1900 de ani de la urcarea pe tron a lui Decebal – 87 -, 530 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare – 1457 -, 110 ani de la proclamarea independenței de stat a României – 1877 – și 70 de ani de la eroicele lupte de la Mărășești);¹¹³ Voievodul Constantin Brâncoveanu în istoria, cultura și ortodoxia românească (la 300 de ani de la urcarea pe tron);¹¹⁴ Participarea Cultelor la opera de dezvoltare economico-socială a țării noastre, la înfăptuirea acțiunilor sale de dezarmare și pace;¹¹⁵ Ideea de unitate națională a românilor de-a lungul veacurilor și contribuția Bisericii Ortodoxe Române la înfăptuirea ei (la aniversarea a 130 de ani de la Unirea Principatelor);¹¹⁶ Rolul prediciei și catehezei ca mijloc pastoral – misionar;¹¹⁷ Educația religios-morală a tinerețului;¹¹⁸ Împreună lucrarea dintre cler și mireni și în activitățile misionare și filantropice ale Bisericii.¹¹⁹

După 1990 studenții teologi și elevii seminariști, pe lângă preoții noștri au predat Religia în școlile de stat, pe o perioadă de doi ani școlari, fără nici un mod de plată; mai apoi, mulți absolvenți și licențiați în Teologie s-au titularizat pe posturile vacante de Religie.

3. PE TĂRĂM ECONOMIC

Amintim că Arhiepiscopul Teofil a păstorit Eparhia Clujului în plină perioadă comunistă. Situația economică a țării s-a răsfărânt în această vreme și asupra vieții bisericești. Criza financiară prin care a trecut România a afectat, de asemenea, și mersul Eparhiei noastre. În aceste condiții vitrege, Arhiepiscopul Teofil, pe lângă problemele de ordin administrativ-bisericesc și misionar-pastoral a trebuit să aibă mereu în preocupările sale și latura economico-financiară, care, de fapt, dădea viață eparhiei. De acest sector depindeau nu numai ocrotirea și păstrarea patrimoniului bisericesc (lăcașuri de cult, clădiri bisericești ș. a.), ci și refacerea, conservarea sau înălțarea de noi lăcașuri de cult sau de case parohiale. Astfel că, pentru păstrarea acestei „zestre” a Bisericii noastre, a trebuit multă înțelepciune și chibzuință. În primul rând, s-a pus bază pe ajutorul primit din partea credincioșilor, ce trebuia să ajungă de la parohii și protopopiate către eparhie. Deși de multe ori simbolică, sau modestă, mila credincioșilor noștri a fost de mare folos sprijinirii vieții bisericești din eparhie. În același timp au fost inițiate colecte de la credincioși pentru fonduri de

ajutorare a bisericilor sărace (mai ales prin Fondul Central Misionar), pentru refaceri de biserici sau lăcașuri de cult, monumente istorice, pentru înălțări de lăcașuri de închinare, pentru sinistrați, pentru săraci ș. a. Cu toate greutățile prin care au trecut credincioșii, de fiecare dată s-a observat solidaritatea umană, caritatea creștină.

În același timp, autoritățile de stat comuniste au forțat de multe ori Biserica pentru a strânge fonduri pentru interes obștesc. Astfel, tot cu sprijinul credincioșilor noștri au fost construite dispensare, grădinițe de copii, școli, internate, cămine culturale, poduri ș. a. , ori trebuiau să presteze așa-numita „muncă benevolă”, de care nu era scutit nimeni, inclusiv preotul trebuind să fie în fruntea sătenilor la aceste activități „de interes comun”. Dacă acele fonduri impuse de stat cetățenilor (deși de interes comun) ar fi ajuns în „vistieria” bisericii, situația economico-financiară a ei s-ar fi îmbunătățit simțitor, putându-se sprijini mai bine acțiunile culturale sau de milă creștină în Eparhie.

În Eparhie se mai realizau apoi venituri din servicii religioase, contribuții pentru lăcașul de cult, din producerea și distribuirea lumânărilor, din vânzarea obiectelor de cult, a tipăriturilor, din închirierea spațiilor locative, din „cutia milei” ș. a.

Pe de altă parte, în bugetul Eparhiei intrau și subvenții de la stat (deși de multe ori modeste), pentru retribuirea personalului bisericesc și ajutoare pentru lăcașurile de cult, mai ales pentru cele ce intrau în categoria monumentelor istorice; tot în această categorie amintim și alocațiile pentru copii

clerului nostru, iar pentru o scurtă perioadă de timp și pensiile (fiindcă o bună vreme preoții pensionari primeau pensiile de la Casa de pensii, organizată în cadrul Patriarhiei Române).

Cu toate greutățile întâmpinate în acest sector, Arhiepiscopul Teofil a dat dovadă de echilibru și înțelepciune, ceea ce a dus la „fortificarea” economică a Eparhiei, la realizări însemnate pe plan administrativ-bisericesc¹²⁰.

4. PE TĂRÂM MISIONAR-SOCIAL

După instaurarea regimului comunist în România, Bisericii i s-a luat dreptul de veacuri de a se ocupa de opera filantropică în sânul credincioșilor ei; astfel că, activitatea sa caritativă s-a desfășurat mai mult între zidurile Centrelor eparhiale, în cadrul bisericilor și mănăstirilor noastre.

Ierarhii noștri, între care și Arhiepiscopul Teofil, au ajutat în mod constant pe cei nevoiași, fiind un adevărat legământ de credință în activitatea lor. De pildă, vlădica Teofil ajuta din punct de vedere material nu numai săraci, văduve și copii orfani din municipiul Cluj-Napoca, ci din întreaga Eparhie. Ținea o evidență strictă a acțiunilor sale caritative, știută de membrii Consiliului eparhial, precum și cei care erau încredințați să ducă la îndeplinire nobila misiune creștină; cunoaștem din surse apropiate ierarhului Teofil că, în afară de evidența oficială a fondurilor din „Cutia milei”, înființată în mod special pentru nevoiași, el însuși avea, în paralel (un fond personal) și o situație la zi, într-un car-

nețel, cu sumele donate celor pomeniți; mai mult, înainte de trecerea sa la cele veșnice a păstrat fondul special personal pentru săraci, pe care, alături de carnețelul cu adresele celor pe care îi ajutase le-a încredințat nepoatei sale apropiate (Monica Neaga), cu legământul de a ajuta pe mai departe pe cei nevoiași, până la epuizarea fondului de caritate; abia de curând misiunea nepoatei amintite a fost dusă la îndeplinire.

Cu toate acestea, preoții ortodocși au participat în perioada comunistă și la acțiuni de interes obștesc, strângând fonduri pentru înălțarea de grădinițe, dispensare, școli, cămine culturale ș.a.¹²¹

Activitatea misionar-socială a Bisericii Ortodoxe Române a fost readusă la viață după Revoluția din Decembrie 1989; amintim că o seamă de preoți ai Eparhiei Clujului au participat activ la desfășurarea evenimentelor pomenite, unii dintre ei riscându-și viața. Îndată după revoluție, preoțimea noastră s-a implicat în inițierea și coordonarea strângerii de ajutoare pentru revoluționari, soldați, răniți sau pentru familiile cu martiri; ajutorul lor a constatat în sute de tone de alimente, haine, bani ș.a.; alții au dirijat spre cei fără posibilități materiale ajutoare primite din străinătate. Majoritatea preoților au participat activ la acțiuni de stabilitate politică și socială, pentru a se menține unitatea teritorială, de neam și de credință¹²².

Sub îndrumarea Arhiepiscopiei Clujului s-a constatat eficiență în participarea clerului la opera de asistență socială și religioasă a Bisericii în azile, spitale, orfeline, unități militare, penitenciare ș.a.,

preoții activând acolo fără nici un fel de remunerație¹²³.

În același timp, tot sub conducerea Arhiepiscopiei noastre a luat ființă, în cadrul Institutului Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, Asociația Filantropică Medical Creștină „**Christiana**”, filiala Cluj-Napoca, condusă o vreme de Prof. conf. dr. Ioan-Vasile Leb, cu scop filantropic-caritabil, de îngrijire, de ajutorare, de tratament a persoanelor bolnave, în vârstă, a copiilor handicapați ș.a.; de activitatea numitei asociații au beneficiat numeroase persoane sărace sau bolnave.

La toate acțiunile de filantropie al acestei asociații au luat parte activă membrii **Ligii Tineretului Ortodox** (seminariști, studenți teologi, tineri din diferite școli de stat ș.a.), prin strângerea și distribuirea ajutoarelor materiale celor în cauză.

La inițiativa Prea Sfințitului Părinte Episcop-vicar dr. **Irineu Pop-Bistrițeanul**, Liga Tineretului Ortodox, filiala Cluj-Napoca a organizat seri duhovnicești, cu program în Catedrala Arhiepiscopală sau în Sala festivă a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, cu participarea unor invitați prestigioși din rândul Ierarhilor ortodocși din Transilvania, duhovnici de seamă, a cadrelor didactice de la Institute Teologice Universitare Ortodoxe de la Sibiu sau Cluj-Napoca, sau personalități de frunte ale spiritualității românești din București sau din diferite colțuri ale țării.

Toate activitățile ligii pomenite s-au făcut cunoscute publicului prin presă, Radio sau TVR

Cluj-Napoca, sau prin revista „Renașterea” a Arhiepiscopiei Clujului.

În același timp a luat ființă **Frăția Ortodoxă Română** la Huedin¹²⁴ (înființată de preot Dorel Pușcaș), care a avut o activitate susținută în opera de caritate creștină.

5. PE TĂRÂM ECUMENIC

Conștient de misiunea încredințată, Arhiepiscopul **Teofil Herineanu**, pe lângă îndeplinirea îndatoririi de păstor sufletească și a celei de cetățean devotat Patriei, a desfășurat și o bogată activitate ecumenică. A căutat să-și ducă la împlinire angajamentul făcut în această direcție, cu prilejul înmânării cârjei de vlădică al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului în 21 decembrie 1957; cu aceea ocazie a spus, între altele: „**Ori de câte ori umbletele mele se vor întâlni cu reprezentanții celorlalte culte – mai numeroase în Transilvania decât în restul țării – le voi întinde o mână prietenească și caldă, bucuros de împreună lucrare, atât pe frontul luptei pentru pace ca și pe ogoarele pe care se dezvoltă îmbelșugat viața... tuturor fiilor Patriei noastre comune**”¹²⁵.

Pe plan intern a participat la numeroase întruniri ecumenice (vizite reciproce, întâlniri la diferite aniversări sau evenimente de seamă din viața celorlalte culte religioase,¹²⁶ la Conferințele teologice interconfesionale ș.a.), iar la Cluj-Napoca a întreținut relații frățești cu reprezentanții Bisericilor izvorâte din Reformă (calvină, evanghelică-luterană și uni-

tariană), dar și cu cei ai Bisericii Romano-Catolice din același municipiu; tuturor le-a întins „o mână caldă” și „**lucrând în colaborare, în adevărat spirit ecumenist**”.

În același timp a primit la Centrul eparhial din Cluj numeroase personalități ale unor Biserici și Culte religioase din străinătate. Amintim în acest context doar câteva vizite reprezentative.

De pildă, în 10 noiembrie 1962, Episcopul **Teofil Herineanu** a fost vizitat de Pastorul dr. **Franklin C. Fry**, președintele Federației Luterane Mondiale (din SUA), Dr. **W.A. Visser't Hooft** (pastor olandez), secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Arhiepiscopul grec **Iacob Kukuzes**, al Americii de Nord și Sud, Episcopul dr. **Emilian Timiadis**, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor – Geneva, Episcopul reformat **Alexandru Buthy** din Oradea, însoțiți de Mitropolitul dr. **Iustin Moisesescu** al Moldovei și Sucevei și Pr.prof. **Vintilă Popescu** (interpret)¹²⁷.

La 23 octombrie 1964, Episcopul **Teofil Herineanu** a primit o delegație a Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate, alcătuită din: Episcopul reformat **Varga Imre** din Cehoslovacia, vicepreședintele Alianței și Pastorul reformat **Marcel Pradervand**, din Elveția, secretarul general al aceleiași Alianțe¹²⁸.

La invitația Patriarhului **Justinian Marina**, o delegație a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a vizitat Biserica noastră în a doua parte a lunii martie 1964; delegația a fost alcătuită din: Pastorul dr. **Lukas Vischer**, secretar de cercetări al Comisiei

„Credință și Constituție” (Faith and Order) din Geneva, Prof.dr. **Kurt Stadler**, de la Facultatea de Teologie Veche-Catolică din Berna – Elveția, Prof. dr. **Andri Benoit**, de la Facultatea de Teologie Protestantă a Universității din Strasbourg – Franța și Dr. **Reinhardt Slencza** din Heidelberg (R. F. Germania); în ziua de 19 martie 1964, delegația pomenită a vizitat pe Episcopul **Teofil**; au fost de față, între alții, Episcopii reformați: **J. Nagy** (de la Cluj) și **Alexandru Buthy** (Oradea); Episcopul unitarian **Elek Kiss** (Cluj); Episcopul evanghelic-luteran **G. Argay** (Cluj) și Canonicul romano-catolic **B. Bella** (Cluj)¹²⁹. În cuvântul său adresat oaspeților străini, Episcopul **Teofil Herineanu** a spus: „**Sunt încredințat că munca Dumneavoastră comună cu teologii ortodocși și protestanți din țara noastră va fi rodnică și folositoare măreței cauze apropierii dintre Bisericile creștine, va fi folositoare pentru întărirea conștiinței ecumenice în membrii tuturor confesiunilor ce mărturisesc pe Hristos ca Răscumpărătorul și Mântuitorul lor**”¹³⁰.

Două luni mai târziu (în 30 mai 1964), Episcopul **Teofil Herineanu** a participat, alături de alți reprezentanți ai Bisericii noastre, la o întrunire ecumenică pentru pace, desfășurată în localul Institutului Teologic Protestant de grad universitar din Cluj; în cadrul întâlnirii a fost dezbătută problema păcii pe baza textelor scripturistice, problema păcii și ecumenismului, dar și a păcii în lumea contemporană¹³¹.

În 28 octombrie 1964, Episcopul **Teofil Herineanu** a participat alături de alți reprezentanți ai Bisericii noastre la sărbătorirea Eminenței Sale, Episcopul

luteran dr. **Friedrich Móler** din Sibiu, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de viață; mai apoi, la decernarea titlului de **Doctor honoris causa** aceluiasi episcop luteran, de către Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj¹³².

Tot la invitația Patriarhului **Justinian Marina** ne-au vizitat Biserica și țara Pastorii **Ad. Wischmann** (R.F. Germania), membru în Prezidiul Conferinței Bisericii Europene (Nyborg) și conducător al Relațiilor externe a Bisericii Evanghelice din Germania (E.K.D.) și **Glen G. Williams**, secretar general al Conferinței Bisericii Europene – Geneva; la Cluj au vizitat (în 14 septembrie 1965), între alții, și pe Episcopul **Teofil Herineanu**¹³³; au fost de față și reprezentanți ai Bisericii evanghelice-luterane, reformate, unitariene și romano-catolice. În cuvântul său, Episcopul Teofil a spus, între altele: „Distinși oaspeți de peste hotare, pe Domniile Voastre vă socotim însuflețiți de acest nobil ideal al cunoașterii sporite și al apropierii dintre națiuni. Vă primim cu dragoste ca pe niște magi ai veacului nostru, călăuziți de steaua umanismului către o țintă sfântă, aceea a salvării omenirii întregi de pericolul dezastrelor totalitar.

Precum vedeți, în cercul nostru de activitate mai restrâns, noi cei prezenți și împreună cu slujitorii noștri, deși aparținem la națiuni și confesiuni diferite, ne străduim să cultivăm între noi și între credincioșii noștri relații de prietenie și frățietate. Afecțiunea și respectul reciproc le ridicăm la rangul de bunuri prețioase. Ne zace tuturor la inimă înflorirea Patriei noastre, creșterea binelui obștesc și

promovarea păcii între noi și între toate popoarele. Pentru unirea tuturor și pentru bunăstarea sfintelor biserici, ne rugăm lui Dumnezeu fără încetare”¹³⁴.

În 29 ianuarie 1968, Mitropolitul **Nicolae Mladin** al Ardealului, însoțit de Episcopul **Teofil Herineanu**, de vicarul administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului, Traian Balașcu, Pr.prof.dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. Ioan Zăgrean și de membrii permanenței Consiliului eparhial Cluj au făcut o vizită la Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj; au fost de față, între alții: Eminența Sa **Nagy Iuliu**, Eminența Sa Episcopul reformat dr. Kiss Elek, Episcopul unitarian, Eminența Sa **G. Argay**, Episcopul evanghelic-luteran și Prof.dr. **David Iuliu** (vicar reformat), rectorul institutului;¹³⁵ în cadrul convorbirilor, rectorul amintit l-a salutat pe Episcopul Teofil „cu prilejul împlinirii a 10 ani de păstorire la Cluj”, dorindu-i ca, asemenea «prea alesului Teofil» pomenit de Evanghelistul Luca, care a dorit ca toate cele despre Hristos să fie cercetate de Evanghelist cu de-amănuntul, spre a i le încredința lui, spre întemeinicare în credință, așa și PS Sa e un cercetător neobosit al Scripturii, căruia nu numai Biblia îi este totdeauna deschisă, ci și inima, iar în această inimă încap și credincioșii altor confesiuni, nu numai cei ortodocși”¹³⁶.

Episcopul Teofil Herineanu, alături de alți delegați ai Bisericii noastre, a participat la întrunirea pregătitoare a delegaților bisericești din R.S.România (din 21 martie 1968), ținută la Institutul Teologic Protestant de grad universitar din Cluj, în vederea participării la cea de-a treia Adunare genera-

lă a Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga (programată pentru 31 martie – 5 aprilie 1968)¹³⁷; în cadrul întâlnirii, ierarhul pomenit „a subliniat necesitatea legăturii între rugăciune și muncă, prin care se contribuie la crearea atmosferei prielnice păcii”¹³⁸.

Între 25-29 iunie 1968 au avut loc, la Institutul Teologic Protestant de grad Universitar din Cluj, lucrările sesiunii anuale a Comitetului executiv al Alianței Mondiale a Bisericilor Reformate; la aceste lucrări au luat parte, între alții: Prof.dr. **Wilhelm Niesel**, președinte (Asociația Reformată, Germania), Pastor dr. **Marcel Pradervand**, secretar general și al ariei europene (Biserica Reformată din Cantonul de Vaud, Elveția); vice-președinți: D-na **H. Howard Black** (Biserica Presbiteriană Unită din SUA), Rev. dr. **Egbert Emmen** (Biserica Reformată din Țările de Jos), Rev.dr. **Hector Harrison** (Biserica Presbiteriană din Australia), Rev.dr. **Stuart Loudon** (Biserica din Scoția), Episcop **Emerich Varga** (Biserica Reformată din Slovacia); membrii: D-ra **Laura Luz** (Bacerra) (Biserica Unită a lui Hristos din Filipine), Episcop **Tibor Bartha** (Biserica Reformată din Ungaria), Rev. **Gonzalo Castillo** (Biserica Reformată din Columbia), Rev.dr. **Ben M. Herbster** (Biserica Unită a lui Hristos, SUA), Past. **J.R. Leutwyler** (Federația Bisericilor Protestante din Elveția), Rev.dr. **Ernest E. Long** (Biserica Unită din Canada), Rev. **Jacques Marchand** (Biserica Reformată din Franța), Judecător **N. A. Ollennu** (Biserica Presbiteriană din Ghana), Rev. **Basoeki Probowinoto** (Bisericile Creștine Javaneze); Președintele Departamentului Teologic

și secretar al ariei nord-americe, Rev.dr. **James I. McCord** (Biserica Presbiteriană Unită din SUA), Președinta Departamentului Acțiunea Femeilor, Dr. **Wilhelmina Timmermans** (Biserica Reformată din ȋările de Jos), Președintele Departamentului Finanțe **H.M. Jackson** (Biserica Presbiteriană din Canada), Președintele Departamentului Cooperare și Mărturisire Dr. **William P. Thompson**; personal administrativ: D-ra **Paulette Piguet**, secretară asistentă, Rev. **Richmond Smith**, secretar al Departamentului Teologie, D-ra **Georgette Jayet**, secretară; delegați de la organizații frățești: Dr. **Ashby E. Bladen**, Dr. **Norman Goodall**, Rev. **Frederik H. Kaan** (de la Consiliul Internațional Congregațional), Past. **Albert Greiner** (de la Federația Mondială Luterană); oaspeți observatori: Episcop **Teofil** al Clujului, Prof. dr. **Isidor Todoran** (din Biserica Ortodoxă Română), Episcop **György Argay** (Biserica Evanghelică-Luterană), Episcop **Julius Nagy**, Episcop **Laszlo Papp** și **Gyula David** – rector (Biserica Reformată din România)¹³⁹.

În după-amiaza primei zile, Episcopul Teofil a oferit o recepție în cinstea participanților la sesiunea amintită, la reședința sa eparhială; cu acest prilej, Episcopul Teofil a abordat (în discuții) teme legate de Istoria Bisericii noastre, dar și problema bunelor relații existente între cultele din România.

Episcopul Teofil a luat parte la cea de-a 20-a aniversare a Institutului Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj, din 28 noiembrie 1969; în cadrul acestei aniversări institutul pomenit a acordat titlul de **Doctor honoris causa** Mitropolitului

Nicolae Mladin al Ardealului¹⁴⁰; cu această ocazie a luat cuvântul și Episcopul Teofil, care a spus între altele: „Mă folosesc de acest prilej ca să le manifest cadrelor de la Institutul Protestant din Cluj admirația mea pentru felul în care – după sugestiile domnilor episcopi prorectori – pun în aplicare povățuirile Domnului nostru Iisus Hristos (Matei 10, 16 ș. u). Îmi manifest cu sinceritate recunoștința pentru invitațiile de a participa la toate evenimentele festive din activitatea Institutului. Îmi manifest cu sinceritate recunoștința pentru relațiile de colaborare și stimulare fructuoasă ale studenților protestanți cu elevii Seminarului nostru Teologic Ortodox din Cluj.

La această aniversare a douăzeci de ani de activitate a Institutului Universitar Teologic, felicit pe toți prorectorii acestui așezământ, doresc din inimă profesorilor deplină sănătate, noi puteri și muncă pentru a culege îmbelșugate roade ecumeniste și cetățenești în ogorul creștinătății și al Patriei noastre”¹⁴¹.

Cu ocazia festivităților prilejuite de înălțarea Eparhiei Clujului la rang de Arhiepiscopie, desfășurate în Catedrala episcopală din Cluj (în 9 septembrie 1973), au participat, între alții, și delegați ai Bisericilor istorice din Cluj și Sibiu, și anume: Episcopul reformat **Nagy Gyula**, Episcopul evanghelic-luteran **Albert Klein** (Sibiu), Episcopul Evanghelic **Gyorgy Argay**, prof. dr. **Erdő Janos**, vicar unitarian din Cluj, Prot. **Baráth Bela**, prelat papal, reprezentantul Bisericii romano-catolice din Cluj. În cuvântările lor au evidențiat bunele relații pe care reprezentanții Bisericilor Protestante le-au

avut de-a lungul timpului cu Arhiepiscopul Teofil și, implicit, cu Biserica Ortodoxă Română¹⁴².

De fiecare dată când a avut prilejul să se întâlnească cu conducătorii celorlalte culte, îndeosebi în cadrul Institutului Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj-Napoca și-a spus cuvântul de prietenie și colaborare „pentru așezarea unui climat de pace și înțelegere cu toate cultele” din țara noastră. Ca semn de înaltă apreciere și prețuire a activității ecumeniste, Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj-Napoca i-a conferit Arhiepiscopului **Teofil Herineanu** înaltul titlul de **Doctor honoris causa**, în data de 13 mai 1974¹⁴³.

O altă vizită de seamă a fost ce ai unor reprezentanți ai Bisericii Evanghelice-Luterane din R.F. Germania, din perioada 11-13 mai 1985; În acele zile Arhiepiscopul **Teofil Herineanu** a fost vizitat de: Eminența Sa dr. **Hans Joachim Held**, Episcop evanghelic-luteran, șeful Departamentului de Relații Externe Bisericești al Bisericii Evanghelice-Luterane din R.F. Germania (E.K.D.) și președintele Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor – cu sediul la Geneva, însoțit de: Prof. dr. **Georg Kretschmar**, Universitatea din München, Prof.dr. **Helmut Esser**, Universitatea din Mönster; Dr. **Peter Hauptman** – directorul Institutului pentru Relații cu Bisericile Răsăritene, Pr.dr. **Joachim Jeremias**, Universitatea din München, Pastor **Hedingsfeld** și Pastor **Nikolaus Schwartz** – consilier în Departamentul de Relații Externe al E.K.D., însoțiți de Pr.dr. **Viorel Ioniță**, asistent la Institutul Teologic Universitar din București (ca interpret).

La dineul oferit de Arhiepiscopul Teofil în cinstea oaspeților germani au mai luat parte: Eminența Sa **Nagy Iuliu**, Episcopul reformat din Cluj-Napoca, Prof.dr. **Pintek Arpad** – rectorul Institutului Teologic Protestant de grad universitar din Cluj-Napoca și Prof.dr. **Lengyel Lorand** – reprezentant al Superintendenței evanghelice-luterane din Cluj-Napoca¹⁴⁴.

În toamna aceluiași an (în 28 septembrie 1985), Arhiepiscopul Teofil a primit vizita Dr. **Emilio Castro**, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor¹⁴⁵. În cadrul discuțiilor a fost abordată problema prezenței Ortodoxiei în acest mare organism bisericesc internațional, dar și activitatea intensă a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

În cadrul întâlnirilor cu reprezentanții altor Biserici și culte creștine (din țară sau străinătate), Arhiepiscopul Teofil s-a dovedit a fi o gazdă ospitalieră. Tuturor le-a dat pildă „cu cuvântul și cu fapta”, de un real **ecumenism local și internațional**, de înfrățire sinceră a naționalităților conlocuitoare, dar și de apropiere între creștini și popoare.

Un moment de seamă din viața Arhiepiscopului Teofil Herineanu l-a constituit aniversarea a trei decenii de activitate în fruntea Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, organizată în 3 decembrie 1987. La acest mare eveniment au participat, pe lângă mari oameni de cultură sau reprezentanți ai Bisericii noastre¹⁴⁶ și conducători ai celorlalte culte religioase din Cluj-Napoca, între care pomenim pe: Eminența Sa Episcopul **Nagy Gyula**, al Episcopiei

Reformate din Cluj-Napoca, Eminența Sa Episcopul **Kovacs Lajos** al Episcopiei Unitariene din Cluj-Napoca, Eminența Sa Episcopul **Szedressy Paul** al Episcopiei Evanghelice S. P. din Cluj-Napoca, Monseniorul **Jakab Gabor**, Protopopul romano-catolic din Cluj-Napoca și Prof.dr. **Puntek Arpad**, rectorul Institutului Teologic Protestant de grad universitar din Cluj-Napoca.

În cuvântul lor de salut, reprezentanții cultelor religioase amintite și-au exprimat bucuria că au avut în Arhiepiscopul Teofil un om de dialog, un apropiat sincer, deschis ecumenismului local, un tâlcuitor de seamă al Sfintei Scripturi. Arhiepiscopul Teofil le-a mulțumit, apoi, reprezentanților cultelor religioase, prezenți la acest moment aniversar și mai ales pentru faptul că Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj-Napoca i-a decernat în 1974 înaltul titlu academic de **Doctor honoris causa**.

Doi ani mai târziu (în 12 noiembrie 1989), cu ocazia împlinirii a 80 de ani de viață și 40 de ani de arhierie, au participat și câțiva reprezentanți ai cultelor religioase din Cluj-Napoca și anume: Episcopul evanghelic-luteran **Szedressy Paul**, vicarul episcopiei unitariene, **Erdő Janos**, Monseniorul **Tziryak Arpad**, protopop romano-catolic și **Puntek Arpad**, rectorul Institutului Teologic Protestant unic de grad universitar. În cuvântările lor au accentuat, de asemenea, bunele relații existente între Biseicile și Cultele religioase din România, la care și-a adus un aport de seamă și Arhiepiscopul Teofil.

Dacă după 1989 relațiile dintre Arhiepiscopul Teofil și reprezentanții Bisericilor Protestante au

rămas aceleași ca și în perioada comunistă (de colaborare și bună înțelegere), în schimb, după reînvierea Bisericii Greco-Catolice, contactele cu reprezentanții ei au fost destul de tensionate. Cu toate că Arhiepiscopul Teofil a venit cu câteva propuneri concrete în ceea ce privește lăcașurile de cult, între care, *slujirea alternativă*, partea greco-catolică n-a acceptat sugestia arhiepiscopului nostru, mergând pe aceeași formulă „*restitutio in integrum*”.

Pe plan extern, Arhiepiscopul Teofil a făcut parte din anumite delegații ale Bisericii Ortodoxe Române, care au vizitat alte Biserici Ortodoxe surori (în URSS, Iugoslavia, Bulgaria, Siria, Locurile Sfinte)¹⁴⁷.

NOTE

¹ „Biserica Ortodoxă Română” (reportaj despre alegerea sa) LXVII (1949), nr. 7-10, p.155-167; D. V. Sădeanu, *Hirotonirea, înmânarea cârjei și înscăunarea noului episcop al Romanului și Hușilor*, în „Biserica Ortodoxă Română” LXVII (1949), nr.11-12, p.15-49; *Întru mulți ani stăpâne!* în „Cronica Episcopiei Romanului” XXV (1949), nr. 7-10, p. 71-73; Pr. Prof. Grigorie T. Marcu și A. C. Rădulescu, *Alegerea, investitura și înscăunarea Prea Sfințitului Teofil Herineanu, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXV (1957), nr.11-12, p.1262-1301; *Alegerea, investitura și înscăunarea PS Teofil Herineanu ca episcop al Vadului, Feleacului și Clujului*, în „Mitropolia Ardealului”, III (1958), nr.1-2, p.13-49; Prot. Fl. Geomolean, vicar eparhial, *Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului – sexagenar –*, în „Mitropolia Ardealului”, XV (1969), nr.11-12, p. 841-843; I. Zăgrean, *În unitatea Ortodoxiei, festivitățile bisericești de la Cluj, prilejuite de ridicarea la rangul de*

Arhiepiscopie a Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului și a Înalt Prea Sfințitului Teofil la treapta de Arhiepiscop. Hirotonirea într-un arhiereu și înscăunarea ca Episcop-vicar al noii Arhiepiscopii a Prea Sfințitului Justinian Chira Maramureșanul în „Mitropolia Ardealului”, XVIII (1973), nr. 9-10, p. 906-938; IPS Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, la împlinirea vârstei de 70 de ani, în „Telegraful Român”, 127 (1979), nr. 43-44, p.1 și 3; Prot. Liviu Ștefan, vicar administrativ, Înalt Prea Sfințitul Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului – la împlinirea vârstei de 77 de ani, în „Telegraful Român”, 134 (1986), nr. 47-48, p. 4; Justinian Chira Maramureșanul, Episcop vicar, Trei decenii de rodnică păstorie la Cluj-Napoca a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil, 1957-1987, în „Telegraful Român”, 135 (1987), nr. 45-46 și 47-48, p. 6; Arhid. Iustin Tira, Moment aniversar, în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, Editat de Eparhia Clujului, Cluj-Napoca, 1988, p.126-138; Prot. Liviu Ștefan, 30 de ani de rodnică activitate arhiepiscopescă a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil Herineanu, la cârma Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, în „Mitropolia Ardealului”, XXXIII (1988), nr.1, p.115-117; Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului, la 80 de ani de viață și 40 de ani de arhierie, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patrotic”, Editat de Eparhia Clujului, Cluj-Napoca, 1989, p. 36-43; Arhid. Visarion Bălțat, Arhiepiscopul Teofil al Clujului, în „Revista Teologică” II, 74 (1992), nr. 4, p. 72-75; Arhid. Visarion Bălțat, Arhiepiscopul Teofil al Clujului, în „Telegraful Român”, 140 (1992), nr. 43-44, p. 3; Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. h. c. Teofil Herineanu, al Vadului, Feleacului și Clujului (1909-1992). Scurte date biografice, în „Renașterea”, III (1992), nr.11, p. 7; Preot prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Dicționarul teologilor români, București, 1996, p.196-197; Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, Seminarul Teologic Liceal Ortodox din Cluj-Napoca (1952-1997), Cluj-Napoca, 1997, 480 p.

² Cf. *Dosarele nr. 28 pe anii 1958-1980, Arhiepiscopia Clujului*; Cf. *Rapoartele Secției administrativ-bisericești pe anii 1958-1992, Arhiepiscopia Clujului*.

³ I. Zăgrean, *Festivitățile bisericești de la Cluj prilejuite de ridicarea la rangul de Arhiepiscopie...*, p. 915 u.

⁴ Cf. *Dosarele nr. 28 pe anii 1958-1980*; Cf. *Rapoartele Secției administrativ-bisericești pe anii 1958-1992*.

⁵ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Seminarul Teologic Liceal...*, p. 243.

⁶ *Ibidem*, p. 239.

⁷ *Ibidem*, p. 243.

⁸ *Ibidem*, p. 269-270.

⁹ Ioan Gheorghe Retegan, *Istoricul Îndrumătorului Bisericesc al Eparhiei Clujului (1978-1989). A. Tematica istorică (I)*, în „Anuar I, 1990-1992, Institutul Teologic Universitar Ortodox Cluj-Napoca (din 1992 – Facultate de Teologie Ortodoxă), Cluj-Napoca, 1998, p. 240.

¹⁰ Arhid. Prof. Constantin Bradea, *Îndrumătorul Bisericesc, Misionar și Patriotic al Arhiepiscopiei Clujului, 10 ani de apariție*, în „Îndrumător Bisericesc, Misionar și Patriotic”, Cluj-Napoca, 1987, p. VII.

¹¹ Un istoric al acestuia vezi la: Ioan Gheorghe Retegan, *Istoricul Îndrumătorului...*, p.239-256; Idem, *Istoricul Îndrumătorului Bisericesc al Eparhiei Clujului (1978-1989) II. Tematica biblico-sistematică*, în „Anuar II, 1992-1994, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Ortodoxă”, Cluj-Napoca, 1999, p.195-206; Idem, *Istoricul Îndrumătorului Bisericesc al Eparhiei Clujului (1978-1989). III. Tematica practică*, în „Anuar III, 1994-1996, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Ortodoxă”, Cluj-Napoca, 1999, p.157-172.

¹² Ioan Gh. Retegan, *Istoricul Îndrumătorului... Tematica practică...*, p.172.

¹³ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Seminarul Teologic Liceal...*, p. 235-290.

¹⁴ M. Danciu, *Festivitatea deschiderii anului școlar 1958-1959 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic*

din Cluj, în „Mitropolia Ardealului”, III (1958), nr.11-12, p. 908-909.

¹⁵ Idem, *Serbarea de început de an școlar la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, IV (1959), nr. 9-10, p. 785-786.

¹⁶ Idem, *Festivitatea deschiderii anului școlar 1958-1959 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, V (1960), nr. 9-10, p. 771-774.

¹⁷ Idem, *Festivitatea încheierii anului școlar 1960-1961 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, VI (1961), nr. 4-6, p. 324-326

¹⁸ *Festivitatea deschiderii noului an școlar la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, VI (1961), nr. 9-10, p. 630-631.

¹⁹ *Serbarea de sfârșit de an școlar la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, VII (1962), nr. 3-6, p. 382-384.

²⁰ *Începutul anului școlar 1962-1963*, în „Mitropolia Ardealului”, VII (1962), nr. 9-12, p. 748-749.

²¹ V. Băltan, *Dare de seamă asupra festivității încheierii anului școlar 1962-1963 la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, VIII (1963), nr. 4-6, p. 458-459.

²² *Începerea anului școlar 1963-1964 la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, VIII (1963), nr. 9-10, p. 784-785.

²³ N. Costin, *Serbarea de sfârșit de an la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 6-8, p. 565-567.

²⁴ M. Basarab, *Deschiderea cursurilor la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 6-8, p. 702-705.

²⁵ Idem, *Deschiderea cursurilor anului școlar 1965-1966 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, X (1965), nr. 9-10, p. 744-745.

²⁶ Iosif Butuc, *Sfinții Trei Ierarhi, sărbătoriți la Seminarul*

Teologic Ortodox din Cluj, în „Mitropolia Ardealului”, XI (1966), nr. 4-6, p. 426-429.

²⁷ M. Danciu, *Festivitatea deschiderii anului școlar 1963-1964 la Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XI (1966), nr. 9-10, p. 660-662.

²⁸ Idem, *Încheierea anului școlar 1966-1967 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XII (1967), nr. 6-7, p. 586-589.

²⁹ Mircea Basarab, *Deschiderea festivă a anului școlar 1967-1968 la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XII (1967), nr. 10-12, p. 940-942.

³⁰ Idem, *Deschiderea cursurilor anului școlar 1968-1969 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XIII (1968), nr. 9-10, p. 765-766.

³¹ I. [oan] Z. [ăgrean], *Praznicul Sfinților Trei Ierarhi*, în „Mitropolia Ardealului”, XIII (1968), nr. 1-3, p. 211-223.

³² M. [ircea] B. [asarab], *Încheierea anului școlar 1968-1969 la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XIV (1969), nr. 4-6, p. 350-352.

³³ Prof. C. Bradea, *Deschiderea anului școlar la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XIV (1969), nr. 9-10, p. 721-722.

³⁴ I. [oan] B. [rie], *Deschiderea noului an școlar 1971-1972 la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XVI (1971), nr. 9-10, p. 767-768.

³⁵ Prof. C. Bradea, *Sărbătoarea Hramului la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XVIII (1973), nr. 1-2, p. 1-55.

³⁶ Idem, *Încheierea anului școlar la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XVIII (1973), nr. 5-6, p. 593-594.

³⁷ Idem, *Deschiderea noului an școlar (1973-1974) la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XVIII (1973), nr. 11-12, p. 1052.

³⁸ Idem, *Încheierea anului școlar 1975-1976 la Seminarul*

Teologic din Cluj, în „Mitropolia Ardealului”, XXI (1976), nr. 4-6, p. 393.

³⁹ Idem, *Deschiderea festivă a noului an școlar la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XXII (1977), nr.10-12, p. 857-858.

⁴⁰ Prof. D. Chițimbuș, *Sărbătorirea Sfinților Trei Ierarhi la Seminarul Teologic din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XXIII (1978), nr.1-3, p.116-118.

⁴¹ Idem, *Deschiderea festivă a noului an școlar 1978-1979, la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca*, în „Mitropolia Ardealului”, XXIII (1978), nr.10-12, p. 861-863.

⁴² Cf. *Anuar I, 1990-1992. Institutul Teologic Universitar Ortodox din Cluj-Napoca, din 1992 – Facultatea de Teologie Ortodoxă*, Cluj-Napoca, 1998, p. 319-329.

⁴³ *Mitropolia Ardealului*, III (1958), nr. 3-4, p. 330-332.

⁴⁴ Idem, IV (1959), nr. 5-6, p. 472-474.

⁴⁵ Idem, V (1960), nr. 3-4, p. 285-287.

⁴⁶ Idem, V (1960), nr. 5-6, p. 446.

⁴⁷ Idem, VI (1961), nr.11-12, p. 835-836.

⁴⁸ Idem, VII (1962), nr. 3-6, p. 373-376.

⁴⁹ Idem, VII (1962), nr. 9-12, p. 749-752.

⁵⁰ Idem, VIII (1963), nr.1-3, p. 235-236.

⁵¹ Idem, VIII (1963), nr. 4-6, p. 449-450.

⁵² Idem, VIII (1963), nr. 9-10, p. 785-788.

⁵³ Idem, IX (1964), nr. 3-5, p. 361-363.

⁵⁴ Idem, IX (1964), nr.11-12, p. 899-901.

⁵⁵ Idem, X (1965), nr. 9-10, p. 440-442 și 458-460.

⁵⁶ Idem, X (1965), nr. 9-10, p. 745-748.

⁵⁷ Idem, X I (1966), nr. 4-6, p. 429-432.

⁵⁸ Idem, XII (1967), nr. 6-7, p. 594-596.

⁵⁹ Idem, XII (1967), nr. 8-9, p. 757-759.

⁶⁰ Idem, XII (1967), nr.10-12, p. 942-945.

⁶¹ Idem, XIII (1968), nr. 9-10, p. 774-776.

⁶² Idem, XIII (1968), nr.11-12, p. 949-951.

⁶³ Idem, XIV (1969), nr. 4-6, p. 359-364.

⁶⁴ Idem, XV (1970), nr. 4-6, p. 389-393.

⁶⁵ Idem, XV (1970), nr. 9-10, p. 722-723.

-
- ⁶⁶ *Idem*, XIV (1969), nr.11-12, p. 923-924.
⁶⁷ *Idem*, XV (1970), nr.11-12, p. 899-901.
⁶⁸ *Idem*, XVI (1971), nr. 3-4, p. 343-345.
⁶⁹ *Idem*, XVI (1971), nr. 5-6, p. 490-492.
⁷⁰ *Idem*, XVI (1971), nr. 9-10, p. 768-769.
⁷¹ *Idem*, XVI (1971), nr.11-12, p. 886-887.
⁷² *Idem*, XVII (1972), nr. 3-4, p. 300-302.
⁷³ *Idem*, XVII (1972), nr. 5-6, p. 477-479.
⁷⁴ *Idem*, XVII (1972), nr.11-12, p. 928-930.
⁷⁵ *Idem*, XVIII (1973), nr. 3-4, p. 488-490.
⁷⁶ *Idem*, XVIII (1973), nr. 5-6, p. 619-621.
⁷⁷ *Idem*, XIX (1974), nr. 4-6, p. 330-332.
⁷⁸ *Idem*, XIX (1974), nr. 4-6, p. 332-334.
⁷⁹ *Idem*, XIX (1974), nr.10-12, p. 672-673.
⁸⁰ *Idem*, XX (1975), nr. 3-5, p. 376-377.
⁸¹ *Idem*, XX (1975), nr. 6-8, p. 574-576.
⁸² *Idem*, XX (1975), nr. 9-10, p. 715-718.
⁸³ *Idem*, XXI (1976), nr. 4-6, p. 365-372.
⁸⁴ *Idem*, XXI (1976), nr. 7-9, p. 662-665.
⁸⁵ *Idem*, XXI (1976), nr.10-12, p. 782-787.
⁸⁶ *Idem*, XXII (1977), nr. 7-9, p. 633-636.
⁸⁷ *Idem*, XXII (1977), nr.10-12, p. 865-868.
⁸⁸ *Idem*, XXIII (1978), nr. 4-6, p. 358-363.
⁸⁹ *Idem*, XXIII (1978), nr.10-12, p. 855-857.
⁹⁰ *Idem*, XXIV (1979), nr.1-3, p.196-199 și 208-211.
⁹¹ *Idem*, XXIV (1979), nr. 7-9, p. 679-681.
⁹² *Idem*, XXIV (1979), nr.10-12, p. 880-883.
⁹³ *Idem*, XXV (1980), nr.1-3, p.168-170.
⁹⁴ *Idem*, XXV (1980), nr. 4-6, p. 535-537.
⁹⁵ *Idem*, XXV (1980), nr. 7-9, p. 665-666.
⁹⁶ *Idem*, XXV (1980), nr.11-12, p. 929-930.
⁹⁷ *Idem*, XXVI (1981), nr.1-3, p.113-114.
⁹⁸ *Idem*, XXVI (1981), nr. 4-6, p. 373-375.
⁹⁹ *Idem*, XXVI (1981), nr. 7-9, p. 589-591.
¹⁰⁰ *Idem*, XXVII (1982), nr.1-3, p.199-200.
¹⁰¹ *Idem*, XXVII (1982), nr. 4-6, p. 364-371.
¹⁰² *Idem*, XXVII (1982), nr.10-12, p. 661-666.

- ¹⁰³ *Idem*, XXVIII (1983), nr. 5-6, p. 356-357.
- ¹⁰⁴ *Idem*, XXIX (1984), nr.1-2, p. 80-82.
- ¹⁰⁵ *Idem*, XXIX (1984), nr. 3-4, p. 255-256.
- ¹⁰⁶ *Idem*, XXIX (1984), nr. 9-10, p. 703-705.
- ¹⁰⁷ *Idem*, XXX (1985), nr. 9-10, p. 622-623.
- ¹⁰⁸ *Idem*, XXX (1985), nr.11-12, p. 770-771.
- ¹⁰⁹ *Idem*, XXXI (1986), nr. 3, p.107-109.
- ¹¹⁰ *Idem*, XXXI (1986), nr. 5, p.113-115.
- ¹¹¹ *Idem*, XXXII (1987), nr. 2, p.108-110.
- ¹¹² *Idem*, XXXII (1987), nr. 4, p. 47-49.
- ¹¹³ *Idem*, XXXII (1987), nr. 6, p.119-120.
- ¹¹⁴ *Idem*, XXXIII (1988), nr. 4, p. 51-52.
- ¹¹⁵ *Idem*, XXXIII (1988), nr. 6, p. 83-84.
- ¹¹⁶ *Idem*, XXXIV (1989), nr. 2, p. 75-76.
- ¹¹⁷ *Idem*, XXXIV (1989), nr. 6, p.112-114.
- ¹¹⁸ *Revista Teologică*, Serie nouă, I (73),- (1991), nr. 3, p. 69.
- ¹¹⁹ *Idem*, II (74),- (1992), nr. 4, p. 70-71.
- ¹²⁰ Cf. *Rapoartele Secției economico-financiare pe anii 1958-1992*.
- ¹²¹ Prot. Octavian Picu, *Darea de seamă a sectorului administrativ-bisericesc pe anul 1989*, Cluj-Napoca, 1989, p. 3-4.
- ¹²² Prot. Ioan Moraru, *Darea de seamă a sectorului administrativ-bisericesc pe anul 1990*, Cluj-Napoca, 1990, p. 4-5.
- ¹²³ Cf. *Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 2801/1991 din 5 decembrie 1991*, Cluj-Napoca, 1991, p. 5.
- ¹²⁴ Prot. Vasile Bancoș, *Rapoartul Secției administrativ-bisericești pe anul 1992*, Cluj-Napoca, 1992, p. 5.
- ¹²⁵ *Alegerea, investirea și înscăunarea PS Teofil Herineanu...*, p. 25-26.
- ¹²⁶ I.[oan] Z.[ăgrean], *Trecerea la cele veșnice a conducătorului Bisericii Unitariene din România, Episcopul Kiss Elek*, în „Mitropolia Ardealului”, XVII (1972), nr.1-2, p.144-148; *Idem*, *Noul Episcop unitarian Dr. Kovacs Lajos*, în „Mitropolia Ardealului”, XVII (1972), nr. 9-10, p. 823-824.
- ¹²⁷ Prot. Onisie Morar, *Vizita la Chuj a delegației Consiliului*

Ecumenic al Bisericii, în „Mitropolia Ardealului”, VII (1962), nr. 9-12, p. 764-766.

¹²⁸ I. Zăgrean, *O manifestare ecumenică la Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 9-10, p. 714-715.

¹²⁹ *Vizită ecumenică*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 3-5, p. 345-349.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 346.

¹³¹ M. Șesan, *Întrunire ecumenică pentru pace la Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 3-5, p. 365-366.

¹³² *Sărbătorirea Eminenței Sale Episcopului Evanghelic-luteran Friedrich Möller*, în „Mitropolia Ardealului”, IX (1964), nr. 9-10, p. 717-723.

¹³³ *Oaspeți ai Bisericii noastre*, în „Mitropolia Ardealului”, X (1965), nr. 9-10, p. 751-759.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 758.

¹³⁵ I. [Ioan] Z. [Zăgrean], *Vizita IPS Mitropolit Dr. Nicolae Mladin la Institutul Teologic Protestant de grad universitar din Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XIII (1968), nr. 1-3, p. 205-210.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 207.

¹³⁷ M. Șesan, *Consfătuire ecumenică la Cluj*, în „Mitropolia Ardealului”, XIII (1968), nr. 1-3, p. 226-227.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 227.

¹³⁹ I. [sidor]T. [odoran], *De la Alianța Mondială a Bisericii Reformate*, în „Mitropolia Ardealului”, XIII (1968), nr. 7-8, p. 585-591.

¹⁴⁰ *Aleasă sărbătorire ecumenică. A 20-a aniversare a Institutului Teologic de grad universitar Protestant Unic din Cluj. Decernarea titlului de Doctor honoris causa Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Mladin al Ardealului și altor personalități bisericești*, în „Mitropolia Ardealului”, XIV (1969), nr. 11-12, p. 800-827.

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 806.

¹⁴² I. Zăgrean, *Festivitățile bisericești de la Cluj...*, p. 915 și 929-930.

¹⁴³ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Înalț Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Teofil Herineanu... la 80 de ani de viață*

și 40 de ani de arhierie..., p. 42.

¹⁴⁴ Arhid. Iustin Tira, *Vizita la Cluj-Napoca a Eminenței Sale Dr. Hans Joachim Held*, în „Mitropolia Ardealului”, XXX (1985), nr. 5-6, p. 350-351.

¹⁴⁵ Diac. Aurel Jivi, *Vizita Domnului Dr. Emilio Castro, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericii*, în „Mitropolia Ardealului”, XXX (1985), nr. 9-10, p. 624.

¹⁴⁶ Din partea Bisericii noastre au fost de față: Episcopul **Emilian Bordaș** al Alba Iuliei, Episcopul Dr. **Vasile Coman** al Oradiei, PS Episcop-vicar **Justinian Chira Maramureșanul**, Pr. Prof. **Dumitru Abrudan**, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, membrii Permanenței Consiliului Eparhial, profesorii Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, protopopii din eparhie, stareți, preoți din municipiul Cluj-Napoca, invitați de frunte, între care pomenim pe: Prof. univ. Dr. **Ștefan Pascu**, directorul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca și Prof. Univ. Dr. **Crișan Mircioiu**, din Cluj-Napoca ș. a.

¹⁴⁷ Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru, *Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Teofil Herineanu... la 80 de ani de viață și 40 de ani de arhierie...*, p. 42.

II

INEDITE

ÎNALTPREASFINȚITE MITROPOLIT NICOLAE,
P.C. PĂRINTE VICAR BELAȘCU,
P.C. PĂRINTE RECTOR VLAD,
P.C. PĂRINȚI ȘI IUBIȚI CREDINCIOȘI¹,

Orice moștenitor înstărit, trăind în bunăstare și având totul la îndemână, cugetă zi și noapte fără încetare cu recunoștință la vrednicul său binefăcător căruia îi datorează belșugul și fericirea sa. Este cazul nostru, al celor ce trăim și activăm la Centrul eparhial ortodox român din Cluj. Noi nici într-o zi nu putem pierde din vedere personalitatea celui ce a ctitorit măreața Catedrală în care ne aflăm acum și pe care ceas de ceas o zărim prin ferestrele reședinței episcopale. Casa episcopală însăși cu mobilierul, cu tablourile și cu toată înzestrarea ei, cultivă clipă de clipă amintirea celui ce a dobândit-o, a locuit-o și a înnobilit-o cu bunătatea sa, cu înțelepciunea și cu dragostea sa neclintită față de Legea și neamul nostru.

¹ Cuvântul **arhiepiscopului Teofil Herineanu** rostit în Catedrala din Cluj-Napoca la 23 iunie 1967 cu prilejul primei vizite pastorale a noului mitropolit al Ardealului **Dr. Nicolae Mladin**.

S-a înțeles de la început că mă gândesc la fericitul întru pomenire **episcopul Nicolae Ivan**. Atmosfera duhovnicească înaltă și înălțătoare lăsată în realizările neuitatului ctitor al episcopiei Clujului, a fost sporită de urmașul și înaintașul meu, demnul arhipăstor și iscusitul condeier, **mitropolitul Nicolae Colan** de curând trecut la bucuriile cele veșnice. Străluciții mei înaintași cărora noi toți clericii și credincioșii Episcopiei Clujului le purtăm o vie recunoștință și o deosebită prețuire, amândoi au fost dăruiți capitalei și nordului Ardealului de către Metropolia Sibiului. Astfel profunda noastră recunoștință și aleasă prețuire se răsfrânge asupra mitropoliei care i-a crescut și ni i-a dăruit. Amândoi n-au pregetat nici o clipă, conștienți de misiunea lor, ca să trudească cu încordare multă pentru înaintarea și înflorirea episcopiei noastre, pentru întărirea dreptei credințe în folosul neamului nostru de pe acest plai românesc.

Î.P.S. MITROPOLIT,

Cu multă bucurie întâmpinăm în persoana Î.P.S. Voastre pe solul și conducătorul acestei mitropolii mame și binefăcătoare. Suntem fericiți că din primele voastre binecuvântări arhieresti vreți să ne învredniciți și pe noi credincioșii eparhiei Clujului.

Suntem fericiți că Î.P.S. Voastră aduceți la cârma mitropoliei Sibiului pe lângă o bogată înzestrare sufletească, o vastă cultură teologică și o realistă înțelegere a prefacerilor fericite prin care trece țara noastră, alături de multe alte țări din toate continentele.

Vă asigur că pe lângă stima și dragostea arătată până mai ieri distinsului profesor Dr. Nicolae Mladin, adaug astăzi și necurmat în viitor, considerația și devotamentul cuvenit arhiepiscopului și mitropolitului rânduit mie de providența cerească să-l pomenesc la toate liturghiile mele arhieresti.

Toate inițiativele Înaltpreasfinției Voastre privitoare la bunăstarea Bisericii străbune le voi îmbrățișa cu interesul firesc oricărui drept credincios și oricărui bun patriot.

Dimpreună cu mine preoții care vă stimează, vă iubesc și vă cunosc dela catedră, dela cursurile de îndrumare misionare, dela cele citite în publicațiile noastre bisericești, vă întâmpină cu multă bucurie, vă cer binecuvântarea și vă urează „Întru mulți ani Înaltpreasfințite Părinte”.

**PREASFINȚIA VOASTRĂ,
ONORAȚI OASPEȚI,¹**

În eparhia sa orice Episcop este un crainic al lui Dumnezeu. Așisderea toți preoții în parohiile lor au misiunea de vestitori ai vocii, ai legii lui Dumnezeu. Către toți păstorii sufletești glasul Ziditorului se îndreaptă precum s-a adresat odinioară către marele prooroc Isaia când i-a zis: „*Strigă din toate puterile și nu te opri! Înălță-ți glasul ca o trâmbiță și vestește poporului Meu... cuvântul Meu*” (Isaia 58, 1). La o creștinească masă festivă cum este cea de astăzi mă gândesc că-i îngăduit să-mi amintesc de una dintre multele invitații ale Domnului de a participa la banchetul dărnicii Lui: „*veniți voi toți cei însetați, veniți la apele mele, chiar și cel ce n-are bani. Veniți și cumpărați bucate, veniți și cumpărați vin și lapte, grăsimi fără*

¹ Cuvântul **arhiepiscopului Teofil** al Clujului rostit la Arad în 26 august 1973 cu ocazia înscăunării **P.S. Dr. Visarion Aștileanu** ca episcop al Aradului, Ienopoliei și Hălmașului.

bani și fără nici o altă plată. De ce cheltui argint pentru un lucru care nu hrănește? De ce vă dați agoniseala muncii pentru ceva care nu satură? Ascultați-mă dar și veți mânca ce este bun, și sufletul vostru se va desfăta cu bucate gustoase. Luați aminte și veniți la Mine, ascultați și sufletul vostru va trăi” (Isaia 55, 1-3).

Noi cei ce cunoaștem de multă vreme energia înnăscută a Preasfințitului Visarion, noi cei ce, de multe ori în trecut am fost martori la râvna sa pastorală, aleasă și susținută, suntem încredințați că va difuza cu timp și fără timp în mijlocul păstoriților care l-au ales drept călăuză către veșnicie, asemenea invitații duhovnicești.

Suntem încredințați că Preasfințitul Visarion nu va pregeta să tălmăcească eparhienilor săi evlavioși darurile duhovnicești ce li se oferă gratuit: credința ce nutrește ca laptele, nădejdea ce reconfortează ca vinul și dragostea ce înviează ca apa răcoritoare. Nouă credincioșilor necurmat ne stă la dispoziție o adevărată masă întinsă unde ni se îmbie drept nutremânt dărnicia, fidelitatea neumbrită a lui Dumnezeu. Bucatele ce ni se oferă sunt rodul unei iubiri cerești care nu se veștejește, ale unui cuvânt ce nu se devalorizează, ale unei prezențe ce nu se împrăștie nicicând. Înalta conștiință sacerdotală ce-l însufletește pe Preasfinția Sa Episcopul Visarion nobilele sale sentimente patriotice, vor mobiliza toate puterile sale ca să năzuiască către ridicarea nivelului moral și religios al eparhienilor săi, către cultivarea relațiilor ecumenice cu credincioșii celorlalte culte, să trudească către promovarea unității sufletești și a iubirii patriotice între toții fii poporului nostru,

către pace și prosperitate.

Cu aceste gânduri și convingeri dorim Preasfințitului Visarion mulți ani de viață rodnică în ogorul Bisericii și Patriei.

**PREASFINȚIILE VOASTRE,
EMINENȚELE VOASTRE,
ONORAȚI OASPEȚI¹**

Marele ceasornicar, atotputernicul Dumnezeu, a rânduit ca în uriașul ceasornic, care este universul, care funcționează regulat și punctual, ordonat și armonios, să fiu o rotiță turnată de El și șlefuită de El, al cărei rost este să se rotească, funcționând în legătură cu alte rotițe, cu alte axe. Acesta am fost eu și dau slavă lui Dumnezeu pentru pronia Lui milostivă, care m-a așezat la acest loc de păstorire, după ce mai întâi m-a învrednicit să mă asiste în slujba și în sarcina mea de preot paroh al mai multor turme mici. Am ajuns la Roman, unde mi-am făcut ucenicia la ortodoxie și în ceea ce privește patrio-

¹ Cuvântul rostit de către **arhiepiscopul Teofil Herineanu** în data de 3 decembrie 1987, cu prilejul festivităților organizate la împlinirea a 30 de ani de arhierie la Cluj.

tismul local de acolo și din țara întreagă. După opt ani de zile, a fost rânduit să fiu mutat aici, într-un alt angrenaj. Atotmilostivul Dumnezeu a purtat grijă de roțița care sunt eu, a uns-o mereu cu harul Lui cel dumnezeiesc, ca să funcționeze bine, pașnic, folositor pentru întreg angrenajul din Eparhie, din provincia aceasta a Ardealului, care își are specificul ei și face parte din angrenajul cel mare, care este Patria noastră.

Pe lângă experiența pe care am făcut-o la Roman, am avut fericirea să călătoresc și să cunosc Biserica Ortodoxă Rusă, pe care am vizitat-o de trei ori, am făcut parte din delegația care a vizitat Biserica Ierusalimului, am vizitat Biserica Ortodoxă Bulgară, Biserica Ortodoxă din Iugoslavia. Peste tot am dobândit învățăminte prețioase, de mare valoare, experiență folositoare și utilă pentru bunul mers al vieții bisericești de la noi.

Îmi vine în minte un citat din Sfânta Scriptură: „tuturor toate m-am făcut ca pe toți să-i dobândesc” și stăruind asupra lui, observ că nu mi se potrivește întru totul, pentru că trebuie să mărturisesc și anumite omisiuni. La acest popas aniversar se cade să fac un bilanț și al activului și al pasivului, considerând la pasiv omisiunile care, acum îmi dau seama, au existat. Vredniciile toate vin de la Dumnezeu, Cel ce ne-a zidit, Cel ce ne-a călăuzit, Cel ce ne-a hărăzit locul unde să funcționăm, să activăm în Biserică, în societatea credincioșilor noștri.

Îmi îndrept cu acest prilej gândul meu de recunoștință față de toți colaboratorii inferiori, egali sau superiori. Mă gândesc cu recunoștință la Patriarhul

de pioasă amintire Justinian Marina, om de mare inițiativă, de mult dinamism. Pentru ceea ce am realizat în acești treizeci de ani, datorez în bună parte Patriarhului Justinian cu care am început slujirea arhierască în ani apropiați, el fiind ales patriarh în 1948, iar eu episcop la Roman în 1949. Întotdeauna l-am respectat, l-am ascultat și l-am iubit în toate zilele vieții sale. Am fost cu dragoste față de Patriarhul Iustin Moiescu și sunt cu multă prețuire și considerație față de actualul patriarh, Preafericitul Părinte Teoctist, pe care am fericirea să-mi fie nașul meu de călugărie.

Îi datorez recunoștință înaintașului meu de vrednică pomenire, episcopul Nicolae Colan, care, printre alte multe îndrumări pe care mi le-a dat cu competență și generozitate, m-a sfătuit să țin ședințe săptămânale cu Permanența Consiliului Eparhial și i-am ascultat sfatul, astfel încât, în toți acești aproape 40 de ani de arhierie, am ținut ședințe săptămânale, când am fost acasă, în care am analizat toate problemele. Niciodată n-am avut ispita să monopolizez toată înțelepciunea Eparhiei, totdeauna am admis că și alții pot fi la fel de clarvăzători ca și mine.

S-au spus aici multe cuvinte frumoase și vă mulțumesc tuturor. Dacă nu au fost toate așa cum ați spus dumneavoastră, să dea Dumnezeu ca măcar de acum înainte să fie așa, în viața scurtă pe care nădăjduiesc să o mai am. Mă gândesc mereu la sfârșit. Am mormântul pregătit sub altarul Catedralei, alături de Episcopul Nicolae Ivan, cu care voi deveni vecin și nădăjduiesc să-l întâlnesc în corturile cele veșnice, el care a fost un ierarh sobru, clarvăzător

și omenos, primitor, ospitalier, întotdeauna cu soluțiile cele mai potrivite în toate problemele, chiar și în cele sociale, așa cum mărturisesc cei care l-au cunoscut mai îndeaproape.

Cu acest prilej, îmi fac o plăcută datorie să-mi arăt recunoștința mea față de toți colaboratorii mei cei trecuți la cele veșnice, cei pensionați și față de cei prezenți, față de membrii Permanenței Consiliului Eparhial, față de Părinții Protopopi, harnici și grijulii în a-și face datoria, față de preoțime, iubită de popor și ascultată de popor, ei, slujitorii care construiesc sfinte locașuri, restaurează, pictează, îndeamnă poporul la propășire moral-duhovnicească. Eu îi prețuiesc cu sinceritate pe toți acești slujitori, mai în vârstă și mai tineri și sunt fericit, de multe ori fericit, când cei mai tineri mă cheamă să încununez cu rugăciuni de târnosire realizările lor, în ogorul Bisericii, realizări nu numai duhovnicești ci și materiale, restaurări și pictări de Biserici, construire de case parohiale noi și frumoase.

Recunosc în mulți dintre dumneavoastră dragostea și prețuirea cu care am fost înconjurat și îmi manifest și acum recunoștința mea față de Biserica Protestantă, față de Institutul Teologic Protestant, care mi-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa. Este adevărat că eu niciodată nu mă semnez doctor, pentru că socotesc că doctoratul acela este mai prețios pentru care ai muncit studiind, conspectând, sintetizând. Am muncit și eu, este adevărat, într-o ramură a teologiei, în ramura biblică, și promit solemn să las Biblia, pe care o folosesc de 40 de ani, Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Îmi manifest recunoștința față de Institutul Teologic din Sibiu, ca și față de conducerea Seminarului Teologic din Cluj, și recunosc cu plăcere că și-au făcut datoria, au fost oameni de bună credință, ne-au dat candidați la preoție bine pregătiți atât duhovnicește, cât și intelectual. În anii de pastorație, toți acești preoți s-au făcut iubiți și ascultați de credincioși. Acum câteva zile am sfințit biserica nouă din parohia Nima, o localitate între Gherla și Dej. A luat parte o foarte mare mulțime de credincioși, ceea ce dovedește atașamentul lor față de Biserica strămoșească, față de tradiția românească ortodoxă, de prețuitori ai sfântului locaș.

De multe ori, când ies de la biserică, repet cuvintele Mitropolitului Andrei Șaguna: dacă m-aș naște de zece ori, tot preot m-aș face. Mi-au plăcut mult aceste cuvinte ale lui Șaguna și într-adevăr ele cuprind o religiozitate temeinică adâncă, pentru că cine se roagă cu toată inima la Sfânta Liturghie, are parte de bucurii și satisfacții duhovnicești pe care nu i le poate oferi nici o altfel de manifestare.

M-am bucurat că Părintele Prorector Abrudan de la Sibiu a remarcat reculegerea cu care slujesc preoții noștri de la Catedrală. S-au obișnuit să slujească și le place să slujească, îi atrage slujirea și toată grija cea lumească rămâne înafara zidurilor bisericii. Îmi face o deosebită plăcere să slujesc cu soborul meu de la Catedrală și cu alți slujitori care se încadrează în rânduiala sfântă, cu atenție și concentrare deplină. Îmi manifest cu ocazia aceasta recunoștința față de slujitorii Catedralei, care își fac datoria cu prisosință și la sporul evlaviei soborului și a credincioșilor

prezenți. Și aceasta m-a făcut să slujesc și la Cluj ca și la Roman, în toate duminicile când eram acasă și eram sănătos.

Pentru tot și pentru toate îi mulțumesc bunului Dumnezeu.

Vă mulțumesc că ați răspuns la invitația Noastră, vă mulțumesc că ați participat la bucuria mea de astăzi și vă asigur de pomenirea în rugăciunile mele, pe care le înalț lui Dumnezeu pentru toți prietenii mei, pentru toți binefăcătorii mei și pentru dușmanii mei, dacă există, eu nu-i știu.

Vă doresc din partea mea tuturor viață îndelungată, senină, cu deplină sănătate, cu neștirbite puteri de muncă în ogorul creștinătății, în ogorul Patriei noastre pe care o iubim cu toții.

Vă asigur că și în viitor vă voi pomeni între binefăcătorii mei și doresc ca bunul Dumnezeu să-și reverse asupra noastră a tuturor belșugul harurilor Sale ca să fim în marele ceasornic al universului, al societății, al creștinismului, rotițe curățate și unse de harul Lui și să funcționeze în pace, fără zbucium și toți împreună să auzim de la bunul Dumnezeu, la sfârșitul zilelor, și să simțim mângâierea în suflet la poftirea Stăpânului: „Bine, slugă bună și credincioasă, intră întru bucuria Domnului Tău.” Amin.

DESPRE MINCIUNĂ¹

I. Ce este minciunea? Ce înseamnă a minți? A minți înseamnă a grăi altcum decât gândesc. Minciuna este vorba potrivnică adevărului gândit cu scopul de-a înșela. Înseamnă a întări ca adevărat ceea ce unul știe că e neadevărat sau întors: a întări ca fals ceea ce crezi că e adevărat - cu scopul de a duce în rătăcire. Poți minți prin cuvinte, prin scrisoare, prin semne sau prin lucrare. Minciuna cu fapta se numește fățarnicie.

Nu e totuna greșeala cu minciuna. Cineva poate greși și totuși să nu fi mințit. Când omul spune ceva neadevărat (fals), dar el crede că e adevărat atunci te înșeli, greșești, însă nu minți.

II. Minciuna este oprită prin porunca a 8-a dumnezeiască care cere „*să nu mărturisești strâmb*” (Ieș.

¹ Meditație rostită în Roman, la 18 aprilie 1953.

20, 16). Este oprită de Iisus Hristos care dojenește pe fariseii mincinoși în purtare adică fățarnici și laudă cu plăcere pe Natanail spunând: „*Lată cu adevărat israelitean întru care nu este vicleșug*” (Ioan 1, 48). Pe farisei pentru că pe dinafară, când îi vedeau alții se arătau drepti, iar înlăuntru erau plini de necumpătate și de hrăpire, de fărădelege – Iisus îi ocărăște asemănându-i cu mormintele văruite (Mt. 23, 27), pline cu oase și putregai. „*Șerpi, pui de năpârcă, cum veți scăpa de osânda Gheenei?*” (Mt. 23, 33).

Minciuna este oprită de cuvântul Mântuitorului, care iudeilor mincinoși le-a spus: „*Voi aveți de tată pe diavolul... el cu adevărul nu stă laolaltă, pentru că nu este adevăr întrânsul. Când spune minciuna grăiește dintru ale sale, căci este mincinos și tatăl minciunii*” (Ioan 8, 44).

Că Minciuna este urâtă înaintea lui Dumnezeu o vedem din pedepsele mari cu care lovește pe mincinos. Să ne aducem aminte de moartea năprasnică care a venit peste doi creștini mincinoși cu numele Anania și Safira, soția lui. (Fapte 5, 1-11). Aceștia au dosit o parte din prețul cu care și-au vândut țarina și cealaltă au dus-o la apostoli spunând că acolo este întreg prețul de vânzare. „*Anania pentru ce a umplut Satana inima ta să minți tu Duhului Sfânt și să oprești o parte din prețul țarinii?*”.

O altă pildă de mincinos aspru pedepsit găsit în Vechiul Testament în persoana lui Ghehazi, ucenicul lui Eliseu (IV Regi 5, 20-27).

Motivele pentru care e oprită minciuna sunt trei și anume:

Ea atacă rânduiala lui Dumnezeu care a dat omului grai să-și arate gândurile și simțămintele.

Ea atacă societatea omenească pe care o sapă la temelie scoțând încrederea, prietenia, stima ce leagă pe oameni. Prin cuvânt oamenii se înțeleg și își unesc ostenelele și dau la o parte greutățile traiului. Prin cuvânt oamenii se fericesc împărtășindu-și cugetele și simțirile. Minciuna e păcat antisocial.

Ea atacă chiar pe Dumnezeu care este însuși Adevărul. N-a zis oare Hristos, Dumnezeu Fiul: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*”. Cel ce atacă și dă la o parte adevărul pe Însuși Dumnezeu îl atacă și îl dă la o parte.

Zice Toma de Aquino că „*Cine minte poartă pe suflet chipul Satanei, mincinosul veșnic*”. În ziua din urmă dreptul Judecător va întreba: „*Al cui e chipul ce porți?*”. Va trebui să răspunzi: „*Al Satanei*”. După care nu poate urma decât sentința cuvenită unui astfel de răspuns și anume: „*Dau Satanei ce este al Satanei*” ban fals, monedă falsă! Ceasul rău care bate într-un chip și arată altfel, e icoana omului care gândește într-un fel și vorbește într-alt fel.

III. Sunt oprite toate minciunile? Învățații deosebesc trei feluri de minciuni:

1. *Minciuna pentru glumă* care se face pentru a stârni râs și veselie. Când aceasta se spune în așa mod că îndată se poate cunoaște că e numai glumă, un joc de cuvinte - atunci este nevinovată. Așa sunt basmele, poveștile cu feți frumoși. Pot fi minciuni din glumă cu urmări foarte grele. Acelea sunt păcătoase și oprite. Când cineva minte, din glumă, altuia

că i-a căzut copilul în fântână, ori i s-a aprins casa. Ascultătorul poate cădea în ceva boală din spaimă sau chiar să moară. De aceea sfinții și toți oamenii lui Dumnezeu s-au ferit și de minciunile pentru glumă și râs.

Sunt oameni care dau crezare tuturor glumelor, alții sunt nepricepuți și nu știu unde se termină gluma și ajung în amăgire ori dușmănie prin graiul altuia. Chiar dacă e nepăgubitoare oamenilor este o nesocotire a adevărului și de aici a lui Dumnezeu – este o întrebuințare nenobilă a graiului.

2. *Minciuna pentru folos (oficioasă)*, când omul vrea să abată de la sine sau de la altul un rău sau pagubă mare. Așa: minciuna spusă pentru a scăpa pe alții de la temniță, de amendă, pentru a potoli o ceartă, pentru a apăra onoarea, viața sau bunul aproapei. Și aceasta este totdeauna păcat mai mare sau mai mic după lucrul despre care e vorba. E păcat fiindcă scopul (fie cât de bun) nu sfințește mijloacele cele rele: (Rom. 3, 8). (Nu-i iertat a fura ca să dai pomana). Dacă admitem că ar fi iertată omului minciuna oficioasă, atunci cel rău va gândi că este iertată și lui Dumnezeu care, spre a ne face mai buni și mai curați, ne înfrică numai cu iadul și ne amăgește cu făgăduința raiului. Iadul și raiul - deci nu sunt, conchide răuvoitorul. Ce îndoială groaznică!

Dacă îngăduim minciuna ca iertată pentru că vrem să ajungem cu ea la un scop bun, atunci mâine vom fi ispitiți a zice că este iertat a fura, a curvi, a ucide ca să ajungi la o țință bună. Ucid pe bețiv să nu prade averea familiei! Curvesc ca să pot munci în liniște! Fur să înzestez o fată orfană!

3. *Minciuna stricăcioasă* este aceea care păgubește pe aproapele său în bunurile sale, sau în viața sa, sau în onoarea sa. Pentru oricine e evident că aceasta e totdeauna păcat de moarte sau ușor după cum paguba ce-o face aproapelui e grea sau ușoară.

IV. *Fățarnicia* este purtarea omului care cu fapta arată una și pe dinlăuntru este altfel. Îți arată iubire când te urăște și te vinde ca Iuda, ca Irod care a cerut de la magi să-i facă cunoscut și lui locul nașterii ca să meargă să se închine, în vreme ce avea gânduri ucigașe.

Domnul Hristos cere creștinilor să se ferească de aluatul fariseilor care este fățarnicia (Luca 12, 1). „*Nimic nu este acoperit care să nu se descopere, nici ascuns care să nu se știe. Câte ați zis întru întuneric, la lumină se vor auzi și ce ați grăit la ureche, în case, se va vesti de pe acoperișuri*” (vers 3).

Domnul spune ucenicilor să se ferească de proorocii cei mincinoși (Matei 7, 15), de proorocii cei falși care vin îmbrăcați în piei de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori. Se arată iubitori și sunt plini de ură contra preoților și a creștinilor care nu merg la adunarea lor. Se arată blânzi ca să poată răpi credința în folosul Spovedanie, în Cruce, credința în ajutorul Preacuratei, în folosul umblării la biserică, în trebuința de a boteza copii mici.

V. *Lingușirea* e soră cu fățarnicia. E fapta și purtarea omului care te laudă în față peste vrednicie, te ridică în slava cerului numai să-i faci pe voie. E ca și câinele care se gudură pe lângă tine ca să-i dai o

bucată de pâine. De aceea lingușirea crește numai lângă oamenii avuți și cu trecere care au ce da și te pot ajuta.

Lingușitorii sunt foarte primejdioși căci cu laudele lor te leagă la ochi să nu-ți vezi scăderile și greșelile, să nu te căiești de ele și să nu te îndrepti. Prietenul te mustră când greșești. Lingușitorul îți pune perină moale sub cap ca să dormi și mai adânc căci așa are el folos.

Să nu lingușim pe nimeni fiindcă îi facem rău sporindu-i mândria. Dar să nu ne lăsăm nici noi a fi lingușiți căci nu înseamnă prietenie ci mai degrabă ne este dușman cel ce ne-ar linguși. Paguba sufletească adusă prin minciună întrece orice folos, orice câștig trupesc, pământesc, de aceea trebuie știut bine că Minciuna nu este niciodată folositoare. Adevărul uneori doare, dar minciuna ucide după ce a târât pe om în rușine căci la urmă ies la iveală toate.

VI. *Tăinuirea adevărului* uneori se poate face, ba chiar trebuie făcută dar niciodată nu poate fi iertat a acoperi adevărul cu o minciună ci numai cu tăcere, cu răspunsuri echivoce (încurcate, cu dublu înțeles) sau abătând mintea întrebătorului în altă parte cu altă întrebare de-a noastră. Răspuns echivoc: Toma de Canterbury fugind dinaintea mâniei lui Henric II, regele Angliei, încălecă fără șa și fără frâie. Soldații regelui îl opriră și îl întrebară: „Nu cumva este Arhiepiscopul din Canterbury?” – Ei prieteni! Judecați voi dacă așa se cade să fie vehicolul și suita unui arhiepiscop? – Soldații trecură mai departe.

Adevărul trebuie spus, dar nu oricui și oricând. Nimeni nu-i dator să se spovedească la toată lumea. Dar toată lumea oricând și oriunde este oprită a folosi minciuna pentru tăinuirea adevărului. Sunt chiar datori și încă aspru îndatorați a păstra secretul totdeauna preoții despre cele aflate în mărturisire. Apoi sunt datori a păstra secrete: cei ce aud spovedaniile altora fără să fie preoți, apoi doctorii, judecătorii, moașele, avocații, militarii.

Toți sunt obligați a tăinui adevărul când el poate fi păgubitor aproapelui. Unui bolnav grav în anumite împrejurări trebuie să i se ascundă adevărul despre starea lui.

Excepție făcând secretul mărturisirii – nu putem păstra secrete care ar păgubi binele comunității sau pe cel nevinovat. Încolo fiecare om are drept la secretul lui. Minciuna e semn de slăbănogie sufletească (lașitate) iar sinceritatea e semn de curaj și tărie sufletească.

*

Istoria lui Ghehazi: Văzând ucenicul lui Eliseu că domnul său n-a vrut să primească darurile îmbiate de generalul Neeman Sirianul, ca recunoștință pentru vindecarea minunată de lepră, s-a întristat pentru paguba refuzului. Repede s-a hotărât să le câștige el prin minciună. Se pornește pe urmele lui Neman ca și când Stăpânul său s-ar fi răzgândit și îi spune: „M-a trimis (minciună!) - stăpânul să-i dai pe seama a doi ucenici de profeți, un talant și două schimburi de haine. Neeman crede și îi dă mai mult:

doi talanți și două schimburi de haine. Fără să-l fi văzut la reîntoarcere Elisei întreabă: „De unde vii Ghehazi? – Robul tău nu s-a dus nicăieri! – Duhul meu n-a mers oare cu tine, când s-a întors înapoi în întâmpinarea ta omul din trăsură? Cu banii pe care i-ai primit poți să-ți cumperi haine, livezi de măslini, podgorii, turme și cirezi, robi și roabe. Dar lepra lui Neeman să se lipească de tine și de neamul tău deapururi. Și a ieșit de la el alb de lepră ca zăpada” (IV Regi 5, 20-27).

*

Pe Antim, episcopul Nicomediei, îl căutau să-l aresteze soldații împăratului Maximin. S-a întâmpat ca fără să știe unde intră soldații au dat peste episcopul care i-a ospătat bine. Gata de plecare l-au rugat să-i îndrumeze pe urmele lui Antim. - Eu sunt acela! Vreți să vă urmez? Sunt gata!” Soldații din recunoștință au plănuit să spună împăratului că nu l-au găsit. - Nu vreau ca prin minciună să-mi scăpați viața. S-a dus cu soldații și a murit martir câștigând cerul în schimbul pământului de care nu s-a alipit cu păcat de minciună.

*

Doi cerșetori s-au înțelese ca unul dintre ei să se facă mort pentru ca trecând episcopul pe lângă ei (Sf. Epifanie) să-i dea celui viu bani mai mulți pentru înmormântarea ortacului său bani, bani pe care apoi ei să-i împartă. Trecând episcopul și văzându-l

pe cel sculat că plânge l-a întrebat despre cauza plânsului”. Mi-a murit ortacul și nu am cu ce să-l înmormântezi”. Sfântul i-a dat o sumă mai mare de bani și i-a spus: „Ortacul tău nu se mai trezește, cumpără cele de lipsă pentru înmormântare”. După îndepărtarea episcopului, cerșetorul a început să râdă cu poftă și a dat să-și anunțe tovarășul, dar n-a avut pe cine fiindcă acela murise cu adevărat (după Iuliu Maior - 54 predici pentru popor - Blaj, 1938).

SPOVEDANIA CLERICILOR¹

Poporul nostru credincios se adresează clericilor cu epitetul „*cucernice*” sau „*cuvioase*”. Faptul acesta arată că cea dintâi însușire ce-o prețuiește și o așteaptă de la dâșii este cucernicia.

După cum de la un ostaș oricine așteaptă să fie viteaz, de la un artist să fie talentat, de la un negustor să fie cinstit, de la un meseriaș să fie priceput, de la un școlar să fie sârguincios – tot astfel de la orice om al Bisericii se așteaptă să fie *evlavios*.

Cu mulți ani înainte, Sf. Apostol Pavel a cerut această calitate de la fiul său duhovnicesc, episcopul Timotei, ostenitor pentru Hristos, în vestitul Efes. Iată ce-i scrie între alte sfaturi: „*Fiule Timotei, caută să fii evlavios! Căci evlavia este folositoare în orice privință, întrucât ea are făgăduința vieții de acum și a*

¹ Meditație ținută la conferințele preoțești din eparhia Romanului și Hușilor în anul 1956.

celel viitoare. Iată un cuvânt adevărat și cu totul vrednic de primit" (I Tim. 1, 18 și 4, 8-9).

Evlavia este folositoare pentru reușita pastorației preoților, pentru bunăstarea lor materială, pentru pacea și bună-înțelegerea lor familială. Evlavia este leac universal. Panaceu al tuturor relelor. Aceasta n-o spune omul ci cuvântul neînșelător al Domnului: „*Iată un cuvânt – o învățătură – adevărat și cu totul de primit*". El nu lasă loc nici unei îndoieli, nici unei șovăieli. – Evlavia este un bun remediu și contra strâmtorării materiale, contra sărăciei. Căci a fi evlavios însemnează a căuta cele ce țin de împărăția lui Dumnezeu și de dreptatea Lui.

Dar oare nu acestor căutători li s'a promis că hrana și îmbrăcămintea și toate ale traiului, li se vor da pe deasupra, li se vor adăuga lor? (Mt. 6, 33).

În vreme ce slujitorii credincioși se preocupă de voia Stăpânului lor ceresc – El se preocupă de nevoia slugilor sale lipsite de cele trebuincioase vieții pământești. În sensul acesta trebuiesc tâlcuite cuvintele Apostolului când scrie că evlavia are și făgăduința vieții viitoare (I Tim. 4, 8).

La această tâlcuire ne îndrumă și scrisul psalmistului când susține că „*omul care se teme de Domnul... are în casă bogăție și belșug*" (Ps. 112, 1-3) – „*cei ce caută pe Domnul nu duc lipsă de nici un bine*" (Ps. 34, 10) – „*El împlinește dorințele celor ce se tem de El, le aude strigătul și-I scapă*" (Ps. 145, 19) – „*ochii Domnului sunt peste cei fără prihană și urirechile Lui iau aminte la strigătele lor*" (Ps. 34, 15).

Urmașilor săi devotați și generoși, Iisus Fiul Preabogatului Dumnezeu nu le-a rezervat numai

răsplată cerească ci și îmbelșugată recompensă pământească. Lor le este hărăzit să primească mult mai mult (decât ce au părăsit) în veacul acesta de acum iar în cel viitor, viață veșnică. (Lc. 18, 30). Oricare din ei „*însutit va primi și viața de veci va moșteni*” (Mt. 19, 29; Mc. 10, 30).

Iată așadar rețeta de origine cerească pe care mi-am propus să o dezvolt în cele de mai înainte și în cele ce urmează: La îndestulare și la mântuire prin evlavie; la evlavie prin spovedanie!

Partea întâi a rețetei am lămurit-o în cele ce preced. Partea a doua în cele ce urmează. Cu Biblia în mână nu-i greu de documentat că unul dintre cele mai puternice mijloace de promovare a evlaviei este mărturisirea păcatelor în taina pocăinței la picioarele duhovnicului. Nici față de această afirmație nu încapă nici o îndoială. Introduc o întrebare: Putem noi avea încredere în cuvântul și în promisiunea vre-unui om? Fără discuție că sunt mulți oameni cinștiți care își respectă cuvântul dat, își împlinesc făgăduința făcută, oricât i-ar costa. Poate fi Dumnezeu mai presus decât oamenii aleși în această privință? Nu, desigur că nu! Mai vârtos că Cel sfânt și drept este totodată atotputernic și preabogat, și pe El nu-l costă nici un efort să-și țină promisiunea făcută, să-și onoreze – oricând și oriunde – vorba cu care s’a angajat față de făptura Sa – omul. Iată acum unul din angajamentele Domnului: *Cine – oricine – se smereste va fi înălțat* (Lc. 18, 14; Mt. 23, 12; Lc. 14, 11; Lc. 1, 52). Cel smerit va fi înălțat de către Cel atotputernic dându-i har îmbelșugat și sprijin în toate cele către mântuire și către fericire. „*Dumnezeu*

celor mândri le stă împotriva dar celor smeriți le dă har” (I Petru 5, 5).

Unde poți găsi o mai mare nenorocire ca aceea că îți face opoziție Cel infinit de puternic? Unde poți afla o mai mare norocire ca aceea că ai asigurată bunăvoința celui nemăsurat de milostiv? Mă întrebi: dar cine se smerește? Îți răspund: cine se spovedește!

Nu se poate concepe un act de smerenie mai autentic și mai profund decât mărturisirea sinceră și integrală a greșalelor noastre, în genunchi, în picioarele altui om – a duhovnicului. Chiar și numai atitudinea de îngeunuchiat constituie o înfrângere apreciabilă a semeției omenești.

Cine se spovedește *se acuză* în vreme ce pornirea firească a omului este să se scuze.

Cine se spovedește *se învinovățește* în vreme ce natura lui îl mână să se dezvinovățească pururea.

Cine se spovedește *se recunoaște păcătos* și se vâără în boxa delicvenților, în vreme ce impulsul său înăscut îl împinge să se distingă, să iasă din comun.

Cine se spovedește *se apasă singur* când atât de tare îi dă ghes dorința să se înalțe și să predomine peste ceilalți semeni ai săi.

Cine se spovedește *se critică* pe sine, își vede bârna din ochiul propriu, în timp ce cu atâta plăcere suntem gata totdeauna să criticăm pe alții, să vedem paiul din ochiul fraților noștri.

Cine se spovedește *se recunoaște* pe sine drept tată a numeroși bastarzi – nelegiuirile – împrăștiați pe cărările unde și-a plimbat neînfrânarea.

Cine se spovedește *se ocărăște* pe sine în vreme ce

setea de laude și foamea după glorie îl tulbură încă.

Cine se spovedește *se dezaprobă* singur în timp ce inima lui e avidă după aprobări și aplauze. Iată de ce am afirmat că cel mai veritabil act de smerenie înălțătoare este mărturisirea păcatelor.

Sentința aceasta indiscutabilă că cine se spovedește se smerește, își are și reversul ei. Și anume: cine nu se spovedește se trufește. Cine evită spovedania o face din jenă, dintr'o sfială care e rodul mândriei: „*Dacă îmi dezvăluiesc toată urâciunea purtării mele, duhovnicul își va schimba părerea bună ce-o are despre mine. În viitor el mă va disprețui și cine știe dacă nu mă va defăima, mă va despoia de faima ce-o am în societate*”.

Așa socotește inima noastră vanitoasă ce se îngrozește de orice umilire. Amorul propriu are oroare de orice îngenunchere. Nu vrem să îngenunchem, nici să fim îngenuncheați. Nu atât la propriu cât mai ales la figurat. Hotărât: în primul rând mândria ne oprește de la spovedanie. Ce mare pagubă! Ce mare nenorocire! Fiindcă „*Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă*” (Iac. 4. 6). Când îți stă în cale Cel Atotputernic mai există oare propășire?; când Cel nemăsurat de tare se constituie în obstacol, mai există oare posibilitate de înaintare duhovnicească? – Să luăm aminte și să luăm hotărârea ce se impune ca absolut logică: mă voi spovedi fără amânare, mă voi spovedi des, și cu toată seriozitatea. Ca să scap de adversitatea Celui ce pururea biruiește. Rămâne așadar pe deplin stabilit că cine nu se spovedește se trufește și cine se trufește se poticnește.

Nădăjduiesc că nu-mi va fi luată în nume de rău

arătarea că am întâlnit la unii preoți două prejudecăți grave, două păreri greșite în privința spovedaniei. Întâia prejudecată este că preotul de vreme ce poate deslega de păcate pe alții se poate deslega și pe sine, prin rugăciune, în special prin molitfele de la împărtășanie. Greșit, cu totul greșit! Un adevăr de mult stabilit spune că nimeni nu poate fi judecător în cauza proprie. A dezlega ori a refuza dezlegarea este un act judecătoresc, o acțiune de judecare. Apoi: Dumnezeu pretinde să ne declarăm, să ne vădim prin grai păcatele. Să ne gândim: de ce l-a întrebat Dumnezeu pe Adam după ce păcătuiise: „*Unde ești?*” (Fac. 3, 9). Oare nu știa Atotștiutorul unde se găsește făptura Lui? La fel: de ce l-a întrebat El pe Cain: „*Unde este fratele tău Abel?*” (Fac. 4, 9). Pe amândoi i-a întrebat – deși știa preabine unde erau și ce-au făcut – pentru că aștepta de la ei să-și recunoască și să-și declare ei înșiși starea și cauza stării lor nefericite; aștepta de la ei să-și mărturisească păcatul făptuit.

Trezit din amorțala patimei sale, David împăratul, își recunoaște în fața profetului Natan greșalele zicând: „*Am păcătuit împotriva Domnului*” (II Sam. 12, 13).

„*Iisus i-a auzit și le-a zis: Nu cei sănătoși au trebuință de doctor ci cei bolnavi*” (Mat. 9, 12). Preoții sunt ucenicii și delegații marelui medic. Ei nu pot tămădui rănilor ce nu li se descoperă, nu li se arată. La rândul lor când se îmbolnăvesc trebuie să-și descopere boala altuia. Altfel nu vor reuși să se vindece (Iac. 5, 16).

Ținând socoteală de practica străveche preoții nu admit la împărtășanie pe credincioșii care nu s-au spovedit mai întâi. Această rânduială o respectă

cu strictețe și bine fac. Unii însă uită că măsura e generală. Nimeni – nici clericii – nu se cuvine să mănânce și să bea cina Domnului fără *a se ispiti* pe sine la picioarele duhovnicului lor (I Cor. 11, 28).

Altfel dacă pretindem altora ceea ce noi nu îndeplinim ne atinge dojana lui Hristos care a zis: *„Ei leagă sarcini grele și cu anevoie de purtat și le pun pe umerii oamenilor, dar ei nici cu degetul nu vor să le miște”* (Mt. 23, 4).

A doua prejudecată întâlnită la unii preoți este că ei neputând pierde harul dumnezeiesc nu au trebuință să-l recâștige prin taina pocăinței. În consecință, zeci de ani ei nu se spovedesc.

Spre a înlătura această părere greșită este de trebuință absolută să facem o distincție, o deosebire. Harul preoției - e adevărat că nu se poate pierde, dar harul care îndreptează acela se poate pierde și de fapt se pierde prin orice păcat greu. Dar să dăm cuvântul unui dogmatist cu mare reputație. Profesorul *Hristu Andrutsos*, în mult apreciatul său manual de dogmatică, observă în capitolul despre harul dumnezeiesc: *„Mulți eretici din trecut și de azi afirmă (sprijiniți pe unele locuri din Sf. Scriptură care cuprind evident altă idee) că Harul ce îndreptează nu se mai poate pierde. Dar teoria aceasta a fost desaprobată totdeauna de Biserică și de Sf. Părinți – Este de prisos să mai repetăm că după învățătura aceasta a Bisericii despre păcatele grele care aduc cu ele căderea din Har și din mântuirea lui, odată ce nu cunoaște cu siguranță de se va putea reține în viitor de la păcate grele și de va putea rămânea în starea de dreptate”* (pag. 259).

Preoția este o împuternicire, o delegație dată de

Dumnezeu care nu și-o retrage nici de la persoana care păcătuiește greu adică face păcate de moarte. Dar harul justificării numit și harul sfințitor sau harul care îndreptează acesta fuge de la oricine săvârșește păcate de moarte. Citez din Andrutsos: *„Crediciosul păcătuind greu cade din Harul care îndreptează cum mărturisește în mii de locuri Sf. Scriptură, îndemnând pe drepti să nu cadă din Har și dreptate învățând că prin păcate grele omul poate pierde dreptatea și prin urmare și viața veșnică”* (pag. 258). Prin numirea de credincios dogmatistul înțelege pe orice creștin deci și pe preot, episcop sau diacon.

Dacă n’ar pierde harul sfințitor nici un preot nu s’ar osândi. Cine ar îndrăzni să susțină barem o clipă că toți clericii se mântuiesc? Dacă unii se osândesc aceasta se întâmplă pentru că, repet, prin păcate grele omul – orice om – poate pierde dreptatea, prin urmare viața veșnică.

Fără să vrem ne cuprinde nedumerirea aceasta: dacă preotul încetează a mai fi îndreptat, justificat, curățit, poate oare să rămână în el puterea de a curăți sufletele în Taina Botezului și a Spovedaniei, puterea de a preface pâinea și vinul în Trupul și Sângele Domnului Hristos, cu un cuvânt, puterea preoțească? Răspunsul e categoric: poate! Fiindcă autorul curățirii și a sfințirii prin Sfintele Taine este Dumnezeu. Preotul este numai cauză instrumentală, el servește ca unealtă. Spre a nu ne clătina referitor la această învățătură străveche a sfintei Biserici să cumpănim pe îndelete acest cuvânt al lui Hristos, dascălul nostru cel neamăgitor. Iată tâlcuirea justă a pasajului din Matei 7, 22-23. În ziua judecății, mulți

clerici răi și păcătoși vor căuta să dobândească intrare în Rai în baza puterilor ce le-au avut. Dar ei vor fi izgoniți pentru fărădelegile lor. *„Adevărat că ați proorocit, ați învățat în numele Meu, ați scos draci cu Maslul și cu Spovedania Mea, ați făcut minuni de tămăduire sufletească în numele Meu dar pentru că ați făcut fărădelegea, vă resping. Niciodată nu Mi-ați fost pe plac, niciodată nu v'am cunoscut, depărtați-vă dela Mine. În numele Meu, cu delegație de la Mine ați îngrijit de sufletele altora dar pe al vostru l-ați lăsat în paragină. V'ați rugat mereu pentru alții dar prea puțin pentru voi înșivă. Cu Sângele Meu ați primenit sufletele altora în Spovedanie dar pe al vostru l-ați neglijat, l-ați oropsit cu nepăsare. Ce a fost valabil pentru alții, ce ați pretins altora, nu a fost valabil și nu l-ați pretins dela voi înșivă. Făcătorilor de minuni harice, vă alung, duceți-vă de la fața Mea”.*

Milostive Stăpâne, acest reproș să nu fie; să nu-l auzim în ziua cea înfricoșătoare a dreptei Tale răs-plătiri.

Veșnice Părinte, Sângele Fiului să cadă asupra sufletului meu spre curățire, spre tămăduire și spre mântuire (prin Spovedanie) nicidecum spre osândire. Amin. (vezi I In. 1, 7-10; Evrei 9, 14; Apoc. 1, 5; Mt. 24, 25).

PREA SFINȚITE STĂPÂNE¹,

Am citit în revista „Mitropolia Moldovei” articolul P.S. Voastre privitor la spovedania preoților, iar acum de curând în aceeași revistă, pastorală de Crăciun. Din amândouă aceste lecturi mi-am dat seama de puternica personalitate ce răzbate la suprafața Ortodoxiei noastre, prin scrisul P.S. Voastre. Pentru mine personal sunteți, P.S. Stăpâne, o revelație. Niciun Vlădică n-a scris așa cum scrieți P. S. Voastră. Urmând Sf. Ioan Gură de Aur, nu vă place să menajați amortțirea vieții noastre creștine și comoditatea clerului. Ați spus, P.S. Stăpâne, cuvinte de aur care au intrat în inima mea și nu vă pot uita. Vă pomenesc mereu, atât la sfintele slujbe cât și în discuțiile pe care le port cu colegii mei. Poate este o îndrăzneală prea mare gestul meu de-a Vă împărtăși ceea ce am simțit, dar ați răscolit în mine o putere

¹ Scrisoare primită în martie 1956 de la pr. Bobu Victor, paroh.

nouă care mă însuflețește să nu preget nicio clipă în îndeplinirea misiunii mele sacerdotale.

Privitor la spovedania preoților, îndrăznesc să Vă fac propunerea de-a o prezenta în fața Sfântului Sinod pentru a fi legiferată, devenind o obligație sfântă pentru fiecare preot și nu lăsată la aprecierea fiecăruia. La cursurile ce le-am făcut la București în Mai – Iunie 1949 (atunci când V-am văzut alături de dl. Petru Groza) la Institutul Teologic, mi-am dat seama de câte lipsuri suferă preoțimea noastră, lipsuri duhovnicești care se răsfrâng și asupra vieții creștine.

Din proprie inițiativă, m-am spovedit la Vlădica Efrem Enăchescu. Acest lucru a pus în mirare pe toți colegii mei de dormitor, care nu știau că este posibil aceasta. Mai târziu am aflat că s-au dat dispoziții ca toți cursiștii să se spovedească.

Sunt foarte mulțumit în suflet că P.S. Voastră ați descoperit o lacună a preoțimii noastre, căreia i-ați aplicat o sănătoasă terapeutică.

În pastorală P.S. Voastre atingeți sublimul când spuneți că Mântuitorul *„vrea ca rugăciunile noastre unite cu rugăciunile Sale, lacrimile noastre amestecate cu lacrimile Sale, lucrările noastre sfințite prin lucrările Sale, să plinească în noi răscumpărarea al cărei autor este El și al cărei desăvârșitor nu vrea să fie fără de noi”*.

Am rămas extaziat după ce am citit pastorală P.S. Voastre și am exclamat: *„Iată farul Ortodoxiei noastre, iată un Vlădică care-și cunoaște menirea”*.

Să trăiți întru mulți ani, P.S. Stăpâne, și primiți din partea celui mai smerit preot, lacrimi de recunoștință, încredințându-se rugăciunilor P.S. Voastre,

Vă cerșesc arhierească binecuvântare pentru mine personal, pentru familia mea și pentru obștea creștină pe care o conduc.

*

Pretextele pentru care unii preoții nu se spovedesc sunt diferite, dar toate netemeinice:

I) Că ei nu pierd harul – spun unii. Nu pierd harul preoției adevărat. Dar pot pierde harul îndreptării (justificării, al înfierii) primit la Botez. Este diversitate de haruri după cum este diversitate de taine. Dacă ar exista numai un fel de har dumnezeiesc n-ar avea rost felurimea tainelor. Este un adevăr dogmatic indiscutabil că harul înfierii (al îndreptării) se pierde prin orice păcat greu, de moarte. Sunt două feluri de păcate după gravitate.

II) Unii preoți spun că ei nu fac păcate de moarte. Ce bine, ce frumos ar fi să nu faci niciun preot păcate grele care ne fac dușmani cu Dumnezeu, fii ai diavolului, robi ai vrăjmașului, cetățeni ai iadului, candidați ai gheenei. Cam ce fel de păcate pot face preoții? O ceartă gravă în care ai spus paracliserului, ori cântărețului, ori soției („bestie”), cuvinte adânc jignitoare, este păcat greu. Cine spune fratelui său „nebunule” cade sub pedeapsa gheenei focului (simbolul iadului). Pedeapsă foarte mare pentru un păcat mic? Nu, ci pentru un păcat mare (Mt. 5, 22). Uitându-te la o femeie cu poftă, ai precurvit cu ea lăuntric (Mt. 5, 28) păcat ușor? Nu, ci păcat greu. Am accentuat gravitatea onanismului conjugal. „Ce făcea Onan n-a plăcut Domnului care l-a omorât pe

el" (Fac. 38, 10). Legea reproducerii și legea nutriției – două legi fundamentale ale creațiunii. Romanii decadenți vomau și prelungeau ospetele. La fel sunt condamabili cei ce ocolesc scopul primar al căsătoriei, care este înmulțirea neamului omenesc prin nașterea de copii – și alte feluri de păcate pot face preoții de care nu scapă cu nici altă penitență fără spovedanie. Molitvele nu-i curăță, nu-i spală fără mărturisire. Tainele operează prin Sângele lui Hristos, cine se spovedește se curăță în sângele Lui.

PREDICA FAPTELOR ÎN VIAȚA PREOȚEASCĂ¹

*„Pe păstorii cei dintre voi, ca cel ce sunt împreună păstor și mărturisitor pa-
timilor lui Hristos și părtaș la slava ce are a
se descoperi, îi rog și le zic: Păstoriți turma
lui Dumnezeu care o aveți, priveghind asu-
pra ei fără de silă ci cu plăcere, nu ca si când
ați domni peste moștenirea lui Dumnezeu,
ci dând pildă bună turmei” (I Petru 5, 1-3)*

PREA CUCERNICI PĂRINȚI ȘI FRAȚI,

În drum spre Emaus, după Înviere, doi ucenici ai Domnului călătoreau întristați. Străinul care li s-a alăturat pe neașteptate, a început a-i ispiți asupra pricinii acestei întristări. Unul din ei, cu numele Cleopa, i-a istorisit cele petrecute abia de câteva zile în Ierusalim, vorbind cu aprindere și cu amărăciune despre osândirea lui „Iisus Nazarineanul, care era om prooroc, puternic în faptă și în cuvânt, înaintea Lui

¹ Meditație ținută la conferințele preoțești din eparhia Clujului, în luna noiembrie 1959.

Dumnezeu și a tot poporul" (Luca 24, 19). Cunoaștem fără îndoială, amănuntele acestei scene și împrejurările ei, dar e de trebuință să reținem, în scopul celor ce vor urma, cuvintele lui Cleopa: „*Puternic în faptă și cuvânt*".

Unite împreună, aceste două puteri: a faptei și a cuvântului încununează desăvârșit icoana „*marelui prooroc*", a „*Cuvântului*" întrupat, Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Dacă misiunea preotului este aceea de a continua lucrarea de mântuire a celor ce vor urma învățătura Mântuitorului, dacă preotul trebuie să fie ucenic și urmaș al Lui și împreună lucrător cu El, dezvoltând aceeași activitate de învățător și sfințitor al sufletelor, va trebui neapărat să împlinească întru el, aceleași caracteristici: Puternic în faptă și în cuvânt!

Așa-l vrea Biserica pe care o slujește și, credincioșii care îl urmează, adică împletind strâns și indisolubil, vestirea cu pilduirea, cuvântul cu fapta, îndemnul întărit cu trăirea proprie.

PREA CUCERNICI FRAȚI,

Îndatorirea primordială a chemării preoțești este aceea de a vesti, adică de a face cunoscut adevărul evanghelic despre viața și învățătura Mântuitorului și despre toate cele ce le-a făcut, sau le face Dumnezeu pentru mântuirea sufletelor.

„*Mergând, învățați toate neamurile*" (Mt. 28, 19). De altfel nici nu se poate închipui cum s-ar putea crede în Hristos Mântuitorul dacă nu e propovăduit. Pe calea auzului, ajungem la credință. Acesta

este înțelesul celor spuse de dumnezeescul Pavel în epistola către Romani 10, 13-14: *„Tot cel ce cheamă numele Domnului se va mântui. „Dar cum vor chema pe Acela în care nu cred? Și cum vor crede în Acela de care nu au auzit? Și cum vor auzi, de nu li se va vesti?”*

Stăpânit de această necesitate, Sf. Apostol Pavel devine un vajnic și neobosit vestitor a lui Hristos. Sufletul lui se hrănește cu osteneala în slujba propovăduirii Mântuitorului, socotind aceasta ca o mare poruncă ce apasă asupra Lui și față de care se simte atât de îndatorat, încât, împlinindu-o cu înflăcărare, nu-și îngăduie nici o laudă: *„Căci dacă vestesc Evanghelia, n-am cu ce să mă laud, căci aceasta-i datoria mea și vai mie de nu voi binevesti”* (I Cor. 9, 16).

Iar lui Timotei, ucenicul lui, îi scrie să împlinească porunca vestirii, cu aceeași stăruință și cu aceeași căldură, legându-i de inimă sub jurământ, în numele lui Dumnezeu: *„Te jur, deci, înaintea lui Dumnezeu și a Domnului nostru Iisus Hristos, care are să judece viii și morții la arătarea sa în împărăția sa: propovăduiește cuvântul, stăruiește asupra lui cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare și învățătură”* (II Tim. 4, 1-2).

Acelaș lucru l-au înțeles și l-au împlinit ceilalți apostoli, ucenici ai Domnului, urmașii lor și Sf. Biserică până în ziua de azi.

Rămâne de văzut, însă, în ce măsură cuvântul vestit se face rodnic în sufletele ascultătorilor, adică în ce chip prinde viață propovăduirea. Cum își poate îndeplini, cu bune rezultate, preotul misiunea de aducere la mântuire a sufletelor. Ajunge oare înflăcărarea cuvântului, verva oratorică, transmiterea de

cunoștințe, pentru opera de regenerare sufletească, de transformarea vieții celor ce ne ascultă?

Nici de cum! Să nu ne amăgim, să nu ne înșelăm! Viața isvorăște din viață, Cuvântul care vrea să dea viață, să creeze, să germineze viața, va trebui să aibă el însuși viață, adică să izbucnească ca ceva firesc și necesar din viața celui ce-l rostește. Nici chiar cuvântul lui Dumnezeu nu dă rezultate, dacă-i folosit și transmis de unelte moarte. Viața cuvântului este omul, iar viața omului este Dumnezeu, cuvântul este tălmăciul sufletului, iar sufletul tălmăcește pe Dumnezeu.

Iată pentru ce Dumnezeu așteaptă de la preot să fie viu, adică să întărească cu fapta sa, cu pilduirea vieții sale, cele care le predică prin cuvânt.

Numai prin exemplul personal putem temelui ceea ce spunem și numai așa facem dovada convingerii noastre despre frumusețea, necesitatea și folosul celor ce le predicăm.

În scopul acesta vorbind, vorbind despre puterea pildei, sau predica faptei, am citat cuvintele Sf. Ap. Petru în epistola întâi, capitolul 5, versetele 1-3: *„Pe păstorii cei dintre voi, ca cel ce sunt împreună păstor și mărturisitor patimilor lui Hristos și părtaș la slava ce are a se descoperi, îi rog și le zic: Păstoriți turma lui Dumnezeu care o aveți, priveghind asupra ei fără de silă ci cu plăcere, nu ca si când ați domni peste moștenirea lui Dumnezeu, ci devenind modelele turmei”*.

Stăruința Sf. Ap. Petru, care se numește păstor împreună cu cei cărora le vorbește și ca unul care cunoaște patimile lui Hristos și are nădejde să se bucure de mărirea lui, se oprește mai accentuat asu-

pra păstoririi bune: dând pildă bună turmei.

De altfel Mântuitorul Hristos e o pildă strălucitoare și dumnezească de felul cum a făcut sudura între învățătura Lui și faptele Sale și cât de desăvârșit se acoperă una pe alta.

„*A început Iisus a face și a învăța*” (Fapte 1, 1). N-a predicat smerenia până când Însuși s-a smerit și s-a făcut ascultător, până la moarte și încă moartea Crucii (Filipeni 2, 8).

N-a predicat postul, până ce Însuși a postit și ajunat 40 de zile. N-a îndrumat la rugăciune, până ce Însuși s-a rugat și încă până la sudori de sânge. A pus Hristos în aplicare timp de 30 de ani, ceea ce nu trebuia să învețe decât 3 ani. Pomul mic nu poate aduce atâtea roade cât pomul mare.

Vestit-a iertarea și a iertat mult și tuturor și celor mai aprigi vrăjmași ai săi. Încă înainte de a spune ucenicilor: faceți și voi asemenea, le-a spălat picioarele. Ce să spunem despre toate faptele sale bune, despre minunile săvârșite; erau expresia dragostei învățate și poruncite: iubiți-vă unii pe alții. Așa a întărit cu exemplul, adevărul vestit, cunoscând că vorba poate fi trasă oricând la îndoială, dar pilda întărește și dă viață: „Pildă v-am dat vouă....” (In. 13, 15)

Săvârșirea faptelor bune, adică trăirea unei vieți de împlinire a poruncilor lui Dumnezeu, asigură prietenia cu El. „*De veți face câte vă poruncesc, prietenii mei sunteți*” (Ioan 15, 14). Ori preotul are cel dintâi nevoie de prietenia cu Iisus Mântuitorul. Preotul este trimisul Lui, reprezentantul Lui, are nevoie să fie prietenul Lui: „*De acum nu vă mai numesc slugi,*

căci sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am arătat vouă” (Ioan 15, 15).

Hristos Dumnezeu cel ce cheamă pe preot dintre oameni, pentru slujba de mântuire a oamenilor, îi dă acestuia și darurile de care are lipsă ca să-și poarte slujba cu vrednicie. Sf. Ap. Pavel, în epistola către Tesaloniceni spune: *„Credincios este Cel ce v-a chemat și va face acestea” (I Tes. 5, 24).* Și mai mult decât atât: *„Mai mare dragoste decât aceea ca cineva să-și pună sufletul său pentru prietenii săi, nimenea nu are” (Ioan 15, 13).*

Ori, repet din nou: *„prietenii mei sunteți, de veți face, câte vă poruncesc”.*

Preotul care nu se străduiește să aibă o viață bună, pilduitoare, adică cel ce trăiește în afara poruncilor lui Dumnezeu și împotriva lor, este un dușman, un trădător.

Cu ce bucurie, oare, poate Dumnezeu îngădui, El care este viața cea adevărată și care viață este lumina oamenilor, să fie reprezentat pe pământ de un om vrăjmaș, cum îl va încărca de daruri, cum îi va descoperi tainele împărăției Sale. Căci nu vorbele noastre, fie ele cât de măiestrite, îl reprezintă pe Dumnezeu, ci noi, întregi, în întreaga noastră ființă, în deplinătatea faptelor noastre văzute.

De aceea Mântuitorul aseamănă pe ucenicii săi și desigur și pe urmașii lor, cu sarea: *„Voi sunteți sarea pământului, iar de se va strica sarea, cu ce se va săra” (Mt. 5, 13).* Adică purtarea și viața preotului trebuie nu numai să influențeze, ci să prefacă fundamental pe toți cei ce vin în atingere cu dânsii, să

poarte tuturor gustul spre viață curată, să pătrundă trăirea preotului în felul de gândire, de vorbă, de faptă a credincioșilor, ocrotindu-i de orice alterare bolnăvicioasă.

Să nu uităm că cei ce ne ascultă pe noi și mai ales cei ce-și închină viața lor cu sinceritate idealului de trăire creștină, ne postează la mari înălțimi. Și dacă uneori tot ei ne detronează și ne smulg nimbul, e fără îndoială din vina faptelor noastre: i-am deza-măgit, i-am înșelat.

În ce măsură numai cuvântul întărit cu pilda vie dă roduri bogate, ni se lămurește din plin, în multe din scrisorile Sf. Ap. Pavel. Astfel, epistola către Filipeni scrie: *„Urmați-mi mie fraților și priviți la cei ce se poartă după pilda pe care o aveți în noi”* (Filipeni 3, 17).

Adică îndreptarul vostru să fie vouă pilda vieții mele și a celor împreună cu mine. Nu cuvintelor mele să urmați (și nu putem crede că n-au fost calde și minunate ale Sf. Ap. Pavel) ci faptelor mele.

Ce senin poate să fie preotul care poate spune turmei sale: „urmați-mi mie!” Iar Tesalonicenilor le scrie în epistola a doua: *„Căci voi înșivă știți cum trebuie să ne urmați nouă, pentru că nu ne-am purtat cu neorânduială la voi, nici nu am mâncat de pomană pâinea cuiva, ci cu osteneală și trudă am lucrat ziua și noaptea, nu că doar nu am fi avut dreptul, ci am voit sa vă dăm pildă de urmat pe noi înșine”* (II Tes. 3, 7-9).

Apostolul neamurilor avea deci convingerea fermă asupra puterii ce o are pilda faptei învățătorului.

De aceea îndeamnă pe Corinteni: *„Fiți mie următori precum sunt și eu următor lui Hristos”* (I Cor. 11,

1). Împlinind el însuși legea lui Hristos, desăvârșindu-se în urmarea poruncilor lui Dumnezeu, le arată calea urmată de El însuși: „*Fiți mie următori*”. Nu arată și nu cere credincioșilor altă cale, ci drumul bătătorit al luptei și al biruinței, pe care însuși a purtat-o până a putut să spună: „*De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos este cel ce trăiește întru mine. Ce ați învățat, ce ați auzit și ați văzut la mine aceea să faceți*” (Fil. 4, 9).

Spre aceeași râvnă povățuiește Sfântul Pavel pe Timotei, care, deși tânăr, putea să fie călăuzitor spre mântuire, fiind tuturor pildă bună și vrednică de urmat: „*Nimenea să nu nesocotească tinerețele tale, dar fii pildă credincioșilor cu cuvântul și cu purtarea, cu dragostea, cu duhul și cu curăția..., căci aceasta făcând te vei mântui și pe tine și pe cei ce te vor asculta*” (I Tim. 4, 12, 16).

Ca și astăzi cei potrivnici, tălmăcitorii falși ai Sf. Scripturi căutau viața păstorilor în nădejdea că, găsind-o neconformă cu învățătura, să fie arătată spre sminteală și să nimicească puterea propovăduirii. Acelaș dumnezeesc Pavel îi atrage atenția lui Tit ca nu cumva lipsa faptelor bune să aducă bucurie potrivnicului și să aibă ce grăi de rău: „*În toate arată-te pe tine însuți pildă de fapte bune..., pentru ca potrivnicul să fie rușinat și să nu aibă de grăit nimic rău de noi*” (Tit 2, 7-8).

Valoarea de neînlocuit a exemplului a fost susținută de Sfinții Părinți în scrierile lor. De altfel ei nici n-au înțeles în alt chip lucrarea duhovnicească, decât prin pilduirea propriei lor vieți. Sfințenia faptelor lor i-a făcut să fie nu numai ascultați și

admirați, ci urmați de șir întreg de credincioși, care încălziți de cele auzite și văzute, au luat cu entuziasm și încredere drumul desăvârșirii creștine. Un Sfânt Părinte putea să spună la sfârșitul vieții sale că nimic n-a predicat altora decât ceea ce însuși a împlinit.

Sau ce credem noi că a biruit lumea păgână și domnia păcatelor și a izvorât armatele de martiri și mărturisitori, dacă nu pildele luminoase ale învățătorilor lor, care au premers cu viața sfântă și dacă li s-a cerut, cu mucenicia.

„Mă gândesc - scrie Sf. Grigorie cel Mare - câtă grijă trebuie să dea preotul predicator faptului de a fi exemplu greu prin purtarea sa și astfel turma sa să se poată călăuzi mai mult după faptele decât după vorbele lui. Căci dacă locul pe care-l ocupă îl obligă să vorbească despre adevărurile cele mai înalte, apoi acelaș lucru îl obligă să dea și exemplele cele mai desăvârșite.”

Există o rânduială medicală ca doctorii sau ajutoarii lor fiind bolnavi nu mai iau contact cu pacienții până la propria însănătoșire. Nu s-ar cuveni oare aceeași măsură și în ce privește starea sufletească a celui trimis să tămăduiască sufletele și să le pregătească pentru împărăția lui Dumnezeu”. E de mare importanță, zice acelaș Sf. Grigorie cel Mare ca, conducătorul duhovnicesc să fie curat. E necesar ca mâna care vrea să spele necurătenia, și să se străduiască a fi ea însăși curată, pentru ca nu cumva cele atinse să se murdărească și mai mult.”

Temându-se de mustrarea: *„doctore vindecă-te pe tine însuși”* (Luca 4, 23), de câte ori cei trimiși să vestească cu vreme și fără de vreme, sunt înclinați

să evite pomenirea unor păcate și combaterea lor: beție, desfrânare, lăcomie, etc. pentru motivul că sunt ei înșiși cuprinși în mrejele uneia dintre ele, și pentru că, chiar dacă ar încerca, ar fi osteneala zadarnică: puțin credit, slab seceriș; Doctore vindecă-te pe tine însuși!

Povățuitori orbi, care se aseamănă cu negustorii de perle, care însă nu le poartă niciodată; asemenea cismarilor proverbiali care repară pe seama altora, iar ei umblă cu încălțăminte ruptă; asemenea clopotului care chiamă mereu pe alții la slujbă, dar el nu intră niciodată în Biserică; asemenea celui ce aprinde foc, dar nu se folosește nici de lumina, nici de căldura lui, *„aramă sunătoare și chimval răsunător”*.

De ce să nu fim drepti cu noi înșine? De ce să nu ne judecăm noi ca să nu ne judece alții? Rătăcirile sectare din parohiile noastre se datoresc de multe ori în mare măsură tocmai lipsei de concordanță dintre cuvânt și faptă a păstorilor rânduiți, tocmai lipsei unei strădanii pentru o viață de sfințenie spre pilda bună. E adevărat că ni se pare foarte tolerant poporul cu noi, scuzându-ne cu zicala *„să faci ce zice popa dar nu ce face el”*, - dar îngăduința aceasta nu ne dă decât rezultate negative. Pe de altă parte, sectarii atrag de partea lor nu numai pentru că *„își aleg învățător după poftele lor care să le gâdile auzul, întorcându-se de la adevăr, se iau după basme”* (II. Tim. 4, 3-4), ci apar, cel puțin până smintesc de la dreapta credință, ca unii care fac fapte bune, ca unii care pun în practică cuvântul Sf. Scripturi.

Nu-i indiferent pentru creștinii noștri simpli ca unii dintre ei cunoscuți ca bețivi, înjurători, desfrâ-

nați etc. deodată se lasă de toate acestea, apărând că și-au schimbat cu totul viața de mai înainte. E oare de mirare că Sf. Biserică pretinde că, tot cel ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu să-l și împlinească, căci „nu tot cel ce-mi zice mie Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui meu care este în ceruri” (Mat. 7, 21).

Ori, cu atât mai mult e îndatorat preotul la împlinirea voii Tatălui ceresc, pentru ca credincioșii să poată avea un îndreptar practic. Multora li se pare greu de împlinit desăvârșirea creștină, multora li se pare imposibil de tradus în viață poruncile lui Dumnezeu pe pământ, mulți socotesc o utopie puțința de a trăi curat și cinstit după învățătura lui Hristos. Când preotul însuși, întocmindu-și viața după poruncile pe care le vestește, va fi ca o lumină pusă în sfeșnic, luminând tuturor celor din jur; va fi ca o cetate puternică așezată deasupra muntelui spre vederea tuturor. În acest caz mare va fi numărul celor ce-l vor urma încrezători și optimiști, că legea lui Dumnezeu e pentru oamenii pământului, că ea poate fi trăită, că patimile pot fi stăpânite, că jugul Lui e blând și sarcina Lui ușoară.

Preotul care-și rostuește viața lui făcând cele plăcute lui Dumnezeu, nu are nevoie în predicile sale să aducă pilde străine. Exemplul lui personal va mișca pe mulți și-i va hotărî spre trăire nouă. În acest sens, Sf. Ioan Gură de Aur, zicea celor ce foloseau în cuvântări pilde din viața călugărilor retrași din lume: *„E rușinos să aducă pilde streine din practicarea virtuților, fiindcă cei ce nu-s creștini vă vor răspunde: dacă nu-i posibil să trăim creștinește în mijlocul cetăților, apoi voi*

înșivă loviți greu religia prin aceea că ne-o înfățișați ca pe o instituție care face o datorie din fuga de lume. Să aducem din nou virtutea în cetate, continua Sf. Ioan Gură de Aur, iată chipul de a-i câștiga pe cei ce nu-s creștini. Ar trebui să-ți fie rușine de a trimite la pilda altora, când trebuie să înveți prin exemplul tău propriu ceea ce e obligat să facă un creștin”.

Un părinte și-a chemat ucenicul său și i-a zis: mergem să predicăm. După ce s-au întors – fără să fi vorbit cu nimeni vreun cuvânt, ucenicul a rămas mirat și l-a întrebat: când am predicat? Preotul i-a explicat: prin prezența și purtarea noastră între credincioși. Asemenea predică vie o poate face zilnic preotul bun din parohie: prin atitudinea sa demnă și corectă, prin privirea sa curată, prin îmbrăcămintea sa decentă. Preotul predică și când împărtășește durerea vreunei familii încercate și când participă la bucuria alteia. Cuvântul lui înțelept și cântărit, desfătarea cumpătată în marginile buneii cuviințe și a voii lui Dumnezeu, munca stăruitoare și cinstită, viața orînduită, toate laolaltă formează o continuă predică edificatoare, un îndemn permanent spre împlinirea celor plăcute lui Dumnezeu, o pildă vie că toate se pot în Hristos Cel ce ne întărește.

Un astfel de păstor se încadrează în tabloul ce ni-l prezintă Sf. Ap. și Evanghelist Ioan în capitoul 10, versetele 3-4: *„Oile ascultă glasul lui și el strigă oile sale pe nume și le scoate și când scoate oile sale, merge înaintea lor și oile merg după dânsul, pentru că, cunosc glasul lui.”*

Aceasta-i dorința lui Iisus Hristos - Dumnezeu: să aibă preoți râvnitori: *„așa să lumineze lumina voastră*

înaintea oamenilor ca văzând faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Mt. 5, 16)

Așa ne dorește turma ce ni s-a încredințat: păstori buni, mergând înaintea ei, ascultătoare de glasul pe care-l cunoaște.

Să împlinim aceste așteptări ale cerului și pământului, făcându-ne: „*Puternici în faptă și cuvânt! Căci, acestea făcând ne vom mântui și pe noi și pe cei ce ne vor asculta*” (I Tim. 4, 16).

III

EVOCĂRI

**ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU,
MODEL DE CONDUITĂ
PENTRU SLUJITORII BISERICII**

† Dr. IRINEU POP-BISTRITĂNUL
EPISCOP-VICAR

În galeria marilor personalități ale neamului nostru românesc un loc de frunte merită vrednicul ierarh Teofil Herineanu, care între anii 1957-1992 a păstorit de Dumnezeu păzita Eparhie a Vadului, Feleacului și Clujului. Acest păstor sufletească plin de râvnă apostolică, dascăl al dreptei credințe și ajutor al săracilor, a văzut lumina zilei pe plaiurile transilvănene ale Bistriței, în localitatea Arcalia, într-o familie aleasă de creștini.

Părinții săi, Vasile și Ludovica au avut 4 băieți, care vor rămâne orfani de tată la o vârstă fragedă. Cel mai mare, Teofil, avea, la moartea tatălui său, 17 ani, iar cel mai mic, Alexandru, 2 ani. Viitorul apostol al lui Hristos a fost de mic foarte legat de

mama sa care, ca o altă Antuza, și-a crescut odrasla în frică de Dumnezeu și respect pentru oameni. Fire profund gânditoare, evlavioasă și tăcută, Teofil a străbătut cu ușurință toată învățătura pe care a primit-o atât în cadrul cursurilor liceale și academice, cât și în cadrul specializării de la Paris.

Din primii ani de școală, manifestă înclinații deosebite spre studiul limbii și al diverselor ei aspecte, fiind preocupat în special de cel artistic, notându-și cu mare atenție și cu multă sârguință expresii deosebite întâlnite în lecturile individuale. Încă din copilărie se dovedește a fi ascultător și contemplativ, impunându-se în fața colegilor de generație prin modestie, prin reținere, dar mai ales prin spiritul critic. Așa cum afirma mama sa, *el era un copil foarte serios*, observațiile sale fiind pertinente, și chiar de temut uneori.

După terminarea studiilor teologice ajunge preot, iar mai pe urmă episcop al Romanului și Hușilor (1949-1957), urmat fiind pretutindeni de venerabila sa mamă care îl trata cu o delicată afecțiune. Mama sa nutrea un adevărat respect pentru fiul ei pe care – afirma ea – n-a fost obligată să-l certe niciodată pentru că niciodată n-a supărat-o. Arhiepiscop fiind, îi spunea atât de duios *mămica* și o prezenta tuturor celor care-l vizitau, fiind foarte mândru de mama sa. Cu toate acestea mama îl respecta ca pe un adorabil fiu ales și nu-i ieșea din cuvânt. De multe ori argumentul suprem al mamei în deciziile pe care le lua față de nepoți era: *Așa a zis Preasfințitul*.

Mereu în preajma fiului, devenit episcop, mama îi era cea mai apropiată confidentă care îi intuia

totdeauna stările sufletești. Vizitându-l la reședința episcopală, preotul Gala Galaction scria: *Vlădica Teofil, un vrednic urmaș al adormitului întru fericire arhiereul Gherasim Safirini, este un suflet plin de curcizie, devotat casei și slujbei Domnului, și model de urmat pentru toți arhierii din pământul nostru românesc de azi. Lângă el trăiește și rostuiește casa episcopală, mama vlădicăi, o bătrânică ardeleană, o adevărată fiică a Ardealului românesc, tradițional și plin de seculară voioșie.*

Harismaticul arhiereu Teofil a păstorit 35 de ani Eparhia Clujului acordând o atenție deosebită clerului, îndemnându-și preoții să întărească adevărul mântuitor, promovând în popor moralitatea și dragostea de neam. Prin slujbele săvârșite, prin predicile sale și prin vizitele canonice, râvnitorul chiriarh a urmărit fortificarea în credință a credincioșilor, stăvilirea prozelitismului sectar și cultivarea devotamentului față de Legea strămoșească. Acest *slujitor al lui Dumnezeu* (cf. II Cor. 6, 4) știa, asemenea Sfântului Grigorie de Nazianz, că preotul trebuie să fie, prin comportarea, viața și gândirea lui, *o oglindă nepătată a lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești*. De aceea, se străduia din răspuțeri *să se facă pildă credincioșilor* (cf. I Tim. 4, 12).

Deși era total devotat Bisericii și slujirii pastorale, sobrul ierarh ținea totuși legătura cu rudele sale. O dată pe an, de ziua sa de naștere (11 noiembrie), își invita frații, împreună cu familiile lor, la reședința eparhială. Întâlnirea era emoționantă. Veneau toți ca la un dascăl iubit, dar sever, îi aduceau flori și câte un mic dar de care se bucura nespus. La masă

era voios și binedispus. Avea simțul umorului, asemenea părinților pustiei. Îi plăcea să pună întrebări tuturor și să se întrețină cu fiecare în parte. Toate rudele îl respectau sincer și din convingere, nu superficial.

Ca un adevărat părinte, distinsul arhieru i-a iubit pe toți fiii săi duhovnicești și pe toți preoții din eparhie. Nu suporta să se vorbească rău despre preoți, ca unul care înțelegea bine noblețea apostolatului. Era supărat și profund mâhnit când trebuia să ia o hotărâre împotriva lor. Totuși, aceasta nu-l împiedica să fie aspru și de neînduplecat în decizii. Îmi amintesc faptul că, elev fiind la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, într-o cuvântare, vlădica Teofil ne-a povestit cum a certat pe un preot reclamat de credincioși că nu-și pregătește predicile. L-a chemat la centru eparhial și l-a întrebat: *Părinte, când ți-ai pregătit predica pentru duminica trecută?* Acesta a răspuns: *În timp ce mă spălam pe picioare*; la care chiriarhul îi zice pe un ton muștrător: *Spălătură le-ai dat credincioșilor!*

Mare, atât prin statură, cât și prin darul cu care a fost înzestrat, având un trai aspru și o minte adânc cugetătoare, ducea o viață îngerească, rugându-se neîncetat, învățând mereu și mângâind pe toți. Pentru aceasta s-a făcut, asemenea părinților capadocieni, doctor al bolnavilor, hrănitor al flămânzilor, păstor adevărat al oilor celor risipite. Valorifica timpul, se concentra asupra priorităților, înțelegând că *fiecare lucru de sub cer își are ceasul lui* (Eccl. 3, 1). Lăsându-se în seama lui Dumnezeu, învingea tensiunea lăuntrică, agitația interioară și anxietatea.

Arhipăstorul Clujului arăta tuturor că Sfânta Scriptură este cea dintâi carte de care are trebuință omul credincios, că aceasta este izvorul de lumină din care se inspiră slujitorii lui Hristos. Convins că Biblia are propriile puteri, și că un credincios care o citește este mult mai pregătit pentru lupta vieții decât unul înstrăinat de această carte, Arhiepiscopul Teofil a ținut să dea celor de sub ascultarea sa hrana consistentă a Cuvântului revelat. În acest fel, se străduia să-i facă pe ascultătorii săi să guste farmecul Scripturilor și așa, încetul cu încetul, să-i deprindă cu drumul pe care trebuie să meargă un stegar al lui Iisus Hristos. Meșter al cuvântului, vlădica de la Cluj tâlcuia cu mare râvnă Scripturile vindecătoare de dureri și transformatoare de vieți (cf. I Pt. 1, 23).

Omul lui Dumnezeu (cf. I Tim. 6, 11) n-a glumit niciodată cu cele sfinte. Spovedania era preocuparea sa de cea mai mare importanță. Aproape că nu era duminică și sărbătoare în care să n-o recomande ca pe un al doilea Botez. El însuși se spovedea săptămânal, având ca duhovnic pe venerabilul preot Gheorghe Simu, de la biserica „Schimbarea la Față”. Când mergeam la conferințe sau întruniri preoțești îmi sugera: *Să-i sfătuiești pe preoți să-și mărturisească des păcatele*. Auzindu-l vorbind astfel, îmi aminteam de cuvintele Sfântului Clement Romanul: *E mai bine să-ți mărturisești păcatele, decât să-ți împietrești inima*.

Până la cărunta vârstă a bătrâneții, a ținut cu regularitate toate posturile rânduite de Biserică. În Postul Mare și în Postul Crăciunului, în casa arhierelui Teofil se citea, seară de seară, Paraclisul Maicii Domnului, pentru care avea o mare evlavie. Această

osteneală ascetică îl asemena cu părinții filocalici, care se luptau să topească *coașa pământescă de pe inimă*, ca, prin dinamismul ascendent al sufletului, să ajungă la simțirea fierbinte a dragostei curate față de Dumnezeu. Numai o astfel de dragoste îl ajută pe slujitorul Altarului să fie mereu devotat și rodnic în apostolat.

Până în cea din urmă clipă a vieții sale, în fiecare seară avea ora rânduită de rugăciune în capela din reședința eparhială. Nici o altă obligație nu-l reținea de la rugăciune. Îmi amintesc că, în drum spre București, s-a oprit la Mănăstirea Sinaia și, la momentul potrivit, s-a retras în biserica voievodală, s-a închis pe dinăuntru și s-a rugat timp de o oră, după obicei. Acest lucru îl făcea din dorința de a fi în colocviu iubitor cu cerul. Avea aceeași convingere ca Sfântul Simeon Noul Teolog, care spune: *Precum trupul are nevoie de răsuflarea aerului, tot așa și sufletul are nevoie de necurmata pomenire a lui Dumnezeu*.

Bunului ierarh îi plăceau florile și culorile acestora, pe care le admira mai ales în timpul liber. Colecționa timbre frumos decorate și care ilustrau portul național. Când trimitea o scrisoare în străinătate avea plăcerea de a găsi cel mai delicat timbru, cel mai reprezentativ pentru a reflecta specificul autohton în portul popular românesc. Dorea astfel, ca străinii să-și delecteze ochii, să afle despre frumusețile țării noastre, despre valorile acestui *paradis etnic*, cum numea cineva spațiul românesc.

De-a lungul vieții, zi de zi, chiar și în timpul iernii, dinamicul arhipăstor ieșea la plimbare. Mai ales după moartea mamei sale, era însoțit de fratele

său mai mic, acesta devenind și mai mult disponibil odată cu pensionarea. În ultima vreme, îi plăcea mai mult să asculte. Fratele Alexandru, cu 15 ani mai tânăr decât venerabilul arhiereu, trebuia să-l țină la curent cu mersul evenimentelor din lume. Acesta și-a îndeplinit foarte conștiincios „ascultarea”, de vreme ce, după moartea lui survenită în 1991, Înaltpreasfințitul a recunoscut că plecarea fratelui său la Domnul i-a lăsat un mare gol în suflet.

O virtute de aur ce a caracterizat personalitatea chiriarhului de la Cluj a fost milostenia. Avea condici unde ținea o sumară evidență a celor pe care îi plătea cu regularitate. Mulți dintre aceștia nu erau prea onești și aveau curajul să vină de mai multe ori. Nu-i refuza, dar le spunea că nu e tocmai cinstit să-l mintă chiar pe unul dintre binefăcătorii lor. Îi miluia pe toți, convins că fapta cea bună săvârșită din inimă curată nu-și pierde valoarea și răsplata, chiar de se împărtășește de ea un netrebnic.

În 18 aprilie 1992 îmi spunea că, dacă despre oferirea anumitor lucruri românul spune: *Dai, nu ai*; când e vorba să ajuți un sărac sau o biserică, se poate spune: *Da, ai*; *Primești plată cerească!* La câteva zile după moartea sa, am găsit în biroul său astfel de condici, printre care una adusă la zi cu multe nume de persoane aflate în diferite zone ale țării, care primeau lunar mandate poștale cu sume între 300 – 1000 lei. A fost impresionant să vezi cum, auzind că binefăcătorul lor a adormit, s-au adunat săracii pe care i-a miluit și îl plângeau cu jale întocmai cum se tânguiseră nevoiașii la moartea Sfântului Vasile cel Mare.

Acum, vedem parcă aievea figura luminoasă a marelui arhiepiscop Teofil, cu trăsături nobile ale feței și cu un zâmbet agreabil, toate acestea susținute de o constituție fizică bine organizată. Era calculat în mers și măsurat la vorbă, ca un avvă înțelept. În aparență era închis în sine, dar, în realitate, era deschis din fire, discret, reținut și simpatice prin sufletul său luminos și prin ecoul glasului ferm. Obişnuia să te întâmpine la venire cu salutul: *Pace ție!*, iar la plecare îți spunea: *Să fii binecuvântat!* Pentru a sublinia o idee, avea obiceiul să repete de două-trei ori un cuvânt. În discuțiile cu alții vorbea puțin și chibzuit, spunând numai ceea ce era folositor.

Avea o adevărată slăbiciune pentru proverbele latine. Cele mai des folosite erau acestea: *Audiat et altera pars* (Să fie ascultată și cealaltă parte); *Nemo presumitur malus donec probatur* (Nimeni să nu fie socotit rău, până nu este dovedit); *Invidia clericorum pessima* (Invidia clericilor este foarte rea); *Ora et labora* (Roagă-te și muncește); *Gratis aseritur, gratis negatur* (Afirmație gratuită, negație gratuită). Acestea constituiau pentru Înaltpreasfinția Sa adevărate principii călăuzitoare. Se știe că un om folosește acele maxime și proverbe care îl caracterizează, sau care îl ajută să-și pună în aplicare un gând sau un plan.

Înaltul ierarh al Clujului și-a dobândit un mare echilibru sufletească alături de un acut simț al realității, fiind animat de un puternic atașament față de Biserica Ortodoxă. În decursul deceniilor de arhipăstorire, a urmărit cu toată sinceritatea și căldura propășirea Ortodoxiei. Imediat după evenimentele

din 1989, l-au vizitat câțiva delegați ai greco-catolicilor, propunându-i să revină de partea lor. Răspunsul arhiepiscopului a fost următorul: *În 1948 eu n-am trecut la Ortodoxie ca să fac paradă, iar de atunci încoace n-am făcut doar circ și figurație, ci chiar în profunzimea sufletului meu am devenit ortodox. În privința greco-catolicilor a fost extrem de decis; n-a fost de acord cu cedarea nici unei biserici. Adeseori afirma că poporul român nu simte nevoia să îmbrățișeze și să reînvie greco-catolicismul, deoarece acesta nu-i aduce nimic nou față de hrana spirituală oferită de Biserica Ortodoxă.*

Spirit contemplativ, subtil, echilibrat, convingător și dârz, înzestrat cu judecată echilibrată, a reușit să apere cu înțelepciune interesele Bisericii și ale Neamului, în anii grei ai dictaturii comunist-ateiste. Știa să asculte mult, iar, după o bună chibzuință, să dea soluțiile cele mai folositoare pentru toți. Avea o inimă plină de iubire și iertătoare, dar niciodată tolerantă cu dezordinea și păcatul; chiar și muștrările pe care le făcea celor vinovați te cucereau și te captivau prin poziția lor justă, demnă și corectă. El a fost omul căruia îi datorăm cinste și prețuire, iar eu, personal, îi datorez veșnică neuitare și rugăciuni fierbinți de fiu duhovnicesc.

Îmi amintesc cu câtă dragoste părintească m-a primit la Cluj, în noiembrie 1990, și m-a îndrumat, călăuzindu-mi primii pași pe drumul greu și plin de răspunderi al demnității arhieresti. Într-o ședință a Permanenței Consiliului eparhial mi s-a adresat astfel: *Preasfinția Ta trebuie să crești, să te dezvolti, iar eu trebuie să scad. Nu trebuie să faci greșeli, căci oamenii*

te vor judeca și vor zice că Arhiepiscopul e bătrân și senil, dar Episcopul cel tânăr ce face!? Am învățat multe de la scumpul meu Chiriarh, care avea o colosală experiență acumulată în timpul celor 17 ani de preoție (1932 – 1949) și 43 de ani de arhierie (1949 – 1992), calcul făcut de către el însuși într-un carnețel cu puțin înainte de a pleca din această lume.

Uneori petrecea în singurătate pentru o comunicare liniștită cu Dumnezeu. Câteodată îl vizitam, găsindu-l fie în pat, fie cufundat în meditație pe fotoliul din birou. Îi plăcea să cugete la cele sfinte în isihie. De câte ori îl surprindeam în această stare, parcă auzeam ecoul cuvintelor Sfântului Efrem Sirul: *O, liniște, omorârea slavei deșarte, o, liniște, căruță și car de foc ce ne duci la cer!* Isihia sau retragerea solitară este într-adevăr un mijloc foarte potrivit pentru a ajunge la rugăciunea neîncetată, la unirea cu Dumnezeu.

Nu se temea să vorbească despre moarte. Dimpotrivă, îmi mărturisea cu seninătate că se pregătește de plecare, dorind să dea *răspuns bun* lui Hristos. Știa că moartea vine neanunțată: *Mama mea și frațele meu au murit repede. Ziua am luat masa cu ei. Noaptea s-au stins din viață. S-ar putea să mor și eu așa.* Ascultându-l mi se părea că vorbește însuși înțeleptul Solomon, zicând: *Sunt și eu om muritor asemenea tuturor, coborând din neamul celui dintâi om zidit din pământ* (Sol. 7, 1).

Era convins că omul, pregătindu-se de moarte, primește capacitatea de înaintare neșovăielnică spre aurorele dimineților viitoare. Înțelegea perfect că viața este o mișcare spre sfârșitul nesfârșit, căci *trece*

chipul lumii acesteia (I Cor. 7, 31). Noi, prin Învierea lui Hristos, am fost eliberați de tirania și de groaza morții, și am devenit participanți la o nouă viață, cea din Împărăția cerurilor deschisă oamenilor prin Domnul Iisus, Biruitorul morții. Marele paradox este că nemurirea începe odată cu moartea, această graniță la care ne așteaptă Domnul vieții, *singurul Care are nemurirea* (I Tim. 6, 16).

Pe neașteptate a sosit și ziua când nu se mai putea ridica din pat. S-a topit treptat ca o lumânare. Mai erau câteva licăriri de viață. Le spunea celor din jurul său: *Omule înaintea morții știi totul, voind să arate prin aceasta că este gata de plecare pe celălalt tărâm. Nepotul tău, Teofil, protopop al Dejului, l-a întrebat: Unchiule, ce sfat ne dai, ce ne spunei acum?* La care primește drept răspuns: *Pace, pace!* Apoi le adresează cuvintele: *Să nu vă certați, iertați-mă și spuneți tuturor să mă ierte. A avut încă energia să dicteze o rugăciune frumoasă cu rugămintea să fie rostită cu voce tare; auzind-o se mângâia. I-am rostit-o și eu. Era o expresie a dorului de mântuire: O, de-aș muri ca drepții, și cele din urmă ale mele să fie ca ale lor* (cf. Num. 23, 10).

La un moment dat a fost întrebat: *Ce vă doare?* La care a răspuns calm: *Nu mă doare nimic, dar mă doare totul.* Era durerea de rădăcină a sufletului de cortul său de lut, cum arată cântarea bisericească: *Vai, câtă durere are sufletul când se desparte de trup! Vai, câtă lacrimă atunci!* M-au șocat cuvintele sale: *Rugați-vă, ca să mor!* Dar eu cred că din aceasta se vede limpede concepția despre moarte a cuviosului ierarh Teofil, asemănătoare cu a sfântului Ioan Gură de Aur care,

amenințat fiind cu moartea, a spus: *Viața mea este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu. Moartea mă va duce în prezența desăvârșită a lui Dumnezeu.*

Luni dimineața am săvârșit Taina Sfântului Maslu dimpreună cu preoții Vasile Raus și Iustin Tira, după care ne-a făcut semn cu mâna să-i dăm Sfânta Evanghelie să o sărute, închinându-se solemn de trei ori. Seara i-am citit dezlegarea cea mare și am rostit formula de iertare de la Taina Spovedaniei, după care a exclamat triumfător și cu putere: *Amin! Amin! Amin!*, și mi-a mulțumit. După plecarea mea, luminat la față și relaxat a adormit un timp. Trezindu-se, încerca să rostească rugăciunea „Născătoare de Dumnezeu”, dar nu mai avea putere. L-au ajutat cei din jur. După rugăciune, a zis cu o voce stinsă: *Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi!* Acestea au fost ultimele cuvinte ale sale, rostite în această viață pământească. A căzut într-un somn liniștit până marți dimineața la ora 6,00 când, asemenea Sfântului Antonie cel Mare, *ușor, ca și cum ar fi adormit, și-a dat duhul – și s-a dus la sfinții părinți.*

În pleiada marilor ierarhi ardeleni, figura patriarhală a ilustrului Chiriarh al Clujului ocupă un loc de seamă. Fiind mort doar trupește, trăiește mai departe cu generațiile care vor urma prin ceea ce este valoros și trainic în activitatea pe care a îndeplinit-o în cei 60 de ani de liturghisitor la Altarul lui Hristos. Pentru cei care l-am cunoscut mai de aproape, ecourile virtuților sale stăruie în amintirea noastră ca o icoană curată și înseninătoare ce ne

aduce frumos aminte că nu avem dreptul să-l uităm. Însuși Sfântul Apostol Pavel ne spune că trebuie să urmărim exemplele bune ale acelor păstori care ne-au învățat credința și au trăit potrivit acesteia (cf. Evr. 13, 7).

Prin pilda sa vie, ne îndeamnă să prefacem viața noastră într-un *Te Deum laudamus*, iar pustia lumii acesteia într-o livadă duhovnicească și într-un rai înverzit pentru sufletele noastre. Înaltpreasfinția Sa ne-a arătat că viața noastră, a celor ce am primit mântuirea, nu poate fi trăită oricum, deoarece Dumnezeu *ne-a ales întru El mai înainte de întemeierea lumii, pentru ca întru iubire să fim în fața Lui sfinți și fără prihană ... spre lauda slavei harului Său cu care ne-a dăruit întru Cel-Iubit* (Efes. 1, 4 și 6). Marea personalitate bisericească, Arhiepiscopul Teofil, prin remarcabila sa statură spirituală, ne învață să nu rămânem la ABC-ul Evangheliei: adică la iertarea primită prin Jertfa de pe Cruce, ci să lăsăm Duhul Sfânt să rodească în noi. Pentru toate acestea, eu îmi permit să exclam astfel: *Bucură-te, al Clujului strălucit veghetor; Bucură-te, al preoților înțelept îndrumător; Bucură-te, Teofile, iubitorule de Dumnezeu!*

ARHIEPISCOPUL TEOFIL – PĂRINTELE NOSTRU

† VASILE SOMEȘANUL
EPISCOP VICAR

Se împlinesc în acest an un centenar de ani de la nașterea celui care a fost vrednicul de pomenire părintele nostru Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului.

Urmând îndemnului Sfântului Apostol Pavel „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri care v-au vestit vouă cuvântul lui Dumnezeu, priviți cu luare-aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13, 7), încerc să-mi exprim și prin aceste rânduri prețuirea deosebită pe care am avut-o și o voi avea mereu pentru acest om integru, auster și evlavios pe care am avut șansa să-l văd din copilărie, pentru ca mai apoi să-l am în taină, împreună cu alți îndrumători întru ale vieții duhovnicești, unii mutați la viața neîmbătrânitoare, exemplu de dăru-

ire pentru misiunea sacerdotală pe care a împlinit-o fără abateri sau poticniri.

Urmând unui îndemn lăuntric de a urma după absolvirea liceului în anul 1971 cursurile de teologie la Institutul Teologic Ortodox de Grad Universitar din Sibiu cu gândul de a deveni preot, m-am adresat părintelui paroh de atunci al parohiei „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Cluj-Napoca Mănăstur, venerabilul părinte Romul Popa, fost protopop al Ludușului, fost consilier eparhial la Cluj, fost deținut politic și președinte al Consistoriului Eparhial Cluj până la vârsta de 86 de ani. A trăit 91 de ani, trecând din această lume în anul 1981 cu bucuria de a-și dăruia ca dintr-un izvor bogat cunoștințele și trăirile duhovnicești, teologice, culturale și istorice. Trebuie să evoc și pomenirea părintelui Romul Popa, pentru că ceea ce a urmat după ce i-am împărtășit gândul de a urma teologia, m-a adus în apropierea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Teofil.

În vara anului 1972, părintele Romul Popa m-a prezentat în cabinetul eparhial Înaltpreasfințitului Teofil (atunci episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, înălțarea eparhiei și a episcopului urmând a fi săvârșite în anul următor). Faptul că proveneam dintr-o familie de muncitori și că eram primul clujean care doream să urmez teologia a contat, cred, în ajutorul pe care l-am primit la promovarea examenului eliminator de muzică bisericească și apoi în multe împrejurări din timpul studenției, dar mai ales în timpul slujirii preotești.

Ca student teolog, fără a întrerupe legătura filială cu parohia și cu familia părintelui Romul Popa,

pensionat în anul 1973, am început să frecventez în vacanțe și Catedrala eparhială.

Nu pot să nu-i fiu recunoscător Înaltpreasfințitului Teofil pentru contribuția directă pe care a avut-o în îndrumarea și formarea mea ca slujitor al Bisericii Neamului.

Nu pot să uit că în anul I fiind, am primit un ajutor financiar de 400 de lei, bani cu care am cumpărat cele 4 volume din *Filocalia* Părintelui Dumitru Stăniloae, apărute până în anul 1948, cărți greu de găsit în acel timp, și că apoi, începând din vacanța anului 1974 până în 1976, în fiecare an, în lunile iulie, august și septembrie, eram angajat cu o normă întreagă de lucrător la biblioteca eparhială, având posibilitatea să cunosc oameni și cărți.

După promovarea examenului de licență în teologie, comisia fiind prezidată de Înaltpreasfințitul Teofil, în luna noiembrie 1976, mi-a fost aprobată cererea de a fi hirotonit preot celib pe seama parohiei Tureni, prot. Turda și detașat în postul temporar vacant de preot slujitor la parohia „Sfinți Apostoli Petru și Pavel” din Cluj-Napoca – Grigorescu, pentru ca în septembrie 1977 să fiu numit în postul III de preot slujitor la parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Cluj-Napoca – Mănăstur, iar în octombrie 1991 să fiu numit stareț al Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului” de la Nicula.

Nu pot să uit de asemenea, grija pe care Părintele Arhiepiscop Teofil o avea față de oamenii săraci și bolnavi pe care îi ajuta din propriul salariu. Timp de mai mulți ani, din anul 1976 eram chemat în fiecare lună la Cabinet, unde primeam două plicuri cu câte

300 de lei pe care le duceam la doi credincioși cu handicap motor sever pe care i-a ajutat până ce au trecut din această lume.

Nu pot să nu-i mulțumesc și pentru faptul că în mai multe rânduri când neintenționat am ajuns în conflict cu autoritatea politică de atunci, în mod tacit, dar ferm, m-a apărut.

Sunt multe și luminoase amintirile pe care eu ca și nenumărații colaboratori sau credincioși obișnuiți le păstrăm cu evlavie în suflet.

Între aceste amintiri este și aceea legată de Icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Nicula de care Arhiepiscopul era profund legat sufletește și în fața căreia se ruga ore în șir și pe care din 30 ianuarie 1964 (de la recuperarea ei din peretele casei bătrânului Vasile Chezan „Moșul” din Lunca Bonțului unde a fost ascunsă în toamna anului 1948) până în 24 Martie 1992 a adăpostit-o în paraclisul personal.

Atât recuperarea, cât și restituirea Icoanei de la Nicula accesului public „în casa ei”, pot fi socotite minuni ale Maicii Domnului. Este cunoscută dorința și silința Arhiepiscopului Teofil de a găsi Icoana, silință rămasă ani de zile fără nici un rezultat. Icoana a fost recuperată în chip miraculos de starețul de atunci a Mănăstirii Nicula, Preacuviosul Arhimandrit Serafim Măciucă, care în ziua de 30 ianuarie 1964 a fost chemat în acel cătun izolat, Lunca Bonțului de un credincios. După ce și-a împlinit misiunea, fără să fie solicitat anume, s-a abătut și la casa „Moșului Vasile Chezan”, unde i s-a părut suspect faptul că deși era zăpadă mare, nu se vedea nici o urmă pe zăpadă. Părintele a forțat

ușa casei și l-a găsit pe bătran sleit de puteri după câteva zile fără hrană și fără căldură și care privea insistent într-un anume loc, unde icoana era zidită în perete. Așa a fost găsită și recuperată Icoana de la Nicula și totodată a fost salvată viața bătrânului Vasile Chezan care a fost luat în grija Mănăstirii Nicula unde a trăit câțiva ani¹.

Sfânta Icoană a fost declarată public, cu curaj, de Arhiepiscopul Teofil ca fiind „bun al Eparhiei” și astfel a putut fi adusă la Centrul Eparhial, unde a fost găzduită până la 24 martie 1992.

Apreciind că vremurile se normalizează, cu toată durerea despărțirii, Arhiepiscopul a dispus ca Icoana, restaurată în anul 1991, să fie readusă la „Casa ei” – Mănăstirea Nicula și să fie redată venerării poporului binecredincios.

Cu îndrumarea Părintelui Arhiepiscop Teofil, în ziua de 24 Martie 1992, în ajunul Bunei-Vestiri, înainte de ora 12, am ridicat din paraclis cu un sobor de preoți de la Catedrală Sfânta Icoană și am dus-o în Catedrală unde s-a oficiat Acatistul Bunei-Vestiri. Nu s-a făcut nici anunț despre această slujbă din timp. Știau de aceasta doar un grup de credincioși din Mănăstur care așteptau cu un autocar să ducem Icoana la Mănăstirea Nicula. Pe parcursul

¹ Această relatare a fost făcută în data de 29 octombrie 2009 de către Preacuviosul Arhimandrit Serafim Măciucă în prezența Părintelui Protopop Aurel Mureșan, a Părintelui Stareț al Mănăstirii Nicula, Arhimandritul Andrei și a unor părinți din soborul mănăstirii Nicula, a Domnului Primar al orașului Gherla Ing. Ioan Ovidiu Drăgan și a mai multor credincioși aflați la locul unde a fost casa lui Vasile Chezan, cu ocazia sfințirii Troiței ridicată în acel loc spre pomenirea evenimentului.

slujbei, Catedrala s-a umplut de credincioși, încât după terminarea acatistului a fost nevoie de mai bine de o oră să răzbatem cu Icoana prin mulțime, până la autocar.

În biserica din Iclod și apoi în satul Nicula și la mănăstire Icoana a fost primită de o mare mulțime de credincioși, unii veniți cu procesiuni de la mari distanțe.

Ajunsă la „Casa ei” cu purtarea de grijă a Părintelui Arhiepiscop Teofil, Icoana Maicii Domnului povățuiește și ocrotește cu darul ei pe toți cei care o cinstesc.

Pentru timpul în care a păstorit Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Teofil Herineanu, rămâne în Istoria Bisericii Ortodoxe Române, a colaboratorilor de la Centrul Eparhial și a credincioșilor, un Ierarh demn, ferm, dar și un model de viață evlavioasă prin rugăciune personală, o amănunțită cunoaștere a Sfintei Scripturi, prin realizările administrative, pastorale și misionare.

Acum, părintele nostru Arhiepiscopul Teofil Herineanu se bucură în ceruri pentru noile și importante împliniri de care se face părtaşă eparhia pe care a păstorit-o cu jertfelnicie.

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU
LA UN SECOL DE LA NAȘTERE
(1909 – 1992)

PR. IUSTIN TIRA

În luna noiembrie a acestui an (2009) se împlinesc o sută de ani de la nașterea **arhiepiscopului Teofil Herineanu**, personalitate marcantă a celei de a doua jumătăți a secolului XX din istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania, care a condus cu pricepere și totală dăruire eparhia Vadului, Feleacului și Clujului vreme de 35 de ani, adică din anul 1957 până în noiembrie 1992 când a fost chemat de Domnul la cele veșnice.

Ca unul care i-am fost slujitor apropiat vreme de 19 ani ca diacon, ca secretar eparhial și ca slujitor al Catedralei, la acest moment aniversar aș încerca să creionez câteva aspecte ale lucrării sale arhieresti mai puțin cunoscute.

Dintru început aș dori să menționez că pe tot

parcursul celor 43 de ani (8 ani la Roman și 35 de ani la Cluj) de arhierie s-a considerat întru totul solidar cu preoții în lucrarea pastoral-misionară, „împreună păstor și mărturisitor” (I Petru 5,1) pentru conducerea pe calea mântuirii a turmei duhovnicești îndreptate spre păstorire. Aceasta este rațiunea pentru care **preoția și preotul**, cu toate componentele lor, au fost mereu în preocuparea prioritară a vlădicului Teofil fiind convins că doar armonia dintre preot și chiriarh poate spori lucrarea duhovnicească la nivel de comunitate parohială. Cât de importantă considera că este această legătură spirituală dintre arhieriu și preot o putem observa dintr-o „Reflexie duhovnicească” pe care a scris-o pentru sine și pe care o transcriem aici:

„În primii doi ani după venirea mea la Roman, am fost asaltat la sărbători de scrisori și telegrame de felicitare ca o expresie a iubirii și aprecierii cu care am fost așteptat. Azi sunt felicitat mai puțin. De ce? M-am purtat rece față de bieții preoți. Prea repede i-am dojenit, prea ușor i-am pedepsit. De ce? Am o inimă îngustă și rece ca și mintea. Inteligența n’o pot schimba, dar inima o pot lărgi, o pot încălzi. Sigur, am fost nerăbdător și nepăsător la durerile și slăbiciunile celor din preajma mea. Da, prea egoist, prea rece, prea izolat față de cei ce altădată au văzut în mine un arhieriu blând, iertător, răbdător, părinte nu dispunător. Da, da am cedat prea ușor față de îngustimea colaboratorilor mei uneori acri și ambițioși să-și arate puterea. Vreau să mă schimb, să fiu mai prietenos și generos cu semenii mei. Vai pe câți i-am umilit, pe câți i-am întristat când puteam să-i bucur. Ce efect nefast are nervozitatea, aroganța! Nu, nu,

pe viitor voi căuta să mă port cu stăpânire de sine, să ridic curajul celor ce aleargă la mine iar să nu-i deprim. Câte greutăți nu le oferă viața, să le mai sporesc și eu amărăciunea ?? Nu, nu."

Aceasta este o însemnare olografă găsită în mapa de corespondență. Transformarea pe care și-o propune avea să se petreacă și să se regăsească în atitudinea episcopului Teofil față de preoțime ca și față de toți ostenitorii din ogorul Domnului, fără însă a face vreun rabat de la îndeplinirea datoriilor pe care le implică statutul de cleric.

Că așa s-au întâmplat lucrurile o confirmă un alt document și anume o scrisoare a **preotului profesor dr. Ștefan Lupșa**, cunoscutul istoric de la Institutul Teologic din Sibiu, care îndată după instalarea ca episcop al Vadului, Feleacului și Clujului îi scrie următoarele: *„Permiteți-mi să Vă fac smerite și sincere urări de noul an în noul câmp de muncă ce Vi l-a hărăzit Providența. Irineu Crăciunaș, cu care făcui în anii 1956 și 1957 duhovnicie la Institutul Teologic din Sibiu, care de acum va avea norocul de a fi între cei cinci stăpâni, mi-a povestit lucruri atât de frumoase despre Preasfinția Voastră, confirmate și de alții, încât am credința și nădejdea că „iubiți dreptatea și urâți fărădelegea, de aceea V-a uns Dumnezeu mai mult decât pe părtași.” Întru mulți și fericți ani, Stăpâne!, 30 dec. 1957”*.

Preoțimea eparhiei la care venea episcopul Teofil în decembrie 1957 avea o caracteristică aparte față de cea din eparhia Romanului și Hușilor. Era formată din preoți vechi ortodocși și din preoți reveniți la ortodoxie în octombrie 1948. Ținând seama că noul chiriarh provenea dintre preoții reveniți la Biserica

Ortodoxă, o parte dintre cei dintâi l-au primit cu rezerve, cel puțin la început, în vreme ce preoții reveniți l-au întâmpinat cu multă bucurie și speranțe. „Vine al nostru!” spuneau ei. Ori tocmai această împărțire în „tabere” episcopul Teofil era chemat să o gestioneze în așa fel încât toți să devină preoții eparhiei ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului. Lucrarea, așa cum s-a dovedit pe parcurs, nu a fost deloc ușoară, pentru că celor două categorii de preoți, menționate mai sus, se adaugă o a treia: cea a preoților greco-catolici nereveniți, care îl tratau ca pe un „trădător”. Cu credință neclintită, cu rugăciune stăruitoare, cu viață duhovnicească impecabilă, cu tact și înțelepciune și cu o fabuloasă răbdare, a reușit să creeze un corp unic de slujitori ai Bisericii străbune din această parte a Transilvaniei. Dovada acestei realizări o constituie statornicia în credința strămoșească a preoților și credincioșilor confirmată în frământările confesionale de după 1989.

Pentru că pomeneam mai sus de „o fabuloasă răbdare” doresc să menționez apăsător că nu este nici pe departe o sintagmă gratuită. Drept dovadă stă o întâmplare pe care mi-a relatat-o secretarul eparhial de la acea vreme, și pe care o înserez aici. Într-una din zile episcopul Teofil se întorcea la reședință dintr-o vizită pastorală împreună cu secretarul eparhial. La sosire a observat că sub poarta de intrare în reședința eparhială era așteptat de trei preoți greco-catolici, nereveniți. La vederea lor episcopul Teofil s-a luminat la față, a coborât bucuros din mașină și s-a îndreptat înspre ei ca să-i salute. Ajungând față-n față cei trei preoți apropiindu-se l-au scuipat

în obraz strigându-i „Iudă!” și fără să mai spună ceva i-au întors spatele și au plecat. Episcopul Teofil, și-a șters scuipatul de pe față și fără să spună nici un cuvânt, a urcat în apartamentul chiriarhal. Cu toate acestea ușa biroului său nu s-a închis niciodată în fața preoților greco-catolici care îl vizitau. Și nu erau puțini. Chiar și foștii profesori de la Academia Teologică Greco-Catolică, care mai erau în viață, teologi și preoți venerabili îi călcau pragul casei. Pe mulți i-a ajutat și financiar. I-am cunoscut și eu pe unii dintre ei. Între alții, îmi aduc aminte de părintele Luca, preot greco-catolic nerevenit, domiciliat în satul Șoimuș, com. Șieu, Jud. Bistrița-Năsăud, care venea din când în când și era ajutat de către episcopul Teofil. Este binecunoscut cazul părintelui Augustin Prunduș care nu numai că era angajatul Centrului eparhial dar era și protejatul Chiriarhului. Pentru cei ce scriu și acum că a fost „șicanat și amenințat să treacă la ortodoxie” menționez și eu aici doar una din „amenințările” concrete: vinul cu care părintele Augustin Prunduș săvârșea Liturghia „în clandestinitate”, în capela din casa proprie de pe strada Gh. Lazăr nr. 25, era vin liturgic trimis de către vlădicul Teofil prin diaconul Vasile Nemeș.

O categorie specială care a fost în preocuparea și grija episcopului Teofil a fost cea a preoților foști deținuți politici în închisorile comuniste. Cu excepția vrednicului de pomenire **patriarhul Justinian Marina** ceilalți ierarhi erau rezervați în a-i primi în rândul clerului activ pe cei trecuți prin închisori știut fiind că și după eliberare aceștia continuau să fie în supravegherea foarte atentă a securității.

Episcopul Teofil nu numai că i-a numit la parohii pe preoții eparhiei eliberați din închisori ci a primit preoți și din alte eparhii, refuzați de ierarhii lor.

Preoții eparhiei reprimiți în clerul activ sunt:

- **Preotul prof. Ioan Bunea** – numit la parohia Cluj Someșeni, iar apoi transferat la parohia „Schimbarea la Față” din același municipiu, de unde s-a și pensionat;

- **Preotul Gheorghe Mureșan** – numit la parohia Cluj-Borhanci de unde s-a și pensionat în anul 1991;

- **Preotul Gavril Relea** – numit la parohia Recea Cristur (prot. Dej), iar apoi transferat la Parohia Iclod de unde s-a și pensionat;

- **Preotul Gavril Zob** – numit la parohia Hășdate-Gherla, iar apoi transferat la parohia Gherla II de unde s-a și pensionat;

- **Preotul Vasile Frățilă** – numit la parohia Ciuleni (prot. Huedin) de unde fusese arestat și de unde s-a și pensionat;

- **Ieromonahul Filaret Puț** – numit la parohia Ciceu-Hășmaș (prot. Năsăud), de unde s-a și pensionat;

Preoții foști deținuți politici, care aparținuseră altor eparhii și pe care episcopul Teofil i-a numit la parohii sunt:

- **Arhimandritul Vasile Vasilache** – numit la parohia Bobâlna (prot. Dej);

- **Ieromonahul Mina Dobzeu** – numit la parohia Buza (prot. Dej);

- **Ieromonahul Arsenie Papacioc** – numit la parohia Filea de Jos (prot. Cluj);

- **Ieromonahul Cleopa Nan** – numit la parohia

Baba (prot. Tg. Lăpuș), iar apoi transferat ca stareț al mănăstirii Nicula;

- **Ieromonahul Gavril Gherasim Bica** – numit la parohia Cacova Ierii, satul natal (prot. Turda) de unde s-a și pensionat;

- **Preotul Lazăr Cârja** (fost preot militar) – numit la parohia Boian, (prot. Turda), de unde s-a pensionat;

- **Ieromonahul Adrian Făgețeanu** – numit la mănăstirea Piatra Fântânele, jud. Bistrița-Năsăud;

- **Ieromonahul Iustinian Petrinca** – numit la mănăstirea Piatra Fântânele, jud. Bistrița-Năsăud, retras în 1994 la mănăstirea Văratice unde a trecut la cele veșnice.

Acestora li s-au adăugat și **tineri teologi**, trecuți prin închisorile comuniste, primiți și hirotoniți de către episcopul Teofil. Aceștia sunt:

- **Alexandru Spinciu**, primit și hirotonit preot pe seama parohiei Fizeșu Gherlei, apoi paroh la Turda Veche și promovat în funcția de protopop al Turzii vreme de aproape 20 de ani;

- **Adrian Cărăușu**, fost deținut în închisorile comuniste vreme de 17 ani, primit și hirotonit preot pe seama parohiei Hodișu, prot. Huedin;

- **Gavril Burzo**, hirotonit preot pe seama parohiei Recea-Cristur, protopopiatul Dej, de unde s-a transferat la Suciul de Sus, prot. Tg. Lăpuș, jud. Maramureș;

- **Liviu Brânzaș**, ucenic al părintelui Dumitru Stăniloae în închisorile comuniste, primit și hirotonit preot pe seama parohiei Tureni, prot. Turda, transferat la parohia Suceagu, prot. Cluj, de unde

s-a și pensionat.

Toți cei pomeniți s-au dovedit a fi aceeași preoți de înaltă ținută și conștiință care au lăsat urme adânci în sufletele păstoriților și bucurie în inima Chiriarhului .

În aceste evocări la ceas aniversar aș dori să pun în lumină încă o însușire a arhiepiscopului Teofil, anume aceea de a recunoaște o greșeală și de a încerca îndreptarea ei. Și această calitate este probată tot de un document olograf – ciorna unei scrisori pe care a trimis-o directorului unei școli din Cluj pe care a vizitat-o în ziua de 21 martie 1964 și unde a avut un mic incident. Iată textul:

„Stimate Domnule Profesor. Vă felicit cu sinceritate pentru atitudinea calmă pe care ați avut-o față de tulburarea mea sufletească pricinuită în ziua de 21.III de obrăznicia unui elev nechibzuit de la școala dumneavoastră. Acest calm vă onorează în mod deosebit și vădește o stăpânire de sine vrednică de admirat și de imitat. În același timp vă asigur că am regretat și regret încă tonul meu de reproș cu care v-am vorbit și pentru care vă rog să mă scuzați. Recunosc că profesorii nu sunt vinovați pentru gafele elevilor nepricepuți. Sunt hotărât să dau uitării jignirea care m-a agitat în ziua menționată aici și să vă imit în însușirea cu care m-ați depășit. Tuturor celor nemulțumiți de agitația mea, faceți-le cunoscut, vă rog, scuzele mele neprefăcute. Cu toată stima, Teofil Herineanu. 21 III 1964”.

O astfel de atitudine nu mai necesită nici un fel de comentariu ci doar luare aminte.

Despre grija arhiepiscopului Teofil față de săraci s-a mai scris și este binecunoscută dărnicia cu

care miluia pe cei lipsiți, ca și grija pentru preoții din parohiile sărace, pentru preotesele văduve și preoții bolnavi, pentru parohiile care construiau biserici sau case parohiale, care reparau sau pictau biserici și nu în ultimul rând față de elevii seminariști de la Cluj și studenții teologi de la Sibiu, aparținători eparhiei, de care se interesa personal în fiecare trimestru, respectiv semestru. Cele două școli teologice erau îndatorate să-i trimită situația cu rezultatele la învățătură și purtare a elevilor, respectiv a studenților. Pe temeiul acestora acorda burse și ajutoare celor merituoși.

Toate acestea și altele pe care doar Dumnezeu le cunoaște și le-a scris în Cartea Vieții, îl așează în filele istoriei Bisericii Ortodoxe Române ca pe un ierarh dăruit slujirii lui Dumnezeu și oamenilor deopotrivă. Credincioșii și preoții care l-au cunoscut îl păstrează cu dragoste în suflet și rugăciune.

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU MISIONAR ȘI INTERPRET AL EVANGHELIEI

PR. VASILE NEMEȘ

În cursul arhipăstoririi sale de peste patru decenii, Arhiepiscopul Teofil Herineanu a acordat o atenție deosebită propovăduirii cuvântului Evangheliei, ținând seama de importanța dimensiunii kerigmatice a pastorației atât pentru transmiterea adevărilor de credință și apărarea lor de atacurile virulente a prozelitismului sectar, cât și pentru consolidarea păstoriților săi în dreapta credință ortodoxă. Înalțul ierarh avea în vedere și contextul cultural și pluriconfesional din importanta urbe transilvănească unde, cu precădere, cultele istorice izvorâte din Reformă: calvin, evanghelic și unitarian, puneau accentul pe o pregătire temeinică a transmiterii mesajului Evangheliei prin predică. Astfel, pentru a răspunde exigențelor reclamate de o pastorație eficientă, veghea permanent la pregătirea temeinică

a viitorilor preoți care începea în Seminarul Teologic și continua apoi la nivelul universitar.

Întotdeauna i-a apreciat pe preoții care-și înmulțeau talanții în aria propovăduirii Evangheliei, urmând îndemnul paulin care spune că „*Preoții care cârmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc cu cuvântul și cu învățătura*” (I Tim. 5, 17). Pe de altă parte, în cadrul conferințelor preoțești sau în alte împrejurări, nu-i menaja pe cei neglijenți în privința predicii numindu-i „slab vorbitori” și deseori repeta următoarea expresie: „Toți preoții binecuvintează, dar nu toți cuvîntează bine!” De asemenea, s-a îngrijit ca, permanent, slujirea liturgică să se desfășoare în atmosfera specifică de rugăciune și trăire profundă, în conformitate cu sintagma cântării Heruvicului: „Toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm”. În acest sens avea pretenția ca slujitorii din sobor, preoții și diaconii, să fie concentrați la slujbă, străbătuți de fiorul sacru și să participe ființial la atmosfera de taină a Sfintei Liturghii.

Purtarea de grijă și respectul pentru cuvântul rostit le-a manifestat și prin faptul că lunar, aproba programul serviciilor religioase din Catedrală, fixând în prealabil temele predicilor și urmărind cu intransigență respectarea acestuia.

Ampla activitate omiletică pe care a desfășurat-o vrednicul ierarh s-a concretizat în predici, cuvântări ocazionale, pareneze, pastorale și meditații la care se adaugă unele articole și studii cu un consistent conținut teologic, care-l remarcău ca un exeget iscusit de mare calitate, un teolog care nu dibuia în

nimic din cele ale credinței¹. Acestea, în mare parte publicate, au fost sintetizate într-un volum intitulat „Tâlcuri din Sfânta Scriptură” (Cluj-Napoca, 1987, 470 p.), titlu sugestiv care-l amintește pe arhipăstorul care predica având totdeauna Sfânta Scriptură în mână, pe care o deschidea cu mare îndemânare la citatele pe care-și fundamenta învățătura.

Lucrarea este precedată de o introducere care cuprinde trei cuvântări rostite cu ocazia instalării în scaunele episcopale de la Roman și Cluj și cu prilejul ridicării Eparhiei Clujului la rangul de Arhiepiscopie (9 septembrie 1973).

În cuvântările rostite la instalarea sa în scaunul episcopal, vorbește despre sublimitatea slujirii arhieresti și despre datoria episcopului de a supraveghea și conduce viața duhovnicească a eparhiei, de a se îngriji de ridicarea culturală și materială a păstoriților prin viață morală, având ca fundament trăirea autentică creștină în duhul Evangheliei: *„astăzi unui episcop i se cere mai mult ca în trecut, să se intereseze nu numai de moralitatea creștinilor, ci și de ridicarea lor socială, culturală și materială. La aceasta îl îndatorează și spiritul vremurilor noastre”*². Insistă apoi asupra curățeniei sufletești și a vieții duhovnicești exemplare pe care trebuie să o manifeste păstorii de suflete: *„Dacă Hristos, modelul păstorilor de totdeauna, a găsit necesar să*

¹ Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Cuvânt la înmormântarea Î.P.S. Dr. h. c. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, rostit în Catedrala din Cluj-Napoca la 6 noiembrie 1992, Editura Renașterea Cluj, nr. 11/1999, p. 1.

² Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Clujului, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj, 1987, p. 10 (predică rostită cu ocazia instalării în scaunul episcopal de la Roman, 28 august 1949).

se sfințească pe Sine însuși în vederea sfințirii păstoriților Săi, cu atât mai mult va fi trebuitor nouă, păstorilor celor greșitori, să ostenim pentru îmbunătățirea vieții noastre duhovnicești: «Și pentru ei Eu mă sfințesc pe Mine însumi, ca și ei să fie sfințiți prin adevăr» (Ioan 17, 19)³.

Având în vedere atacurile vehemente ale prozelitismului sectar cu care fusese confruntat și în calitatea de preot în parohiile pe care le păstorise, subliniază că una dintre marile responsabilități ale arhieriei este păstrarea integrității turmei de credincioși încredințată spre păstorie: „Îndemnul Apostolului Pavel îmi cere să păstoresc Biserica Domnului, priveghind ca lupii răpitori să nu răpească oile Domnului, având grijă să le călăuzesc la pășunea îmbelșugată a învătăturii Sale, la apa cea vie a harului Său, la odihna pe care o dă imitarea virtuților Mântuitorului nostru”⁴.

În cuvântarea rostită cu ocazia instalării în scaunul episcopal de la Cluj, subliniază atașamentul său față de credința ortodoxă și față de unitatea sufletească a poporului nostru, coordonate care l-au călăuzit în decursul întregii sale pastorații: „Făgăduiesc solemn să le fiu iubiților mei păstoriți pildă de atașament integral față de credința strămoșească, față de unitatea sufletească a poporului nostru, ca să le pot spune cu deplină îndreptățire: iubiții mei, fiți următori, pășiți pe urmele mele, precum și eu pășesc pe urmele marilor și vrednicilor mei înaintași: Episcopul Nicolae Ivan, cel de al doilea ctitor al acestei istorice vlădicii, și distinsul nostru Arhipăstor de astăzi, înalt Prea Sfințitul

³ *Ibidem*, p. 14-15. Predică rostită la instalarea în scaunul episcopal de la Cluj, 22 decembrie 1957.

⁴ *Ibidem*, p. 15.

*Mitropolit Nicolae Colan*⁵.

Predica Î.P.S. Arhiepiscop Teofil este în general o predică dogmatico-exegetică prin care urmărirea clarificarea învățăturilor de credință ortodoxe (tâlcuirea lor), în așa fel ca acestea să poată fi mai ușor înțelese de credincioși, precum și explicarea unor termeni biblici. Implicațiile morale și sfaturile practice decurgeau din acestea firesc, fără a fi necesar să le puncteze de fiecare dată.

În privința conținutului predicilor sale, identificăm următoarele aspecte principale:

ASPECTE DOGMATICO-MISIONARE

Ținând seama de faptul că predicile dogmatice contribuie eficient la eliminarea din sufletul credincioșilor a ignoranței în materie religioasă, la consolidarea lor în învățătura de credință ortodoxă, pentru a nu deveni pradă curenților religioase promovate de prozelitismul sectar, ierarhul Teofil, considerându-le necesare și eficiente, le-a acordat mare importanță pe parcursul întregii sale activități predicatiale. Dintre aceste teme predilecte, vom menționa următoarele: „*Taina întrupării Mântuitorului și problema chenozei*”. Aceasta face parte dintr-o serie de teme pe care le tratează în pastorale la Praznicul Nașterii Mântuitorului: Trimiterea Fiului lui Dumnezeu în lume; Pruncul cel smerit; Emanuel - Dumnezeu este cu noi; Numele cel minunat etc. pentru a exprima bucuria acestui eveniment extraordinar din istoria

⁵ *Ibidem*, p. 15-16

mântuirii neamului omenesc, plin de iubirea Tatălui Ceresc, care pentru bine nostru a trimis în lume pe Unicul Său Fiu. De aceea, ne îndeamnă: „*Hristos pe pământ, înălțați-vă! Înălțați-vă mintea cu recunoștință către Părinte luminilor. Ridicați-vă inimile cu bucurie către Dumnezeu a toată mângâierea*”⁶.

Vorbește apoi despre dumnezeirea lui Iisus Hristos ca Fiu adevărat propriu al lui Dumnezeu-Tatăl și despre consubstanțialitatea sa cu Tatăl „*Prin a Lui nețărmută dragoste și prin lucrarea Duhului Sfânt «Cuvântul trup s-a făcut» (Ioan 1, 14)*”. În mod gradat, într-o înlănțuire logică a ideilor, arată scopul întrupării Mântuitorului și abordează „*aspectul recapitulativ al răscumpărării*” înțelegând prin aceasta calitatea prin care Iisus Hristos, datorită firii umane, îi cuprinde, îi recapitulează” în Sine pe toți oamenii. „*Dar ce a urmărit Dumnezeu prin întruparea Fiului Său? De ce s-a făcut om din Treime, Cuvântul veșnic? Pentru ce Hristos, având chipul lui Dumnezeu, s-a despuat pe Sine luând chipul robului și s-a smerit prin ascultare, până la moartea Crucii? Răspunsul se poate cuprinde într-un singur cuvânt: iubirea! Iubirea Ziditorului față de zidirea Sa, față de lumea sufletelor... S-a coborât Cel Prea înalt ca să-l înalțe pe om. S-a despuat Făcătorul ca să îmbrace făptura Sa cu daruri și cu demnități nespuse de mari și să o readucă la starea în care se găsea mai înainte de căderea în păcat.*

Luând asupra Sa întreagă firea omului, intrând în familia omenească Cuvântul ne-a înălțat la rangul de copii adoptivi ai Tatălui din ceruri” (Gal. 4, 4-7)”⁷.

⁶ Ibidem, p. 96

⁷ Ibidem, p. 96

Face referire apoi la unitatea dintre Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl, după întrupare, afirmând următoarele: „Ajunghând să fie «Fiul Omului», adică om adevărat, Hristos n-a încetat nici un moment să fie «Fiul lui Dumnezeu», prezent în cer și pe pământ deodată. De aceea, Sfânta Scriptură zice: «Care este în sânul Tatălui». Ar fi o greșeală din partea noastră să zicem că «a fost» în sânul Tatălui. Timpul prezent al verbului vădește legătura neîncetată a Fiului cu Tatăl, vădește nemărginirea dumnezeiască a Mântuitorului”⁸.

Într-o cuvântare despre întruparea Mântuitorului face o exegeză la „imnul chenozei” din Epistola Sfântului Apostol Pavel către Filipeni (capitolul 2, versetele 6-11), afirmând despre Fiul întrupat următoarele: „S-a despuiat pe Sine părăsind nu natura dumnezeiască, ci părăsind slava dumnezeiască la care avea dreptul. S-a dezbrăcat de slava de care s-a bucurat în existența Sa de mai înainte. S-a deșertat pe Sine de slava care, în mod obișnuit, făcându-se om, trebuia să se răsfângă și să strălucească asupra firii Sale omenești. A scris «chip de rob», fiindcă omul ca un rob poartă pedepsele păcatului strămoșesc”⁹.

Urmările păcatului strămoșesc constituie tema centrală a unei predici dogmatice în care explică necesitatea venirii unui Răscumpărător, care să coboare către omul căzut, deoarece acesta, prin pierderea harului divin, cu propriile-i puteri nu mai putea urca la Dumnezeu. Gravitatea păcatului strămoșesc și consecințele sale nefaste asupra umanității le prezintă astfel: „Iată înlănțuirea și mărirea omului!

⁸ Ibidem, p. 98

⁹ Ibidem, p. 36. Predică la nașterea Domnului (1980)

Dar, durere, strămoșii neamului omenesc n-au păzit și n-au păstrat această demnitate înaltă, această cinste și măreție cu care au fost dăruți. S-au lăsat biruiți de ispita diavolului și a poftelor. Au căzut în păcatul neascultării de Dumnezeu. O dată cu păcatul au năvălit peste ei roadele lui. Sufletul pierde harul sfințeniei, pierde nevinovăția și darul științei negreșelnice. Pierderea harului dumnezeiesc aduce cu sine întunecarea, în parte, a minții, slăbirea voinței, înjosirea sentimentelor. Cu alte cuvinte, păcatul strămoșesc a adus cu sine slăbirea chipului lui Dumnezeu în om, ceea ce înseamnă slăbirea puterilor sufletului și înclinarea lui mai mult spre rău decât spre bine. Dar pedeapsa cea mai mare a fost moartea cu cele trei trepte ale ei: moartea trupească, moartea sufletească și moartea veșnică sau pierzarea. Iată înjosirea și mizeria omului”¹⁰.

Unirea ipostatică este o altă temă dogmatică pe care o explică în cadrul unei pastorale la Nașterea Domnului, dorind să facă mai accesibilă semnificația *Tainei creștinătății*. Subliniază faptul că Mântuitorul Iisus Hristos nu s-a sfiit niciodată să se numească pe sine *Fiul Omului* și chiar pe scurt „om”, alcătuit din carne și oase, supus afectelor, încât El însetează sau lăcrimează, făcând următoarea precizare: „să ținem seamă, totuși, că într-Însul carnea n-are nici o legătură cu păcatul. Iar întruparea s-a săvârșit nu prin schimbarea, nu prin transfigurarea naturii Sale dumnezeiești în natura omului, în omenitatea noastră, nici prin amestecarea în el a celor două firi - a celor două naturi. După întrupare, Cuvântul, adică Fiul, rămâne ceea ce a fost: Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat; rămâ-

¹⁰ Ibidem, p. 63. *Pastorală la Nașterea Domnului* (1973).

ne să fie o persoană dumnezeiască - una singură — cu două naturi. Și pentru că ne întâlnim aici cu un fapt greu de înțeles, adică: două firi într-o singură persoană, noi numim acest fapt taina sau misterul întrupării”¹¹.

Sfera temelor dogmatice existente în opera omiletică a Î.P.S. Arhiepiscopului Teofil este mult mai vastă. Am făcut exemplificările anterioare pentru a arăta rafinamentul cu care reușea să facă cât mai înțelese adevăruri de credință profunde și tainice așa cum este acela al „întrupării Fiului lui Dumnezeu”, asupra căruia am reflectat.

Înaltul ierarh a fost un iscusit apărător al credinței ortodoxe, în special al învățăturilor de credință atacate de sectele neoprotestante. Una dintre învățăturile de credință atacată vehement este aceea despre **Biserică**. Preocupat de această temă, explică nașterea ei în chip nevăzut prin jertfa pe cruce a Mântuitorului Iisus Hristos astfel: „Cât de frumoasă e icoana în care Sf. Pavel zugrăvește natura Bisericii sub figura unei mirese pe care Hristos o iubește cu căldură jertfelnică: «Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe sine (morții) pentru ca s-o sfințească...» (Efeseni 5, 25) «Biserica a fost câștigată de Domnul Hristos cu însuși sângele Său» (F. Ap., 20, 28). «Hristos este Adam cel nou» (I Cor. 15, 45). Eva a fost făcută din coasta luată din trupul lui Adam. Sângele ieșit din coasta lui Hristos continuă să curgă în jertfa euharistică. Apa ieșită o dată cu sângele din coasta Domnului nostru continuă să curgă în Taina Botezului”¹². Precizând că menirea Bisericii

¹¹ Ibidem, p. 58 *Pastorală la Nașterea Domnului* (1972).

¹² Î.P.S. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, *Învățăături despre Biserică*, în „Îndrumător Bisericesc”

este să-i cuprindă pe cei dreapți și pe cei păcătoși în vederea conducerii lor la mântuire și la fericirea veșnică, afirmă următoarele: „Cu toate că Biserica numără între fiii săi mulți păcătoși, ușuratici și firavi în credința lor, ea rămâne totuși o mireasă fidelă, care propovăduiește neabătut adevărul legii lui Hristos, cheamă neobosit la sfințenie și rămâne izvorul nesecat al harului ceresc. Este voia Stăpânului suprem să rămână neghina printre grâu până la judecata Lui cea de pe urmă” (Matei 13, 28-30)¹³.

Într-o serie de pastorale, cuvântări și articole se preocupă de *Cinstirea Sfintei Cruci*, și prezentând argumentele și temeiurile pentru care a fost cinstită dintru început de întreaga Biserică creștină. Pentru a răspunde atacurilor și răstălmăcirilor eterodoxe care nu admit argumente din Sfânta Tradiție sau din practica Bisericii pentru Cinstirea Sfintei Cruci, recurge la citate biblice, sprijinindu-se și pe textele paralele, dovedind pe lângă o foarte bună cunoaștere a Sfintei Scripturi, o deosebită elasticitate și perspicacitate în expunerea logică de argumente: „Sfântul Apostol Pavel, în epistola către Coloseni, arată deslușit că puterile întinericului au fost despuiate de stăpânirea lor de mai înainte prin mijlocirea jertfei de pe cruce: «A dezbrăcat domniile și puterile (diavolești) și le-a făcut de ocară înaintea lumii, după ce a ieșit biruitor asupra lor prin cruce» (Coloseni 2, 15).

„La a doua venire a Sa, când Iisus Hristos se va arăta pe norii cerului cu putere și cu mare slavă, atunci se va

editat de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1980, p. 29-36, preluat din *Tâlcuri din Sfânta Scriptură*, p. 187-195.

¹³ Idem, *Tâlcuri din Sfânta Scriptură*, p. 190

arăta în cer și semnul Fiului Omului, care nu este și nu poate fi altul decât arma lui de biruință: Sfânta Cruce (Matei 24, 30). Dacă atunci ea va fi în mare cinste, e foarte firesc ca noi, ucenicii Celui Răstignit pe cruce, să ne arătăm de pe acum respectuoși și evlavioși față de cinstită Crucea Lui”¹⁴.

ASPECTE MORALE, SOCIALE ȘI ECUMENICE

Pe lângă bogatul conținut doctrinar al predicilor prin care urmărirea cu precădere edificarea credincioșilor în adevărurile de credință, remarcăm faptul că deseori folosește predici morale, menite să contribuie la formarea caracterului religios-moral al păstoriților săi. Din gama variată de teme din această categorie, reținem următoarele: *Virtuțile teologice, Despre smerenie, Despre ascultare, împlinirea poruncii lui Dumnezeu, Pe calea desăvârșirii creștine, Calea fericirii, între virtute și păcat, Importanța mare a lucrurilor mici* ș.a.¹⁵.

În cadrul unor predici despre **virtuțile teologice**¹⁶, referindu-se la virtutea „credinței” afirmă că: „Dreptul pășește cu duhul său din lumină în lu-

¹⁴ *Ibidem*, p. 170. (Despre Sfânta Cruce). Acestei teme îi consacră mai multe cuvântări și studii, dintre care menționăm următoarele: „Crucii Tale ne-nchinăm, Hristoase”, în *Tâlcuri din Sfânta Scriptură*, p. 176-179; *Pentru noi creștinii dragostea pentru cruce n-a încetat*, p. 180-182.

¹⁵ Aceste teme sunt tratate în cuvântările cuprinse în volumul *Tâlcuri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca, 1987.

¹⁶ Autorul consacră celor trei virtuți teologice trei cuvântări: *Despre credință* (p. 223-228), *Despre nădejde* (p. 228-229) și *Despre iubire și vorbire* (p. 229-234).

mină sporită, propășește fără încetare în cunoașterea Domnului nostru Iisus Hristos, se bucură de luminile pe care le găsește în tainele, în misterele Lui cele mai înalte... Recunoscând micimea credinței noastre firave, să cerem cu căldură împreună cu apostolii: «Doamne, mărește-ne credința» (Luca 17, 5). Domnul așteaptă de la noi să colaborăm cu dărnicia Lui, așteaptă să depunem și noi eforturi pentru cultivarea și dezvoltarea credinței noastre. Ea va crește o dată cu strădania noastră de a asculta predicile din Biserică, cu râvna noastră de a citi cărți duhovnicești, cu nevointa noastră de a pune în practică îndemnurile pe care le-am auzit sau am citit. Din credința vie, mărită de Dumnezeu și cultivată de noi, izvorăsc faptele bune, vrednice de răsplătire. La rândul lor aceste fapte sporesc virtutea credinței¹⁷. Apoi conchide că cele trei virtuți teologice se află într-o strânsă relație de armonie și se dezvoltă deodată în sufletul credinciosului: *„Nădejdea și dragostea în sufletul lui cresc odată cu credința ce-l călăuzește”*¹⁸.

Alt element frecvent întâlnit în cuvântările sale rostite în parohiile din cuprinsul eparhiei, care pătrundea adânc în sufletele credincioșilor și îi întărea pe aceștia în dreapta credință ortodoxă, în special pe cei reveniți de la uniaticism, a fost acela al afirmării **„originii și credinței comune a tuturor românilor”**: *„noi, românii din cele trei provincii : Moldova, Muntenia și Transilvania, având aceeași obârșie daco-romană, vorbind aceeași dulce limbă neolatină și mărturisind aceeași*

¹⁷ Î.P.S. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Clujului, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca, 1987, p. 226.

¹⁸ *Ibidem*, p. 227. Despre credință - din *Pastorală la Nașterea Domnului* (1974).

dreaptă credință a Bisericii Răsăritului, ne-am simțit întotdeauna un neam și o lege creștină. Legăturile bisericești, comerciale și culturale ale românilor din cele trei țări vecine n-au fost împiedicate de granițele Munților Carpați, deși acestea purtau pe ele granițele a trei stăpâniri. Codrul frate cu românul ocrotea cu dragoste trecerile românilor de pe un versant pe celălalt al munților. El veghea prietenos zămislirea patriei noastre de astăzi”¹⁹.

În cuvântările sale, ori de câte ori a considerat necesar, a combătut cu vehemență **„păcatul”**, precizând că el constituie „o lipsă de respect față de măreția Celui Necuprins, o nrecunoștința față de Bunătatea cea neajunsă” sau „nesupunere, răzvrătire și nesocotire a iubirii Părintelui celui ce ne poartă de grijă”²⁰.

Tema pe care o dezbate în predici este **„grija credinciosului pentru păcatele și greșelile mărunte”**. Acest pericol ce deseori se lasă neobservat este redat printr-o sugestivă analogie: *păcatele mărunte și necombătute se înmulțesc ca buruienile. Buruienile adăpostesc șerpii și vulpile și alte fiare sălbatice. Păcatele mărunte pregătesc culcușul leului nevăzut și pierzător de suflet... Creștinul care nu bagă în seamă păcatele mărunte riscă să fie lepădat. Adevărat că nu este încă mort și rece sufletește, dar este pe cale de a deveni făcător de păcate grele, de moarte”²¹.*

Ca remediu împotriva păcatului recomandă **„pocăința”**, prin al cărei har se poate ajunge *„de la*

¹⁹ P.S. Teofil, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului, *Dezbinarea a fost de suprafață*, în Biserica Ortodoxă Română, nr. 9-10, p.1069-1070.

²⁰ *Ibidem*, p. 394. *Importanța mare a lucrurilor mici.*

²¹ *Ibidem*, p. 394-395.

păcat la sfințenie, de la întuneric la lumină, de la robie la libertate, de la pierzanie la izbăvire, de la suspinare la bucurie, de la zbuciumul conștiinței la pacea inimii"²². Pe lângă mărturisirea deasă a păcatelor, recomandă și **virtutea smereniei** care este plăcută lui Dumnezeu. „O, cât de ușor și folositor este să ne căim de alunecările și de căderile noastre, să ne mărturisim des, cu încredințarea că cine se spovedește, se smerește: «Smeriți-vă înaintea Domnului și El vă va înălța»” (Iacob 4,10). Sfântul Duh, prin rostul psalmistului David, ne asigură împotriva oricărei șovăieli că „inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi”²³.

În alte cuvântări îi îndeamnă pe credincioși la „**faptele milei sufletești și trupești**”, care pentru ei trebuie să devină o permanență și condamnă rările sociale: luxul, îmbuibarea, îmbogățirea prin exploatare, oprirea nedreaptă a plății lucrătorilor etc. Acestei dorințe nesățioase după bogății acumulate prin orice mijloace, numită „*pofta ochilor*”, Mântuitorul Iisus Hristos i se împotrivesc, fiind El însuși pentru noi exemplu elocvent: „Fiind El stăpânul cerului și al pământului ar fi putut să-și aleagă ca loc al nașterii nu o peșteră, ci un palat, nu o iesle, ci un pat într-aurit, nu adăpostul unui grajd, ci acoperișul unei locuințe îmbelșugate”²⁴.

Recomandă credincioșilor să participe activ la eforturile care urmăresc eliminarea răului din viața individuală și socială, la promovarea frățietății și

²² *Ibidem*, p. 341. *Bucurați-vă pururea* (Pastorală la Nașterea Domnului, 1975).

²³ *Ibidem*, p. 370 (Îngrijirea inimii).

²⁴ *Ibidem*, p. 336 (*Despre smerenie*).

a bunei înțelegeri, deoarece „*calea care duce la viața veșnică este calea datoriei împlinite față de Dumnezeu și față de Patrie*”²⁵. Această referință la cuvântul „*patrie*” trebuie înțeleasă în adevăratul sens, pozitiv, autentic și nicidecum în acela devenit un fel de slogan, utilizat în regimul comunist de tristă amintire.

Altă trăsătură specifică a Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, adesea exprimată în predici sau cuvântări ocazionale, este „**simțământul său ecumenic exemplar**” ce poate fi și în prezent călăuză sau model de urmat. În acest sens, afirma următoarele: „*ori de câte ori umbletele mele se vor întâlni cu cărările reprezentanților celorlalte culte, le voi întinde o mână prietenească și caldă, bucuros de împreună lucrare*”. A și fost onorat de altfel cu un doctorat honoris causa (13 mai 1974) de către Institutul Teologic Protestant din Cluj-Napoca²⁶.

Predicile înaltului ierarh se remarcă prin originalitate și prin varietatea tematică, fiind izvorâte dintr-un suflet profund evlavios, iar principalele calități ale stilului acestora sunt: naturalețea și bi-blicitatea. În pofida faptului că-n general abordează teme dogmatice sau explică unele adevăruri de credință, prin unitatea expunerii și claritate, predicile sale sunt deplin înțelese chiar și de credincioșii cu un fond apercptiv modest. Duhul specific cărților

²⁵ *Ibidem*, p. 353 (Întru virtute și păcat).

²⁶ Episcopul Unitarian Kovacs Lajos, în cuvântarea rostită cu ocazia înmormântării Arhiepiscopului Teofil, afirma următoarele: „*Aș vrea să arăt că, în calitatea mea de profesor de Noul Testament am apreciat întotdeauna cunoștințele Înalt Prea Sfinției sale de care a dat dovadă în domeniul Noului Testament, fiind un exeget eminent al acestuia*” (în rev. „*Renașterea*”, Cluj, nr. 11, 1992, p. 6).

sfinte se face simțit în toate predicile sale iar interpretările și tâlcuirile pe care le face îl dovedesc ca exeget iscusit²⁷ și foarte bun cunoscător al Sfintei Scripturi care este și principala sursă de inspirație în alcătuirea lor.

Prin ampla activitate predicatorială desfășurată în cursul arhipăstoririi sale, Arhiepiscopul Teofil Herineanu se alătură celor doi înaintași de la cârma Eparhiei Clujului, vrednicii arhierei Nicolae Ivan și Nicolae Colan, fiind un misionar și un interpret al Evangheliei cu timp și fără timp, cu cuvântul și cu fapta.

*

* *

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist îi surprinde minunat trăsăturile esențiale ale portretului său de arhipăstor afirmând următoarele: „Mi-a impus respect prin ținuta și maniera preoțească de o mare distincție și prin interiorizarea sa din rugăciunea zilnică... Era hărăzit cu darul de a radia în jur din visteria sa sufletească evlavie, bunătate, încredere, curaj și tărie”.²⁸

Așa l-am cunoscut și eu fiindu-i colaborator apropiat în treapta diaconiei și apoi, în ultimul an

²⁷ Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Cuvânt la înmormântarea Î.P.S. Dr.h.c. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului rostit în Catedrala din Cluj-Napoca la 6 noiembrie 1992 în *Renașterea*, Cluj, nr. 11, p. 2.

²⁸ Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, rostit la înmormântarea Î.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu. *Revista Renașterea*, Cluj, nr. 11, p. 1.

al vieții sale pământești, în calitate de inspector eparhial, aducându-i acum un modest prinos de recunoștință.

ARHIEPISCOPUL TEOFIL HERINEANU
AȘA CUM L-AM CUNOSCUȚ

PR. TEOFIL HERINEANU
- PROTOPOPUL DEJULUI -

Ori de câte ori mă gândesc la Înaltpreasfințitul Teofil, al cărui nepot de frate sunt, mă cuprind sentimente de dragoste și recunoștință fiască, dar și de respect și aleasă considerație, pentru tot ceea ce a săvârșit pentru mine ca și pentru ceilalți patru nepoți de frate. Toți îl considerăm ca pe un al doilea tată, îl pomenim cu pioșenie în rugăciunile noastre și ne arătăm recunoștința pentru tot ceea ce a făcut pentru noi.

Am stat patru ani de zile în preajma Î.P.S. Sale, între anii 1962-1966, fiind angajat al Centrului eparhial al Clujului. M-au impresionat multe însușiri cu care l-a înzestrat Dumnezeu.

Voi pomeni acum doar câteva:

Rugăciunea, pe care o practica cu evlavie și cu

regularitate. Avea un program pentru rugăciune pe care îl respecta cu strictețe. O făcea fie în dormitor, fie în capela Seminarului. În ambele locații exista câte un îngenunchier, pe care îl considera mobilierul cel mai de preț. Dimineața, ora de rugăciune era între 7-8, iar seara între 19-20. Când elevii Seminarului se retrăgeau în dormitoare, Înaltpreasfințitul Teofil intra din nou în Capelă unde, foarte adesea, îl apuca miezul nopții.

Capela era un loc drag, unde în tihnă și în liniște stătea de vorbă cu Dumnezeu. Rugăciunea o făcea atât pentru nevoile personale cât și pentru nevoile semenilor. Era ferm convins că prin rugăciune Dumnezeu l-a ajutat în multe împrejurări ale vieții.

În anul 1948, memorabilul an al revenirii la Biserica străbună, fiind preot greco-catolic la parohia Panticeu, la un moment dat, timp de trei zile și trei nopți, nu a mai fost văzut de nimeni. S-a retras în biserica parohială, unde s-a rugat, cerând Părintelui Ceresc să-i lumineze calea. La ieșirea în public a declarat că revine la Biserica străbună.

Ajuns episcop la Cluj în 1957, l-a interesat în mod deosebit icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Nicula. A încercat pe cale omenească s-o afle. A chemat la reședința episcopală pe foștii preoți și călugări greco-catolici, întrebându-i unde s-ar putea afla? Nu a mărturisit nimeni, spunând că nu știu de existența ei. A încercat atunci prin rugăciune și spre surprinderea dânsului și a altora, în anul 1964, a fost aflată de către starețul de atunci al mănăstirii Nicula, ieromonahul Serafim Măciucă, în casa credinciosului Vasile Chezan din

Lunca Bonțului, ascunsă sub tencuiala unui perete al casei.

A fost o mare bucurie pentru Înaltpreasfințitul și drept mulțumire, după ce icoana a fost adusă la reședința eparhială, așezată la început în sufragerie și pe urmă în Capela Seminarului, în fiecare seară citea în fața ei Paraclisul.

Considera rugăciunea „scară către cer”. Când predica despre rugăciune mereu folosea citatele scripturistice: **„Cheamă-mă în ziua necazului tău și Eu te voi izbăvi iar tu mă vei preamări”** (Ps. 49, 16), **„Tot ce veți cere cu credință, prin rugăciune veți primi”** (Mt. 21, 22), **„Orice lucru când vă rugați să credeți că l-ați primit și-l veți avea”** (Mc. 11, 24).

O altă însușire a vieții dânsului, a fost **milostenia**, pe care a săvârșit-o în tot cursul vieții sale. Îi plăcea să vorbească despre milostenie atât în predici cât și în diferite întâlniri cu preoții sau cu credincioșii. Arăta mereu justificarea milosteniei prin cuvintele: **„Dumnezeu este proprietarul absolut a tot ceea ce există și tot ce avem. Al Domnului este Pământul și tot ce se află în el”** (Ps. 24, 1). „Noi oamenii - spune adeseori - suntem doar administratori ai domeniilor Lui și suntem datori să dăm adevăratului proprietar cotă aparte. Dumnezeu nu are nevoie de cele materiale ale noastre, dar partea ce I se cuvine a lăsat să fie dată intermediarilor, care sunt săracii și nevoiașii de lângă noi. **„Orice a-ți făcut unuia dintre acești frați mai mici, Mie Mi-ați făcut”** (Mt. 25, 40).

Îndemnurile de a face milostenie îi plăcea să le justifice tot prin citate scripturistice:

„Cine are milă de sărac împrumută pe Domnul și El va răsplăti binefacerea” (Prov. 19, 17), **„Mila, biruiește judecata”** (Iacob 2, 13), **„Judecata este fără milă, pentru cei ce n-au avut milă”** (Iacob 2, 13), **„Cei ce fac milostenie, sunt îndestulați de zile”** (Tobit 12, 9).

A făcut milostenie în tot cursul vieții sale, atât ca preot dar și în calitate de episcop la Roman și la Cluj. Nu exista zi în care să nu ajute pe cineva! La Cluj, a fixat o zi în care primea pe cei nevoiași. Avea evidență cu numele săracilor pe care-i ajuta lunar, în care era trecută starea materială și numărul membrilor. Celor ce nu se puteau prezenta la cabinet după ajutor, le trimitea ajutorul prin mandat poștal, pe care-l completa personal.

În anii când lucram la Cluj, foarte adesea mă trimitea la diferite adrese, unde se aflau nevoiași: văduve, văduve de preoți, preoți bolnavi și alții fără sprijin și alte mâini întinse spre ajutor. Printre solicitanții de ajutor, se aflau și studenți și studenți care nu-și puteau achita susținerea la facultate sau alte nevoi financiare. Evidența nevoiașilor pe care-i ajuta erau trecuți în carnete tip repertoar, unde era trecută suma pe care le-o dădea și data. Într-una din zile mă trimite să cumpăr un astfel de repertoar, spunând că i s-a umplut ultimul pe care-l avea.

- Îl întreb: *„Le păstrați pe toate când le-ați umplut ?”*

Mi-a răspuns că le-a distrus.

- Cu sfială îi spun: *„Ce păcat! Fiindcă puteau să rămână piese importante pentru urmași!”*

- Îmi răspunde : „*Totul este înregistrat și contabilizat la Tatăl cel Ceresc*”.

Altădată îl întreb:

Cu banii pe care i-ai dat săracilor s-ar fi putut construi un bloc?

- Dânsul zâmbind îmi spune: „*Nu unul, ci mai multe. Dar asta nu este treaba mea și nu mă interesează!*”

Era lună când nu-i ajungeau banii de la un salariu la altul. În anul 1986, a fost bolnav mai mult timp, fiind internat și în spital. Era foarte slăbit, dar sub uimirea medicilor s-a întremat și-a revenit la Centrul eparhial.

Într-o zi aflându-ne la masă ne spune:

„Dumnezeu nu m-a luat acum, fiindcă nu mi-am achitat datoriile față de cei săraci!”

La decesul Înaltpreasfințitului, s-a găsit suma de 100.000 lei (pe atunci echivalentul unui apartament cu 3 camere) și un carnetel cu numele nevoiașilor, sumă care bineînțeles a fost împărțită acestora, de nepoata sa, profesoara Monica Neaga, căreia i-a spus când era în viață: **„Din banii care rămân să nu-ți însușești nici un leu, toți să-i dai săracilor așa cum procedam și eu.”** Dorința i-a fost împlinită întocmai.

Înaltpreasfințitul Teofil, a fost un ierarh evlavios, spunea despre evlavie că este „virtutea care zămislește în suflet o atracție filială către Dumnezeu, o dragoste sfântă în împlinirea datoriilor noastre religioase și morale. Este o dispoziție sufletească în virtutea căreia, omul se comportă cu o respectuoasă

să devoțiune față de cele sfinte. Creștinul evlavios săvârșește toate obligațiile spirituale și morale cu multă ușurință și multă voioșie”.

În multe predici și articole condamna falsa evlavie, pe care unii dintre preoți și credincioși o practică spre lauda semenilor. Dânsul își arăta evlavia în rugăciune, în săvârșirea Sfintei Liturghii și în întreg comportamentul. Evlavia îl făcea să nu simtă greutatea slujirii arhieriești. Până în anul 1973, toate sfințirile bisericii le săvârșea singur, fiindcă nu avea Episcop Vicar, iar Episcopia Clujului cuprindea și Baia Mare, Sighet, Câmpeni și Aiud.

De multe ori a fost sfătuit să meargă în concediu, dânsul răspundea: „ieșirea la o sfințire de biserică o simt ca un mic concediu”. Spunea mereu că ade-vărata evlavie îl determină pe preot și pe credincios să fie mai aproape de Dumnezeu și că-i ajută să nu cadă în păcatul rutinei, care transformă slujirea preoțească într-un mecanism formal, fără viață creștinească.

Avea o evlavie deosebită față de Maica Domnului la care se ruga nu de puține ori cu lacrimi în ochi. Aștepta cu mult drag hramul de la Mănăstirea Nicula, unde era impresionat de mulțimea pelerinilor și de puhoiul de credincioși care se mărturiseau și se împărtășeau. Îmi aduc aminte că, în anii 1962-1970, autoritățile de stat căutau mijloace de restrângere a numărului de pelerini. Au fost cazuri când s-au scos din circulație trenuri și autobuse, pe lângă faptul că, credincioșii erau urmăriți de agenți de securitate. Într-un an i s-a comunicat Înaltpreasfințitului de către autorități că nu are voie

să meargă la hram. A fost foarte supărat. A dat telefon la ministrul Bodnăraș, care a revocat interdicția.

Evlaviosul arhiepiscop Teofil săvârșea Sfânta Liturghie cu multă sobrietate, pretinzând că aceasta să și-o însușească și soborul. Obișnuia ca înaintea Sfintei Liturghii să se mărturisească. Printre duhovnicii de la Cluj se numără preoții: Simu Gheorghe, Bunea Ioan, Suciuc Augustin – fost preot la Iris și Moraru Onisie – fost vicar. Punea accent pe pregătirea predicilor, cerea preoților să-și pregătească predica duminicală începând de luni, să nu se lase pe sâmbătă seara sau pe inspirația Sfântului Duh. Amintea mereu preoților o maximă a profesorului filolog Vasile Bogrea în care zicea: „**Toți preoții binecuvîntează, dar nu toți cuvîntează bine!**”

Așa cum se știe Sfânta Scriptură era cartea de căpătâi pe care o folosea la pregătirea și ținerea predicilor, precum și la scrierea articolelor și a pastoraletelor. În tot ce a scris folosea foarte multe citate scripturistice, știa multe citate pe de rost, cerceta mai multe ediții a Sfintei Cărți. Sfânta Scriptură pe care o folosea era plină de semne, adnotări și sublinieri.

La Roman, episcop tânăr fiind, avea la reședința episcopală doi călugări cititori ai Sfintei Scripturi, cu care făcea concurs, care știe mai multe citate. Arhiepiscopul Teofil a fost un om modest, nu suporta să fie lăudat, la sfințirile bisericilor de multe ori cerea preoților să nu-l laude, mai ales la cuvântările ce se rosteau la agapele de după sfințire.

La sărbătorile aniversare a Preasfinției Sale, drept răspuns la toasturile ce se țineau zicea că: „**se consi-**

deră o piesă mică din marele angrenaj al Bisericii Ortodoxe, dar care se străduia să funcționeze bine, fără a perturba bunul mers al Bisericii". Nu admitea luxul. Ajuns episcop la Cluj, episcopia avea un autoturism marca „Pobeda” și numai după mulți ani a acceptat cu multă greutate să se procure un autoturism mai modern. S-a cumpărat o „Volgă”, cu care se sfia să iasă pe teren considerând-o prea luxoasă. Pe aceasta a folosit-o de fapt până la sfârșitul vieții.

Arhiepiscopul Teofil a rămas orfan de tată de tânăr, a trecut prin multe greutăți materiale. A fost cel mai mare din cei patru frați, mamă văduvă, a fost nevoit să poarte grijă de copii și gospodărie.

Fiind trimis la studii în Franța, după doi ani s-a întors în țară, din dorința de a fi sprijin familiei. Zicea: **„eu acolo trăiesc fără griji materiale, iar mama și frații mei duc greul, când eu i-aș putea ajuta dacă m-aș preoți”.**

Episcopul locului supărat că nu și-a terminat studiile postuniversitare, a acceptat să-l hirotonească pentru parohia Ceaba, care era o parohie modestă, izolată și greu accesibilă. Mama a fost mereu cu dânsul atât în parohiile unde a păstorit: Ceaba, Băbuț și Panticeu, cât și în activitatea de episcop la Roman și Cluj. A iubit-o și a cinstit-o, lăudându-se cu dânsa că este o mamă iubitoare, modestă și credincioasă. Decesul dânzei a constituit o pierdere mare pentru vlădica Teofil. După înmormântare mereu se ducea la mormânt, unde aprindea câte o lumânare și printre lacrimi se ruga, pomenindu-i numele.

A purtat de grijă de frații dânsului și de nepoți,

când era cazul îi ajuta și material, dar sfătuindu-i mereu să ducă o viață curată, cumpătată, să se roage și să frecventeze biserica.

Cu ocazia zilei de naștere a Înaltpreasfințitului Teofil, 11 noiembrie, se adunau toți frații și nepoții și timp de două, trei ceasuri se crea o atmosferă deosebit de plăcută, atât pentru dânsul cât și pentru noi.

Arhiepiscopul Teofil era preocupat mereu de ideea morții, nu cu frică, ci cu dorința de a fi pregătit. Această idee era subiectul a multor predici și articole. Predicile cu acest subiect erau subliniate cu creioane colorate, semn că le dădea atenție deosebită. Prin anii 1980-1985, se gândea ca să-și facă un loc de veci la intrarea în „Cimitirul Central” al municipiului, să fie impunător, ca să se vadă că este mormântul unui episcop ortodox așa cum au episcopii altor confesiuni. Administrația cimitirului, probabil îndrumată de autoritățile locale, nu a găsit o posibilitate de îndeplinire a acestei dorințe. Vlădicul Teofil s-a resemnat zicând: „Cum să mă înmormânteze pe mine în Cimitir, din moment ce ctitorul Catedralei din Cluj și ctitorul Episcopiei Clujului în care eu mi-am desfășurat activitatea a fost îngropat în subsolul Catedralei. Acolo doresc și eu să fiu înmormântat”. Nu după mult timp a dispus construirea mormântului și a plăcii de pe mormânt, pe care însă n-a dorit s-o vadă cât era în viață.

În rugăciunile pe care le făcea pentru morți, pomenea în primul rând rudeniile apoi pe episcopii decedați pe care i-a cunoscut.

În ultimele zile de viață se ruga ca să se despartă

de această viață îndreptat și fără durere, rostind mereu următoarea rugăciune: **„O, de-ar muri sufletul meu cu moartea dreptilor și cele din urmă ale mele să fie ca și ale lor”** .

Așa a fost și așa l-am cunoscut pe Arhiepiscopul Teofil Herineanu.

AMINTIRI...

MONICA NEAGA

De cele mai multe ori, timpul care se așterne peste anii noștri are menirea de a estompa sau chiar de a șterge amintirile, fie ele plăcute sau dureroase. Uneori însă chiar timpul este acela care scoate în evidență sau clarifică anumite gesturi, atitudini, decizii sau comportamente ale celor dragi.

În după-amiaza acelei zile de 1 noiembrie 1992, de neuitat pentru semnificația ei, fratele cel mai mare al tatălui meu, Înaltpreasfințitul Teofil părea împăcat cu starea de slăbiciune care-l cuprinsese de o vreme. Dacă îi priveai chipul te puteai întreba cărui fapt i se datorează seninătatea, liniștea și calmul așternute pe fața și pe trupul său.

Lumea era agitată, se grăbea să-și împodobească mormintele, să curețe aleile, să cinstească memoria celor plecați. Mă uitam pe geam. Vedeam oamenii

trecând cu brațele încărcate de florile lunii noiembrie. Aveam și noi în cimitir morții noștri: erau bunicii, părinții mamei, era bunica dinspre tată - mama Înaltului Teofil - și amândoi părinții mei. M-aș fi dus și eu să aprind o lumânare la fiecare mormânt și să așez florile pe care le cumpărasem, dar nu mă înduram să plec de lângă patul unchiului meu care stătea cu ochii închiși, cu mâinile slabe așternute de-a lungul trupului, rostind la intervale destul de lungi „Amin! Amin!”. L-am întrebat dacă îl doare ceva și mi-a răspuns: „Toate mă dor și nimica nu mă doare”.

După o vreme, mi-a cerut să scriu, după dictare, următoarele cuvinte în limba latină, al căror sens abia apoi l-am descifrat: „Moriatur anima mea morte justorum et fiat novissima mea horum similia”. După ce mi le-a dictat, mi-a spus să le traduc pe loc și pentru că am avut momente de ezitare, de poticneală, a exclamat: „Filologi de paie!”. În traducere liberă acest text ar fi „O, de-ar muri sufletul meu cu moartea dreptilor și cele din urmă ale mele să fie ca și ale lor”. După alte câteva minute a rostit de câteva ori la rând o rugăciune: „Doamne, iartă-mi păcatele știute și neștiute, cele de voie și cele fără de voie, pentru rugăciunile Maicii Tale și ale tuturor sfinților. Amin”. Părea un călător care se gândește ce să-și mai ia la drum, dacă nu cumva a uitat ceva să ia cu sine și, liniștit, așteaptă acum ora plecării.

În ziua următoare m-am dus din nou să-l văd, înainte de masă și după-amiază iarăși, înspre seară. Am rămas câteva ceasuri, până către orele 10. Stătea liniștit, chiar foarte liniștit, cu ochii închiși.

I-a deschis și mi-a spus: „Ești obosită. Du-te și culcă-te; vreau și eu să dorm”. Și a adormit! Atunci l-am văzut pentru ultima oară. Somnul său din viață, netulburat și firesc, s-a continuat în veșnicie.

Teofil Herineanu, vărul meu, preot și el, fiul celui de-al doilea frate al Înaltpreasfințitului, care între timp venise să-și vadă unchiul, m-a sunat înspre dimineață, puțin înainte de ora 6, pentru a-mi da vestea plecării la cele veșnice a unchiului nostru.

Acum, când aștern pe hârtie aceste amintiri, mă uit din când în când la chipul senin din portretul ce-l am alături și care-l înfățișează pe „unchiul preasfințit” la vârsta de 57 de ani. Micile supărări stărnite de observațiile mereu întemeiate ale unchiului meu sunt de-acum uitate, iar roadele morale ale atitudinii sale intransigente, dar pline de iubirea unui părinte care vrea să-și pregătească fiul pentru băătălia cu viața, sunt însușite.

Personal, folosesc de multe ori, în educația pe care o fac altora precepte și reguli dobândite de-a lungul anilor în diferite împrejurări când am stat față în față cu cel care-mi spunea: „Fetițo, nu lăsa cuvintele să te stăpânească, stăpânește-le tu pe ele!”.

Înaltpreasfințitul Teofil se numără printre oamenii cu personalitate accentuată. Câteva dintre trăsăturile caracteristice ale firii sale îl diferențiază net chiar și de cei foarte apropiați: părinții, frații sau verii săi. Fermitatea în acțiune, corectitudinea, concordanța deplină între vorbă și faptă, omenia și, mai ales, milostenia erau cimentate prin rugăciune și post, care i-au fost aliații de nădejde din fragedă tinerețe.

Insista foarte mult, mai ales în predici, pe tema spovedaniei. Aproape în fiecare din predicile duminicale sau în săptămânile duhovnicești când se afla în mijlocul elevilor seminariști, aducea vorba despre spovedanie. De multe ori, în toiul unei discuții te întreba fără nici o introducere: „Când te-ai spovedit ultima oară?”

În legătură cu postul, ținut cu severitate până târziu la bătrânețe, când medicul i-a interzis să mai facă asceză în privința alimentației, era prompt în achitarea datoriilor față de suflet, dar concesiv cu cei din jur, în sensul că, fără a face caz de atitudinea sa, lăsa pe fiecare să-și organizeze viața după cum simțea. Sfaturi însă dădea cu atâta putere de convingere, încât nu puteai decât, ori să le urmezi, ori să-l ocolești pe sfătuitor de rușine că nu i-ai urmat sfatul.

Într-o zi de joi de prin 1980, unul dintre colegii mei de la Centrul Eparhial și-a sărbătorit ziua de naștere, invitându-ne pe toți la masă. Nu-mi mai aduc aminte acum, dar eu tocmai îmi propusesem să postesc și cum mă ispiteau bucatele alese de pe masa sărbătoritului, am dat fuga la Înaltpreasfințitul să-mi dea dezlegare pentru a participa la masă. Înaltul m-a privit cu nedumerire, m-a întrebat cine m-a „legat” și când i-am răspuns că eu mi-am propus să postesc, mi-a răspuns tăios: „Nu te dezleg! (n.b. pentru că nu eu te-am legat)”. Am participat totuși la masă, servindu-mă doar cu pâine, ceapă verde și ridichi. Erau singurele alimente de post.

În trecut, până în 1989, sâmbetele nu erau zile libere. Se lucra până la ora 13.00, iar programul de audiențe al Înaltpreasfințitului se suprapunea pro-

gramului funcționarilor. De multe ori se întâmpla să se ivească câte-o problemă după orele de program și cel care o isca să ignore timpul și să-l deranjeze pe Întăitul chiar la masă. Deși în mod firesc putea să-l refuze, Întăitul n-o făcea, gândindu-se că poate insul vine de departe, e obosit sau n-a cunoscut programul.

Se știi multe despre gesturile caritabile ale Întăitpreasfințitului, despre ajutoarele financiare și uneori în bunuri, pe care le împărțea celor nevoiași. Oameni bolnavi, infirmi, văduve, studenți, bătrâni erau miluiți permanent sau ocazional din salariul propriu. Deoarece unii dintre sărmani aveau domiciliul în alte localități, Întăitul trimitea prin mandate poștale completate de el însuși diferite sume la adresele pe care le avea notate. Unul dintre ultimele caiete-repertoar în care Întăitul își nota „manu propria” numele și prenumele celui nevoiaș, boala sau problema pe care o avea și adresa, se află acum în posesia mea. Acesta cuprinde datele celor ajutați lunar cu caracter permanent, nefiind consemnate aici ajutoarele ocazionale.

Nu o dată și nu puțini erau dintre aceia care, văzând că Întăitul își deschide punga cu atâta ușurință, veneau într-o lună de mai multe ori, motivând că n-au primit nimic în luna aceea. Deoarece în caietul cu pricina era consemnată data la care banii le fuseseră înmânați, Întăitul zâmbea, și, în funcție de pricina care i-a mânat, îi miluia din nou.

Milostenia, acest dar cu care l-a învrednicit Dumnezeu, i-a produs Întăitului adevărate bucurii. Aflându-se o vreme internat în spital, își exprima

îngrijorarea față de soarta celor care probabil nădăduiau doar în acel ajutor primit lunar, iar înainte cu puțină vreme de-a părăsi această lume, îi spunea maicii care-l îngrijea „Maică, nu-mi alunga săracii!”.

Caietul-repertoar cu adresele exacte ale celor nevoiași era răsfoit mai des decât alte documente, astfel că am rămas surprinsă când, într-una din zile (era cu puțin timp înainte de-a ne părăsi) mi-a înmănat caietul spunându-mi că îmi revine sarcina să epuizez treptat ultimii bani rezultați dintr-un C.E.C. cu economii (singurele pe care le avea Înalțul) totalizând suma de 112.384 lei, pe măsură ce săracii, unii din alte localități, veneau să-și primească ajutorul. Am continuat să notez în acel caiet pe care-l păstrez, numele și prenumele celui miluit, suma și data la care s-a prezentat. Mulți dintre cei care au primit ajutorul după moartea Înalțului Teofil nu știau că acesta murise. Banii s-au epuizat în totalitate la data de 11 august 1993.

Am învățat și continui să învăț multe de la cel pe care mi l-am ales drept model. Nu știu dacă am reușit întotdeauna să realizez ceea ce ar fi dorit unchiul meu. Cu siguranță m-ar fi vrut mult mai concesivă, mai milostivă și mai puțin orgolioasă, chiar dacă ironia și simțul umorului l-au făcut întotdeauna să zâmbească.